

บทที่ 4

ลักษณะทางกายภาพ ประชากร และวัฒนธรรม ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

บทนี้ให้ข้อมูลทั่วไปของวัดที่ศึกษา คือ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ แต่เนื่องจากวัดชลประทานรังสฤษฎ์อยู่ในตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เนื้อหาส่วนแรกของบทนี้จะกล่าวถึงจังหวัดนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด และวัดชลประทานรังสฤษฎ์โดยสังเขป

จังหวัดที่ เลือกศึกษา : จังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรีตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย และเป็นจังหวัดหนึ่งใน 5 จังหวัดปริมณฑล (นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร และปทุมธานี) มีเนื้อที่ประมาณ 622,303 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388,939 ไร่ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน และแบ่งพื้นที่ของจังหวัดออกเป็น 2 ส่วน ขนาดของจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดในภาคกลางแล้วจะมีขนาดเกือบจะเล็กที่สุด (ยกเว้นจังหวัดสมุทรสงคราม)

พื้นที่และอาณาเขต

นนทบุรีมีอาณาเขตการปกครองติดต่อกับจังหวัดในภาคกลางรวม 4 จังหวัดคือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เขตคูสิต เขตบางเขน ไปจรดจังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

การปกครอง

นนทบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 52 ตำบล 420 หมู่บ้าน (รวมเขตเทศบาล และสุขาภิบาล)

การปกครองส่วนท้องถิ่น มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง (เทศบาลนครนนทบุรี) เทศบาลเมือง 2 แห่ง (เทศบาลเมืองปากเกร็ด และเทศบาลเมืองบางบัวทอง) เทศบาลตำบล 1 แห่ง (เทศบาลตำบลบางกรวย) สุขาภิบาล 5 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 27 แห่ง

สำหรับสุขาภิบาลทั้ง 5 แห่งนั้น แบ่งเป็นประธานสุขาภิบาล มาจากการเลือกตั้ง 4 แห่ง คือสุขาภิบาลบางม่วง สุขาภิบาลบางใหญ่ สุขาภิบาลบางศรีเมือง และสุขาภิบาลราษฎร์นิคม ส่วนประธานสุขาภิบาล ที่มาจากการแต่งตั้ง มี 1 แห่ง คือสุขาภิบาลปลายบาง

องค์การบริหารส่วนตำบล 27 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลไทรน้า บางรักน้อย บางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี บางรักใหญ่ บางรักพัฒนา ตำโฑ ละหาร บางบัวทอง พิมลราช บางคูวัด อำเภอบางบัวทอง บ้านใหม่ บางเลน เสาธงหิน บางม่วง อำเภอบางใหญ่ ศาตากวาง บางขุนทอง อำเภอบางกรวย ท่าอิฐ เกาะเกร็ด คลองข่อย บางตะไนย์ คลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด ขุนศรี ไทรน้อย ไทรใหญ่ คลองขวาง หนองเพรางาย และราษฎร์นิคม อำเภอไทรน้อย

มีประชากรสำรวจสถิติเมื่อเดือนมีนาคม 2539 รวมทั้งสิ้น 785,022 คน เป็นชาย 373,096 คน เป็นหญิง 411,926 คน ประชากรส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นเขตปริมณฑลมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมตามไปด้วย นอกจากนั้นเป็นการทำสวนผลไม้

ตารางที่ 1 : แสดงข้อมูลจำนวนพื้นที่ หมู่บ้าน ตำบล และบ้านของจังหวัดนนทบุรี

อำเภอ	เนื้อที่/ตร.กม.	หมู่บ้าน	ตำบล	จำนวนบ้าน
เมืองนนทบุรี	77.018	77	10	106,434
บางกรวย	57.40	60	9	23,333
บางใหญ่	96.398	65	6	20,595
บางบัวทอง	116.439	73	8	47,538
ปากเกร็ด	89.023	85	12	77,137
ไทรน้อย	186.017	60	7	9,170
รวม	622.303	420	52	284,207

แหล่งที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี (1 เมษายน 2539)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ที่ 1 : แผนที่แสดงที่ตั้งจังหวัดนนทบุรีและอาณาเขตติดต่อกับ
จังหวัดใกล้เคียง

แหล่งที่มา : ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล สำนักงานจังหวัดนนทบุรี

อำเภอที่ เลือกศึกษา : อำเภอปากเกร็ด

เป็นอำเภอเก่าแก่จากหลักฐานประวัติศาสตร์พบว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ พระองค์ได้เสด็จทางชลมารคเสียบลำน้ำเจ้าพระยา ผ่านมาถึงวัดปากอ่าว (วัดปรมัยยิกาวาส) ทรงพิจารณาเห็นว่าลำน้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดปากอ่าวไปจดท้ายด่าน (กรมชลประทานปากเกร็ด) สภาพทางน้ำคดเคี้ยวและอ้อมโค้งมาก จึงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้ขุดลอกคลองถัดเกร็ด ระยะทางตั้งแต่วัดปากอ่าว ไปจดท้ายด่านไปตามคันคูส่งน้ำ เพื่อประสงค์จะข่นระยะทาง และอำนวยความสะดวกในการสัญจรไปมาทางลำน้ำให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

คำว่า “ปาก” จึงสันนิษฐานว่าคงจะเนื่องมาจากชื่อวัดปากอ่าว ส่วนคำว่า “เกร็ด” ตามความหมายในพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2493 หมายถึง “ห้วงน้ำแคบต่อจากห้วงน้ำใหญ่ทั้งสอง” ฉะนั้น คำว่า “ปากเกร็ด” น่าจะหมายถึง บริเวณพื้นแผ่นดินที่เป็นปากอ่าวนี้อาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำใหญ่

พื้นที่และอาณาเขต

อำเภอปากเกร็ด ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดนนทบุรี และกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทั้งหมด 89.023 ตารางกิโลเมตร ห่างจากจังหวัดนนทบุรีประมาณ 10 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตดอนเมือง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

สภาพภูมิอากาศ

อำเภอปากเกร็ด จัดได้ว่าอยู่ในบริเวณที่ชุ่มชื้นมีฝนตกชุกในฤดูฝน ซึ่งบางปีเกิดอุทกภัยอยู่เสมอ ในฤดูแล้งสภาพของพื้นดินไม่แห้งแล้ง เพราะที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้ยืนต้น ทำให้สามารถเก็บความชุ่มชื้นได้ตลอดปี

การปกครอง

อำเภอปากเกร็ด แบ่งการปกครองออกเป็น 12 ตำบล 85 หมู่บ้าน

ในเขตเทศบาล เป็นการปกครองท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลปากเกร็ด ได้ยกฐานะจาก
สุขาภิบาลปากเกร็ด เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2535 มีพื้นที่ 36.04 ตารางกิโลเมตร ได้แก่บริเวณ
ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มี 5 ตำบล 34 หมู่บ้าน คือ

- ตำบลปากเกร็ด 5 หมู่บ้าน
- ตำบลบางพูด 9 หมู่บ้าน
- ตำบลบางตลาด 10 หมู่บ้าน
- ตำบลบ้านใหม่ 6 หมู่บ้าน
- ตำบลคลองเกลือ 4 หมู่บ้าน

นอกเขตเทศบาล เป็นการปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองออกเป็น 7 ตำบล
51 หมู่บ้าน คือ

- ตำบลท่าอิฐ 10 หมู่บ้าน
- ตำบลอ้อมเกร็ด 6 หมู่บ้าน
- ตำบลบางพลัด 5 หมู่บ้าน
- ตำบลคลองพระอุดม 7 หมู่บ้าน
- ตำบลบางตะไนย์ 5 หมู่บ้าน
- ตำบลคลองข่อย 12 หมู่บ้าน
- ตำบลเกาะเกร็ด 7 หมู่บ้าน

การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอปากเกร็ดนับถือพุทธศาสนา ซึ่งมีวัด 40 วัด จำแนก
ตามคณะสงฆ์มหานิกาย 39 วัด คณะสงฆ์ธรรมยุติก 1 วัด กิจกรรมและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่
ดำเนินการอยู่ มีดังนี้

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี 18 แห่ง
2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 1 ศูนย์
3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 3 ศูนย์

ศิลปวัฒนธรรมประเพณี

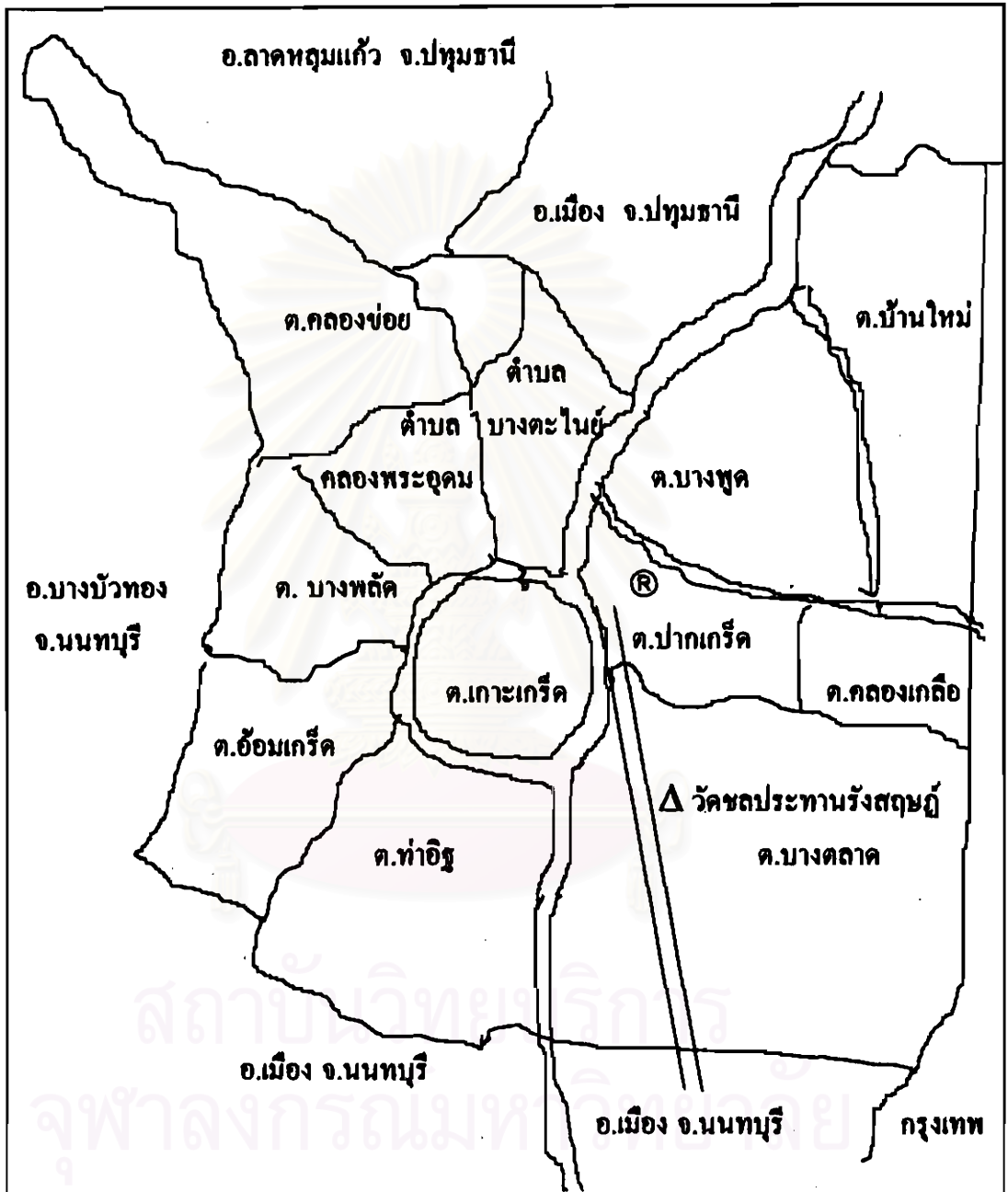
ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีของอำเภอปากเกร็ดเช่นเดียวกับคนภาคกลางของประเทศ แต่ลักษณะพิเศษกว่าคือ ประเพณีการเดินสะบ้า และการเล่นสงกรานต์ ตามแบบของชาวมัญญที่ ตำบลเกาะเกร็ด และด้านศิลปที่สำคัญคือเครื่องปั้นดินเผาแบบรามัญที่ตำบลเกาะเกร็ด ซึ่งมีราษฎรเชื้อสายรามัญอยู่เป็นจำนวนมาก

ประชากร

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรมและการบริการต่าง ๆ จากการสำรวจสถิติเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2538 พบว่ามีประชากรทั้งหมดจำนวน 171,751 คน แบ่งเป็นประชากรชาย จำนวน 82,917 คน และประชากรหญิง จำนวน 88,834 คน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

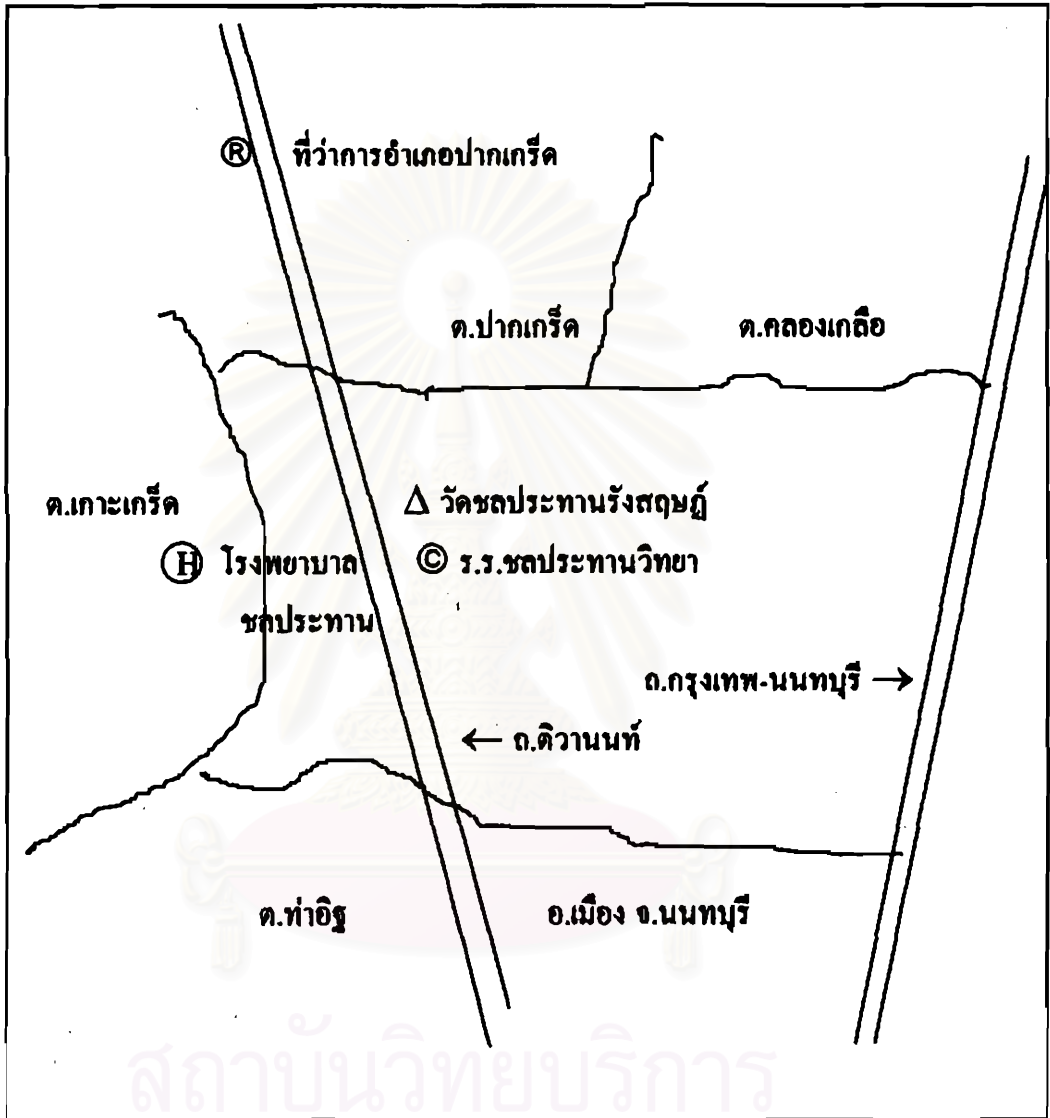
แผนที่ที่ 2 : แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

Ⓜ ที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด

แหล่งที่มา : ที่ทำการปกครองอำเภอปากเกร็ด

แผนที่ที่ 3 : แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด
และตำบลใกล้เคียง

△ : วัดชลประทานรังสฤษฎ์

H : โรงพยาบาลชลประทาน

◎ : โรงเรียนชลประทานวิทยา

แหล่งที่มา : แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งเทศบาลตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

วัดที่ เลือกศึกษา : วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ตั้งอยู่เลขที่ 78 ถนนติวานนท์ หมู่ที่ 2 ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มีที่ดินเนื้อที่ 44 ไร่ 2 งาน 81 ตารางวา มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน 1 แปลง เนื้อที่ 9 ไร่ 3 งาน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2503 พื้นที่วัดเป็นที่ราบลุ่ม แวดล้อมด้วยไม้ล้มลุก และไม้ยืนต้น มีถนนติวานนท์เป็นทางคมนาคมติดต่อได้สะดวก

ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้ง วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ห่างจากตัวอำเภอปากเกร็ด 5 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือยาว	ติดต่อกับที่ดินเอกชน
ทิศใต้	มีเขตติดต่อกับโรงเรียนชลประทานวิทยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับที่ดินเอกชน
ทิศตะวันตก	มีเขตติดต่อกับถนนติวานนท์ เยื้องโรงพยาบาลชลประทาน และโรงเรียนศรีสังวาล สถานสงเคราะห์คนพิการและเด็กปัญญาอ่อน

ประวัติความเป็นมาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

ประวัติความเป็นมาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งเป็นหัวข้อสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ภาพลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น จึงนำประวัติวัดชลประทานรังสฤษฎ์ มาประกอบอธิบายตามบทบาทการพัฒนาสังคม เพื่อให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ข้างต้นดังกล่าว

วัดชลประทานรังสฤษฎ์สร้างขึ้นมา โดยรวมวัดโบสถ์และวัดเชิงท่ารวมเข้าด้วยกัน และย้ายมาสร้างใหม่ ได้นามว่า “วัดชลประทานรังสฤษฎ์” โดยมีกรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการสร้างทั้งหมด เหตุผลที่ย้ายวัดทั้ง 2 วัดมาสร้างใหม่นั้น เนื่องจากกรมชลประทาน มีที่ดินด้านทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีวัดโบสถ์และวัดเชิงท่า ขวางอยู่ทำให้ขยายที่สร้างทำเรือไม่สะดวก จึงได้แลกเปลี่ยนและย้ายวัดทั้งสองมาสร้างใหม่ ทางทิศตะวันออกติดถนนติวานนท์ที่ตั้งอยู่ปัจจุบัน เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้ทำพิธีเปิดวัดมอบถวายสังฆิกเสนาสนะในวันที่ 20 พฤษภาคม 2503 ในพิธีมีสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโยมหาเถร) วัดสระเกศ ๑ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ส่วนประธานฝ่ายฆราวาสโดยมี

จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อ่านพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับการย้ายวัด ประกาศแก่สงฆ์ และประชาชนทั้งปวงทราบโดยทั่วกัน จนในปี 2502 ม.ถ ชูชาติ กำภู ขึ้นไปเชียงใหม่ ได้อาราธนาหลวงพ่อปัญญานันทะ มาเป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2504 และได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมาเมื่อ วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2504

ในระยะแรกของการก่อตั้ง สภาพของวัดยังไม่กว้างขวาง และยังไม่มียุทธสนะมากนัก พื้นดินยังมีลักษณะเป็นรูปตัว K ซึ่งยังไม่กว้างขวางนัก ต่อมาเมื่อมีผู้สนใจมาศึกษา และปฏิบัติธรรมรวมทั้งฟังธรรมเพิ่มมากขึ้น ทั้งพระสงฆ์สามเณรเพิ่มมากขึ้น จึงได้ซื้อที่ดินของเอกชนในสวนที่ขึ้นเข้ามาเป็นรูปตัว K ทั้งหมดจึงทำให้ที่ดินวัดกลายเป็นรูปตัว U มีเนื้อที่มากขึ้นเป็น 47 ไร่ ติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ และได้มีการจัดสถานที่ ให้เป็นสวนพฤกษชาติอันร่มรื่น และแบ่งเขตวัดเป็นสองส่วน คือทิศตะวันออกปลูกต้นไม้พันธุ์หายาก มีสระบัว ศาลาและม้าหินตั้งเรียงรายไว้ตามต้นไม้ มีกุฏิหลังเล็กๆ ตั้งเรียงรายกันอยู่เพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เรียกว่าเขตกรรมฐานทิศตะวันตกจัดเป็นที่นั่งหินโค้งครึ่งวงกลมขนาดใหญ่ ซึ่งจำลองแบบมาจากสวนโมกข์อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) บริเวณนี้ทั้งหมดปลูกเป็นสวนไผ่ และเรียกว่า “ลานไผ่” ใช้เป็นที่สำหรับแสดงธรรม ดัดบาศรสาริต และสวดมนต์ของอุบาสิกอุบาสิกาที่มาฟังธรรม ส่วนบริเวณด้านข้างออกไปก็ได้สร้างโรงเรียนพุทธธรรมขึ้น เพื่อใช้เป็นที่เรียนหนังสือของนักเรียน และเป็นที่ฟังธรรมของประชาชน

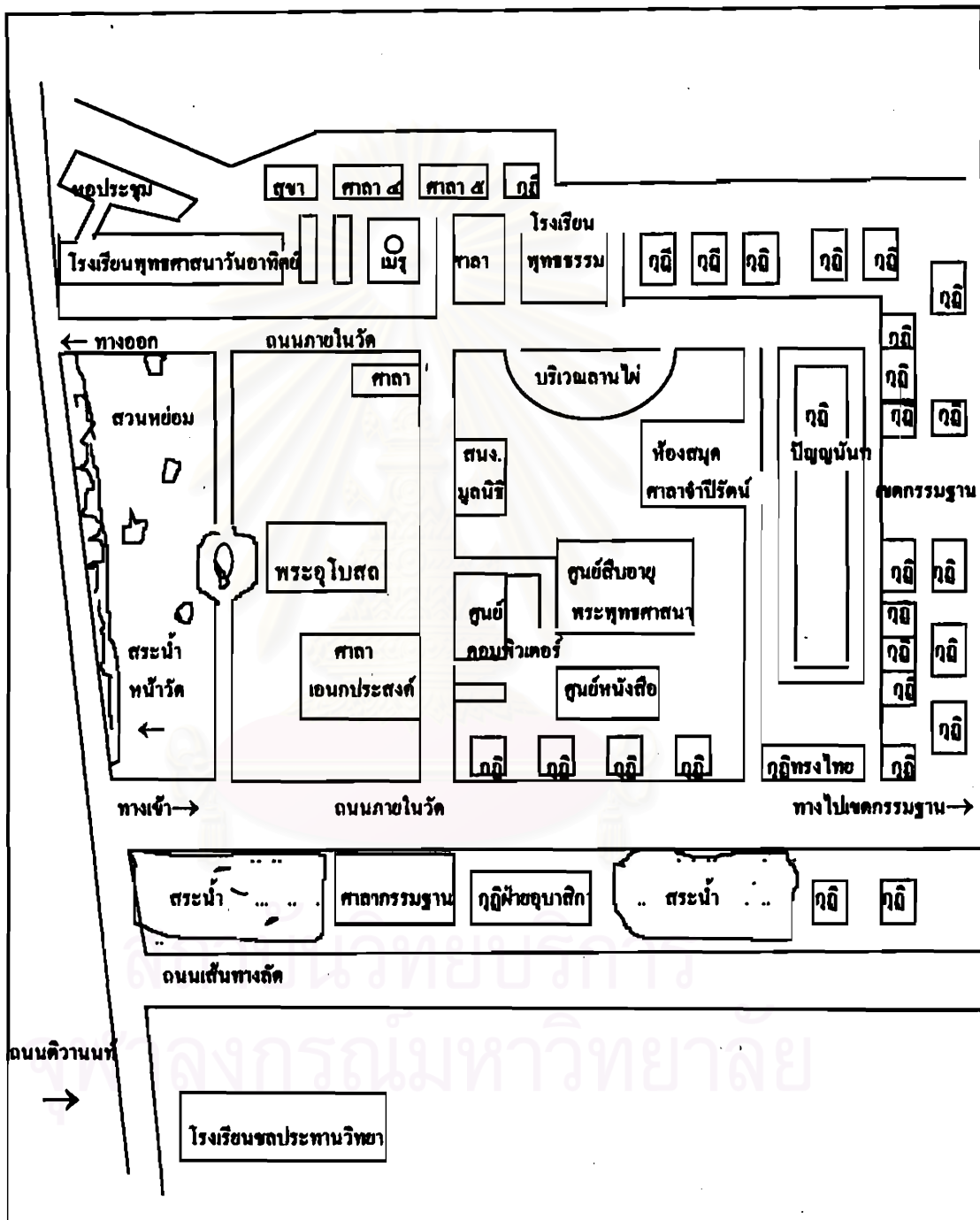
เสนาสนะและศาสนสถานในระยะแรกมีไม่มากนัก คงมีเพียงหอแก่การเริ่มงานเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยโบสถ์ ศาลาฉันและกุฏิ 11 หลัง ต่อมาได้ขยายเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของพระสงฆ์และประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงได้สร้างกุฏิตลอดถึงเสนาสนะขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้จัดมุมภาวนา ศาลากรรมฐานซึ่งจุคนได้มากกว่า 150 คนขึ้นไป และสร้างศาลาเล็กๆ พักได้คนเดียวไว้อีกหลายหลัง รอบ ๆ บริเวณมีการปลูกต้นไม้ไว้จำนวนมาก ส่วนบริเวณรอบๆ วัดได้มีการปรับปรุงถนนเป็น 2 ช่องทางให้เป็นคอนกรีตทั้ง 4 ด้าน เพื่อใช้เป็นที่จอดรถของผู้คนที่มาปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์ ซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันนี้วัดชลประทานรังสฤษฎ์ นอกจากจะเป็นสถานที่บำเพ็ญธรรมของผู้คน และยังคงถือว่าเป็นปอดย่อย ๆ ของคนเมืองหลวงอีกแห่งหนึ่ง

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตั้งแต่เริ่มสร้างจนถึงปัจจุบัน (2539) มีเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว คือ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) หรือที่คนรู้จักโดยทั่วไปว่า หลวงพ่อปัญญานันทะโดยมี ม.ถ.ชชาติ กำภู อธิบดีกรมชลประทานขณะนั้น ได้อาราธนาท่านจากวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ มาเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งท่านก็รับเป็นเจ้าอาวาส เพราะเข้ากับหลักเกณฑ์ที่เคยตั้งไว้ว่าจะป็นเจ้าอาวาสก็ต่อเมื่อมีหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือเป็นวัดสร้างใหม่ยังไม่เคยมีเจ้าอาวาส และต้องเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก หรือไม่ก็เป็นวัดร้างที่ไม่มีพระอยู่แม้แต่รูปเดียว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าไปเป็นเจ้าอาวาสในวัดที่มีพระอยู่แล้ว การจะปฏิรูป หรือจัดทำโครงการแผนงานอะไรใหม่ ๆ ขึ้นมาจะคิดขัดไม่สะดวก โดยเฉพาะพระหลวงตามักมีพวกมาก ขอบขัดแย้ง จึงทำอะไรไม่สะดวก แต่ถ้าไม่มีอยู่เลย การจะปฏิรูป หรือวางรากฐานเอาไว้ก็ได้สะดวก วัดชลประทานรังสฤษฎ์จึงเข้าหลักเกณฑ์อันนี้ จึงได้รับเป็นเจ้าอาวาส

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ที่ 4 : แผนที่แสดงลักษณะทั่วไปของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

แหล่งที่มา : ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาวัดชลประทานรังสฤษฎ์

สถานที่สำคัญของวัดชลประทานรังสฤษดิ์

1. โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

จัดตั้งโดยจดทะเบียนต่อ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้โดยอาศัยวัตถุประสงค์ที่ว่า เยาวชน คือทรัพยากรบุคคลที่มีค่าต่อชาติ เมื่อเขาได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้ เป็นเครื่องมือในการเลี้ยงชีพแล้ว ควรมีข้อปฏิบัติที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือธรรมะกำกับเพื่อนำความรู้ที่นำไปใช้ในทางที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และเพื่อนมนุษย์ อย่างเต็มที่ตามหลักการที่ว่า “วิชา จรณสัมปโน” คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” หรือทั้งเก่งและดี ทางวัดจึงได้ประกาศรับสมัครเรียกร้องให้พ่อแม่พ่อนำเด็กเข้าหาธรรม คือให้นำเด็กมาวัดกับพ่อแม่ทุกวันอาทิตย์ หรือวันพระ ตามแต่โอกาสอำนวย

ในวันอาทิตย์เมื่อผู้ปกครองมาวัด ก็มักจะนำเด็กมาด้วย และเห็นว่าควรแยกเด็กจากผู้ใหญ่ ให้เด็กได้ศึกษาธรรมที่เหมาะสมแก่เยาวชนอย่างจริงจัง และจะได้ไม่รบกวนการฟังธรรมของผู้ปกครอง ท่านปัญญานันทะ จึงได้ตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยขึ้น โดยใช้หลักสูตรของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหลักสูตรในการสอน วิชาที่เปิดสอน ได้แก่ประวัติพระพุทธศาสนา ธรรมะภาคภาษาอังกฤษ ศาสนพิธี มารยาทไทย และภาษาอังกฤษ ส่วนสถานที่เรียนระยะแรก (2512-2526) ได้ใช้อาคารเรียนของโรงเรียนชลประทานสระเกษ เป็นที่เรียนชั่วคราวและตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา จึงได้ใช้อาคารเรียนของวัดเองซึ่งสร้างขึ้นใหม่ จากศรัทธาประชาชนทั่วประเทศ เป็นอาคารเรียน 2 ชั้น มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ค่าก่อสร้างประมาณ 13 ล้านบาท

ปัจจุบันเปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นอุดมศึกษา มีจำนวนนักเรียนโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 700-800 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่เรียนภาคปกติตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี ซึ่งก่อผลดีแก่นักเรียนอย่างมาก ทำให้นักเรียนเป็นเด็กสุขภาพเรียบร้อย มีความรับผิดชอบสูง และเรียนรู้ในการคบเพื่อน การเข้าสังคม และเป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ชนิดค่อยซึมซับไปทีละน้อย ตลอดถึงเป็นแหล่งตอบสนองการแสวงหาความรู้ทางพระพุทธศาสนา ในยุคใหม่ที่เด็กยอมรับ และเต็มใจ หลังเลิกเรียนแล้ว ทางวัดก็จะจัดอาหารกลางวันเลี้ยงเด็กอย่างทั่วถึงอีกด้วย

หน้าที่สำคัญของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีหน้าที่จัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาและสามัญทั่วไป แก่นักเรียนที่มีความสนใจมาเรียนในวันอาทิตย์ เพื่อฝึกฝนอบรมด้านศีลธรรมจริยธรรม ตลอดถึงด้านประเพณี ภาษา และวัฒนธรรมไทย ให้แก่นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมตามสมควรแก่วัย เพื่อให้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

ภาพประกอบที่ ๑ : ภาพแสดงอาคารเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

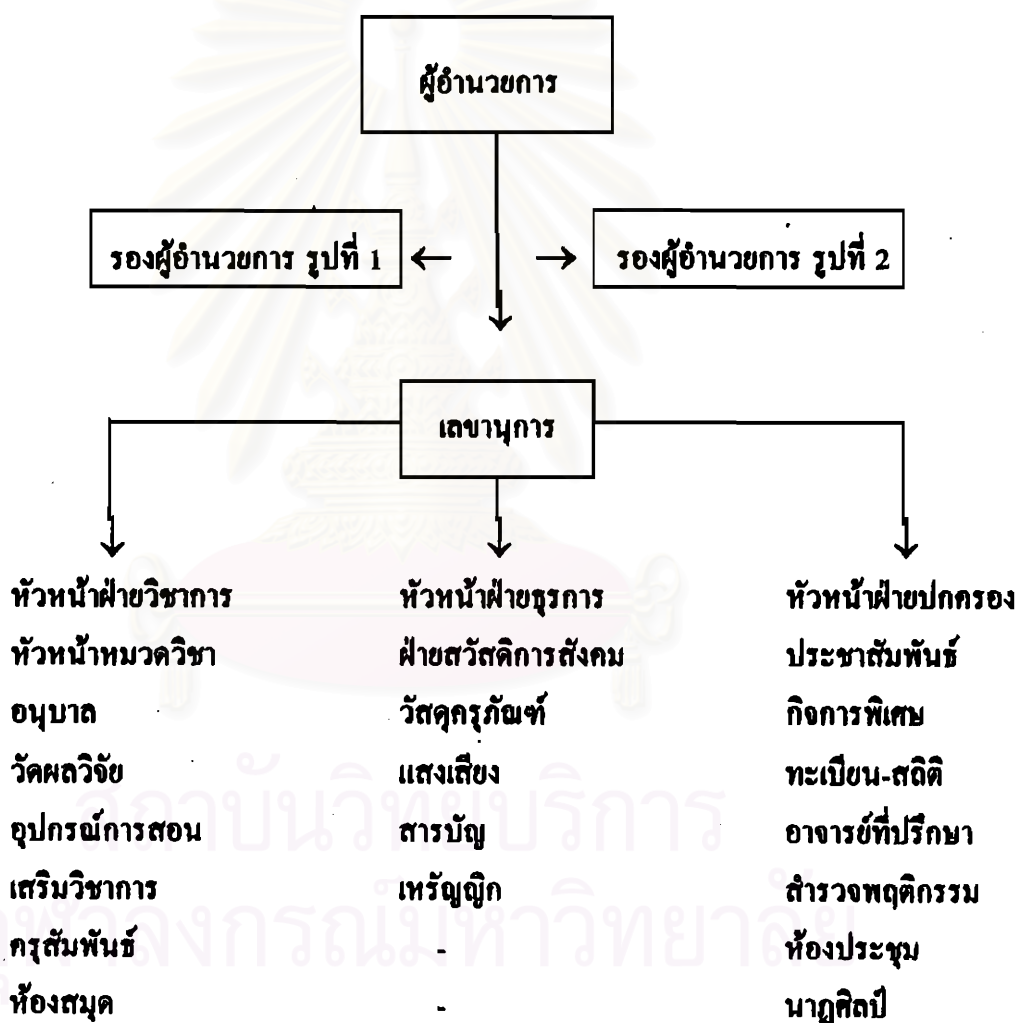
แผนภูมิที่ 3 : ภาพภูมิแสดงสถิติจำนวนพระอาจารย์ - อาจารย์ และนักเรียน
ปีการศึกษา 2538

สถิติพระอาจารย์ - อาจารย์ - นักเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ปีการศึกษา 2538

จำนวนพระอาจารย์ / อาจารย์ / นักเรียน	วุฒิการศึกษา
พระอาจารย์จำนวน 33 รูป	ปริญญาโท 2 รูป ปริญญาตรี 9 รูป มหาเปรียญ 20 รูป นักธรรมเอก 22 รูป
อาจารย์ฆราวาส จำนวน 19 คน	ปริญญาตรี 8 คน นักศึกษาปริญญาตรี 11 คน
นักเรียนชั้นอนุบาล	จำนวน 153 คน
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	จำนวน 53 คน
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	จำนวน 66 คน
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	จำนวน 86 คน
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	จำนวน 90 คน
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน 30 คน
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	จำนวน 33 คน
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวน 28 คน
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	จำนวน 14 คน
นักเรียนชั้นสูงพิเศษ (ระดับอุดมศึกษา)	จำนวน 4 คน
รวมนักเรียนทั้งสิ้น 556 คน	

แผนภูมิที่ 4 : แสดงรูปแบบการจัดแผนผังการบริหารงาน
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดชลประทานรังสฤษฎ์

แผนผังการบริหารงาน
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดชลประทานรังสฤษฎ์

แหล่งที่มา : แผนผังการบริหารงาน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2. สาขาวัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัดในการดูแล และกระทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกับวัดชลประทานรังสฤษฎ์ มี 2 แห่ง
คือ 1.วัดปัญญานันทาราม 2.สถาบันปัญญานันทะ วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม)

2.1 วัดปัญญานันทาราม

เป็นวัดที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึก 84 ปี หลวงพ่อปัญญานันทะ ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 1 หมู่ที่ 10 ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มี นายพิชิต นางจำรัส ทองสีม่วง พร้อมด้วยลูกหลานและคณะพุทธบริษัทพร้อมใจกันถวายที่ดินจำนวน 6 ไร่ ที่ได้ดำเนินการเป็นสำนักสงฆ์แด่พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทะ เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์) และต่อมาซื้อที่ดินเพิ่มเติมอีก 19 ไร่ 88 ตารางวา รวมเป็นเนื้อที่ทั้งหมด 25 ไร่ 88 ตารางวา เมื่อ วันที่ 31 มกราคม 2537 จึงได้รับอนุญาตตั้งวัด โดยใช้ชื่อว่า “วัดปัญญานันทาราม” คณะศิษย์ร่วมสร้างถวายเป็นธรรมสมโภช 84 ปี หลวงพ่อปัญญานันทะ

วัตถุประสงค์ของการสร้างวัดปัญญานันทาราม

1. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในวโรกาสกาญจนาภิเษกสมโภช 50 ปี
2. เพื่อเป็นธรรมสมโภช 84 ปี หลวงพ่อปัญญานันทะ
3. เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้เฝ้าในการศึกษาปฏิบัติ และเผยแผ่ธรรม

กิจกรรมของวัดปัญญานันทาราม ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ กิจกรรมด้านพัฒนาคน และกิจกรรมด้านพัฒนาวัตถุ

กิจกรรมด้านการพัฒนาคน ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. กิจกรรมเพื่ออุบาสกอุบาสิกา มีกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมวันพระ : ได้แก่การทำวัตร (แปล), สมาทานศีล, ฟังธรรม ถวายสังฆทาน ร่วมรับประทานอาหาร, บริหารกาย - บริหารจิต, เจริญภาวนา, สนทนาธรรมในรายการ “ธรรมเพื่อโยม”

กิจกรรมวันอาทิตย์ : ได้แก่กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ตามความสามารถ เช่น เป็นผู้มีความรู้ก็ทำหน้าที่ให้วิทยาทานแก่ชาวบ้าน เป็นต้น

2. กิจกรรมเพื่อเยาวชน ได้แก่ เปิดโรงเรียนพุทธบุตร วัดปัญญานันทาราม รับนักเรียนตั้งแต่อนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ 6 ในช่วงเข้าพรรษา 2537 มีจำนวนนักเรียน 244 คน มีเป้าหมายเพื่อสร้างคน ให้เป็นมโนษย์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา สถานที่เรียนก็คือตัวนักเรียน และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มีพระอาจารย์ และครูอาจารย์ ผู้มีคุณวุฒิคุณธรรม และประสบการณ์ ให้คำแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด

กิจกรรมด้านการพัฒนาวัด

การสร้างวัดเพื่อให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้เฝ้าในการศึกษา, ปฏิบัติ และเผยแผ่ธรรม มีการดำเนินการพัฒนาวัดไปแล้วดังนี้คือ การปรับปรุงพื้นที่ ปรับปรุงสถานที่เพื่อการฝึกอบรมเยาวชน โดยการสร้างสะพานริมน้ำเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม และสร้างสำนักงานวิศกร และลานทราย ตักบาตร ฟังธรรม นอกจากนี้ได้มีการรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันปลูกต้นไม้ภายในวัดให้ร่มรื่น เพื่อรักษาธรรมชาติไว้

2.2 สถาบันปัญญานันทะ

เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสืบสานกุศลเจตนา และงานเผยแผ่ธรรม และศึกษาค้นคว้าวิจัยธรรมะ ตั้งอยู่ที่วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี ดร. พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ เป็นผู้อำนวยการสถาบัน

สาเหตุของการจัดตั้งสถาบันปัญญานันทะแห่งนี้ เกิดจากพุทธศาสนิกชนกลุ่มหนึ่ง ทั้งพระสงฆ์และอุบาสิกอุบาสิกาที่มีโอกาสได้ศึกษาผลงานการเผยแผ่ธรรมะ ของพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทะ) เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ที่ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีตยุคปัจจุบัน ได้มีความคิดร่วมกันว่า พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทะ) ได้ใช้ชีวิตในสมณเพศตั้งแต่ยังเป็นพระหนุ่ม จนย่างเข้าสู่วัยมหาเถร ผู้สูงอายุ เพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมแก่พุทธบริษัท โดยมิได้กระทำกิจอื่นที่ผิดไปจากนี้เลย เนื้อหาสาระของปาฐกถาธรรมของท่าน ที่พยายามมอบให้พุทธศาสนิกชน ที่มีโอกาสมาฟังธรรมะจากท่าน จะเน้นหนักในเรื่องปลูกเราให้

พุทธบริษัทมีความเชื่อ มีความเข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยใช้ปัญญาเป็นประทีปนำทาง โดยไม่ยึดถือสิ่งเหลวไหลไร้สาระนอกธรรมนอกวินัย มาเป็นสาระ

พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่ปัญญานันทะ) มีความรักศรัทธาในพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้ามาก จนตั้งชื่อของตนเองว่า “ปัญญานันทะ” ซึ่งแปลว่าผู้รื่นเริงในปัญญา จึงมีความคิดตรงกันว่าควรจะต้องสถาปนูปัญญานันทะขึ้นมา เพื่อสืบสานกุศลเจตนา และงานเผยแผ่ธรรมที่ท่านทำมาอย่างอุทิศ ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดประสงค์หลักคือ

1. ศึกษาค้นคว้าวิจัยธรรมะ
2. สร้างนักเผยแผ่ธรรมรุ่นใหม่ที่มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีวิญญาณในการเสียดละสูงส่ง มีความระมัดระวังในพระวินัย ใส่ใจในธรรมสูง
3. เผยแผ่ธรรมทั้งเชิงรับและเชิงรุก ตามความเหมาะสมตามเหตุปัจจัย
4. นำเสนอธรรม เพื่อร่วมแสวงหาทางออกให้แก่ปัจเจกบุคคลและสังคม เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ โดยยึดหลักเมตตา และพุทธปัญญาเป็นหลัก

กล่าวโดยพหุคตินัย ขณะนี้สถาปนูปัญญานันทะได้ทำหน้าที่บรรลุตามจุดประสงค์มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ เพราะทันทีที่เปิดสถาบัน เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2538 อันเป็นวันที่พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่ปัญญานันทะ) มีอายุครบ 84 ปีเป็นต้นมา เพื่อนร่วมงานในสถาบันทุกท่าน ได้มีโอกาสเผยแผ่ธรรมกันอย่างกว้างไกล และต่อเนื่องจนแทบจะไม่มีเวลาได้หยุดพักผ่อน นับเป็นนิมิตหมายที่ดีว่า ขณะนี้ชาวไทยพุทธมีความสนใจพุทธธรรม มีมากขึ้นอย่างไร้ข้อจำกัด สถาบันปัญญานันทะ ภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสทำหน้าที่กัลยาณมิตร เป็นพลังเสริมแก่ผู้ใคร่ธรรมทุกท่าน ทุกสถาบันและทุกหน่วยงานแทบจะทั่วประเทศ

กล่าวโดยนิตินัย สถาบันปัญญานันทะ ดำเนินการภายใต้การอุปถัมภ์ของหน่วยงาน 3 - 4 หน่วยงาน คือวัดอุโมงค์ พุทธนิคม มูลนิธิชาวพุทธ มูลนิธิภิกขุปัญญานันทะ กล่าวได้ว่ายังอยู่ระหว่างการดำเนินการก่อตั้ง ให้เกิดความสมบูรณ์ต่อไป (ดร. พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, 2538.)

3. ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา

เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ ในโอกาสจัดงาน “ธรรมสนโภช 80 ปี ปัญญานันทะ” เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2534 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

และการเผยแพร่ธรรมโดยเฉพาะ มีหน้าที่ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยทางพระพุทธศาสนา อบรมสัมมนาทางวิชาการ พัฒนานุคลากรเพื่อการเผยแพร่ธรรม ตลอดจนถึงการจัดเสวนาทัศนูปกรณ์เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ธรรม และดำเนินการส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมออกสู่สังคม ในรูปลักษณะต่าง ๆ

ความเป็นมาของศูนย์ศึกษาอายุพระพุทธศาสนา

พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญาันทะ) ได้นำพุทธโอวาท ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่พระสงฆ์ไว้ว่า “พวกเธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เพื่อความสูงแก่มหาชน เพื่อเอ็นดูแก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย...”

พวกเธอจงแสดงธรรมให้ดังงามในเบื้องต้น ให้ดังงามในท่ามกลาง ให้ดังงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ ให้เป็นไปพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะให้บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง...”

ดังนั้นพระพุทธโอวาทนี้ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญาันทะ) ได้นำมาปฏิบัติเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางในการสั่งสอนศิษย์เสมอมา เป็นเหตุให้ได้รับสันติสุขโดยส่วนตัว และเกิดความสงบร่มเย็นแก่ส่วนรวม มีผู้ศึกษาและปฏิบัติตาม นำไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งมีหลวงพ่อบุญทาส สอนโมกข์พลาราม สุราษฎร์ธานี ได้มีเมตตาชี้แนะว่าความคิดและการกระทำ ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ตามพุทธโอวาทแบบนี้ เรียกว่า “สืบอายุพระพุทธศาสนา”

ดังนั้น ในวาระที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญทาสจะมีอายุครบ 80 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2534 เป็นโอกาสแห่งการจัด “ธรรมสนทนา 80 ปี ปัญญาันทะ” คณะศิษยานุศิษย์จึงร่วมใจกันก่อตั้ง “ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์” ขึ้นเพื่อความมั่นคงในการสืบทอดพระพุทธประสงค์และเจตนารมณ์ดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
2. เพื่อนำหลักธรรมคำสอนนั้นมาปฏิบัติจนเกิดผล
3. เพื่อเผยแพร่หลักธรรมที่ศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้วแก่ชาวโลก
4. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ชาวโลกให้พ้นจากความทุกข์

กิจกรรมที่ดำเนินการ

1. ศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

- 1.1 โครงการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยทางพระพุทธศาสนา
- 1.2 โครงการสัมมนาและอบรมทางวิชาการ
- 1.3 โครงการพัฒนาบุคลากรทั้งสายปฏิบัติธรรมและสายสามัญ
- 1.4 จัดหาโสตทัศนูปกรณ์เสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรม
- 1.5 โครงการสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 1.6 โครงการพัฒนาบัณฑิตเพื่อความเป็นเลิศ

2. การปฏิบัติตามคำสอน

2.1 โครงการสำหรับพระสงฆ์

- 2.1.1 โครงการอยู่ปริวาสกรรม
- 2.1.2 โครงการพระธรรมทายาท
- 2.1.3 โครงการแลกเปลี่ยนวิทยากร

2.2 โครงการสำหรับสามเณร

- 2.2.1 โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
- 2.2.2 โครงการศาสนทายาท

2.3 โครงการสำหรับอุบาสกอุบาสิกา

- 2.3.1 โครงการปฏิบัติบูชาวันสำคัญทางศาสนา
- 2.3.2 โครงการหุดงควัตรปฏิบัติเทิดพระเกียรติ
- 2.3.3 โครงการปฏิบัติธรรมประจำปี

2.4 โครงการสำหรับฆราวาส

- 2.4.1 โครงการบวชธรรมจารีณี
- 2.4.2 โครงการค่ายพุทธบุตร
- 2.4.3 โครงการธรรมทาน

3. กิจกรรมการเผยแผ่ธรรม

3.1 เผยแผ่ด้วยการทำให้ได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็น

- 3.1.1 จัดพิมพ์สิ่งพิมพ์และหนังสือทางพระพุทธศาสนา ออกเผยแผ่อย่างเหมาะสม

3.1.2 เผยแผ่โดยใช้โสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ภาพถ่ายสไลด์, ภาพยนตร์, วีดีโอเทป และเทปบันทึกเสียง เป็นต้น

3.1.3 จารึกสั่งสอนอย่างเหมาะสมแก่บุคคล และกาลเทศะ

3.1.4 เผยแผ่โดยห้องสมุดประจำที่วัด และเคลื่อนที่

3.1.5 เผยแผ่ผ่านรายการวิทยุโทรทัศน์

3.2 เผยแผ่ด้วยการทำใจคู่

3.2.1 เวียนใจคู่ อย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

3.2.2 ปฏิบัติใจคู่ คือบรรพชิตที่ปฏิบัติศาสนกิจของบรรพชิตให้สมบูรณ์
ฆราวาสที่ทำหน้าที่ของฆราวาสให้สมบูรณ์

4. การสงเคราะห์และการอนุเคราะห์

4.1 โครงการพุทธบุตรอาสา

4.2 โครงการอุปถัมภ์ตามความสามารถ

4.3 โครงการบริการการเผยแผ่

4.4 โครงการใจเขาใจเรา

4.5 โครงการพ่อแก้วแม่แก้ว การแต่งงานแบบชาวพุทธ

4.6 โครงการจัดกิจกรรมพิเศษ

ภาพประกอบที่ 2 : ภาพแสดงสถานที่ตั้งของศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา

แผนภูมิที่ 5 : แสดงการบริหารงาน ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา

แหล่งที่มา : แผนภูมิบริหารงานศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์

สภาพทั่วไปของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตั้งอยู่ถนนติวานนท์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ทางไป อำเภอปากเกร็ด ด้านหน้าตรงกับโรงพยาบาลชลประทาน และกรมชลประทาน และเชื่อมกับสถาน สงเคราะห์คนพิการและเด็กปัญญาอ่อน โรงเรียนศรีสังวาลย์ (โรงเรียนคนพิการ) ด้านซ้ายมือติดกับ โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ ภายในบริเวณวัด ด้านหน้าเป็นสถานที่ตั้งโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนและจัดสัมมนาอบรมวิชาการ และกิจกรรมต่าง ๆ ของ นักเรียน ตลอดจนเป็นสถานที่อบรมพระธรรมทายาทที่เข้ามาอบรม ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ด้วย และยังเป็นสถานที่อบรมข้าราชการ นักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ที่คณะครูอาจารย์นำมาให้พระสงฆ์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้อบรม และเป็นสถานที่อบรมประชาชนทั่วไปด้วย บริเวณหน้าโรงเรียน จัดเป็นสวนสาธารณะเล็ก ๆ ล้อมไปด้วยต้นไม้ มีลำธารน้ำเล็ก ๆ และก้อนหินสำหรับนั่งพักผ่อน อาคารเรียน 2 ชั้น บนอาคารเรียนจะมีห้องพักอาจารย์ หรือพระเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการสอนหนังสือ รูปสำคัญ ๆ พักอาศัยอยู่ ได้แก่เลขานุการโรงเรียน เป็นต้น หลังอาคารเรียนจะมีศาลาเอนก ประสงค์ ใช้เป็นโรงอาหารและจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับนักเรียนในวันสำคัญ เช่นกิจกรรมวันแม่ จะมีพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมาเข้าร่วมพิธีมากมาย เพื่อให้นักเรียนแสดงความเคารพ ต่อพ่อแม่ หรือจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

พื้นที่ภายในวัดจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจะมีถนนทั้งสองข้าง ถนนตัดกลางทั้งสองสายเป็นรูป สี่เหลี่ยมและมีสำนักงานโครงการต่าง ๆ ของวัด บริเวณด้านหน้าจะเป็นสถานที่ตั้งของศูนย์เผยแผ่ ธรรม หรือที่เรียกกันว่าศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา ภายในศูนย์เผยแผ่ธรรมจะมีห้องคอมพิวเตอร์ และเป็นสถานที่ติดต่อสอบถามต่าง ๆ ด้านบนอาคารศูนย์ จะเป็นสถานที่พักของพระเจ้าหน้าที่ ฝ่ายเผยแผ่ธรรมรูปสำคัญ ๆ ถัดไปด้านข้าง จะเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงผลงานของหลวงปู่ปัญญา นันทะ ด้านหลังพิพิธภัณฑ์จะเป็นลานหินโค้ง หรือที่เรียกกันว่าลานไผ่ เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล ของประชาชนทั่วไป ในวันพระและวันอาทิตย์ หรือเป็นสถานที่จัดอภิปรายธรรม สันทนา ธรรมในเทศกาลต่าง ๆ และวันสำคัญทางศาสนา ตรงข้ามลานหินโค้งจะเป็นศาลาอบรม หรือศาลา เอนกประสงค์ ใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ด้านหลังลานหินโค้งจะเป็นห้องสมุดชื่อว่า “ห้องสมุด ศาลาจำปริดนิ” มีหนังสือศาสนา ปรัชญาและธรรมะทั่วไป พร้อมทั้งเทพธรรมะไว้บริการให้ยืม และจัดจำหน่าย มีหนังสือและเทพอภิปรายทั่วไป ประมาณ 10000 กว่าเล่ม/ ดับบ์ ตรงข้ามห้อง สมุด จะเป็นศาลาสี่เหลี่ยมไว้เป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ ที่เข้ารับการอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่ ทางวัดจัดขึ้น ด้านหลังศาลาสี่เหลี่ยม จะเป็นเขตกรรมฐาน มีกฎระเบียบรายเป็นระเบียบหลายหลัง

สำหรับพระสงฆ์พักอาศัย และเป็นที่พักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ด้านหน้าฤกษ์แต่ละหลังจะปลูกไม้
ดอกไม้ประดับแต่ละหลัง และมีต้นไม้ร่มรื่น มีสระน้ำ และมีพระเจ้าน้ำที่รูปสำคัญฝ่ายกรรมฐาน
คือกวนอิมดูแล ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ภาพประกอบที่ 3 : ภาพแสดงลานหินโค้งหรือลานไม้สถานที่จัดกิจกรรมทางศาสนา

ภาพประกอบที่ 4 ภาพแสดงที่ตั้งอาคารเรียนโรงเรียนพุทธธรรม เป็นสถานที่อบรม
พระสงฆ์สามเณร ข้าราชการ นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป

นโยบายหลักของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

โดยเหตุที่พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ ภิกขุ) เป็นพระนักเผยแผ่ธรรม นักสังคม สงเคราะห์ และเป็นครูสอนปริยัติธรรมด้วย ฉะนั้นนโยบายหลักของวัด ก็คือการเผยแผ่ธรรม การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน และการสอนหนังสือแก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป และถือว่าการเผยแผ่ธรรม งานสงเคราะห์ประชาชน และงานสอนหนังสือแก่นักเรียนในสถานการศึกษาถือว่าเป็นงานหลัก เพราะหน้าที่ของพระคือการเผยแผ่ธรรม การสอนหนังสือ และการสงเคราะห์ประชาชน ส่วนงานที่จะมาภายหลังล้วนเป็นงานรอง หรือไม่ก็ใช้หน้าที่การงานอื่น ๆ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ทั้งสิ้น ท่านปัญญานันทะได้มีความตั้งใจ และวางแผนงานชีวิตเพื่อการเผยแผ่ธรรมไว้ว่า

1. ข้าพเจ้าขอมอบชีวิต และร่างกายเป็นของพระรัตนตรัย โดยตัวเองมีฐานะเป็นทาสของพระรัตนตรัยโดยสมบูรณ์
2. ข้าพเจ้ามีความมุ่งหมายการทำงาน อยู่ที่การประกาศคำสอนที่แท้จริง ของพระพุทธศาสนา
3. ข้าพเจ้ากล้าพูดความจริงทุกกาลเทศะ
4. ข้าพเจ้าต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อทำลายสิ่งเหลวไหลที่ปะปนอยู่ ในพระพุทธศาสนาและนำความถูกต้องมาสู่ประชาชน
5. ข้าพเจ้าไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ให้ถือว่าเป็นของส่วนรวม
6. คนที่ประพฤติชอบตามหลักธรรมเท่านั้น ที่เป็นเพื่อนร่วมงาน นอกจากนั้นไม่ใช่ (ชีวิตและงานของท่านปัญญานันทะ. 2534)

พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต (2513) กล่าวว่า “วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชนส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือและความร่วมมือ การเป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกของประชาชนว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญา รอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่าง เหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแก่ชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพเชื่อถือได้ยิ่งยงยิ่ง ปัจจย 3 อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้มีสติปัญญาในด้านการให้การศึกษา ”

แรงงูใจในการพัฒนาสังคมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

ดังได้กล่าวแล้วว่า เมื่อพูดถึงการพัฒนาสังคมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ก็หมายถึง การพัฒนาสังคมของพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) และพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และเมื่อพูดถึงการพัฒนาสังคมของพระธรรมโกศาจารย์ หรือพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์แล้ว ก็หมายถึง การพัฒนาสังคมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์โดยเฉพาะ เมื่อนมองในภาพรวมแล้วท่าน ปัญญานันทภิกขุ ก็คือวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ก็คือท่านปัญญานันทะ

สำหรับแรงงูใจในการพัฒนาสังคม ของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้น ได้จากแรงงูใจของท่านปัญญานันทภิกขุที่เกิดจากเหตุผล 2 ประการคือ

1. เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จากการได้เรียนสัมภาษณ์ท่านพบว่า แรงงูใจประการแรกนี้ เกิดจากพระพุทธรูปที่พระพุทธรูปองค์นี้ได้รัศมีตั้งพระอริยสงฆ์ 60 รูป ที่ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกที่ว่า “ให้จาริกไปเพื่อประโยชน์แก่พหุชน และเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” ซึ่งท่านปัญญานันทะ ถือว่าคำสั่งนี้เป็นคำสั่งฉบับแรกของพระพุทธเจ้าที่พระสงฆ์ทุกรูปควรนำมาปฏิบัติตาม ก็จะต้องทำงานเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ แก่ชาวโลกทั่วไปเท่าที่สามารถจะทำได้ และหากปฏิบัติตามคำสั่งนี้แล้วก็ครอบคลุมเรื่องอื่น ๆ ทั้งหมดเช่น การสอนหนังสือ การสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชน เป็นต้น

2. เกิดจากความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า แรงงูใจประการที่สองนี้ ท่านปัญญานันทะได้ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อได้ศึกษาพุทธประวัติในหลักสูตรนักเรียนแล้วก็เกิดความรู้สึกว่า พระพุทธรูปทรงเป็นยอดบุคคลผู้เสียสละอย่างยิ่งใหญ่ เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน เมื่อเทียบกับวิถีของเราแล้วก็ไม่อาจจะเทียบกันได้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นเหตุให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา (สัมภาษณ์ พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ 28 สิงหาคม 2539) และหลังจากนั้น เมื่อเดินทางไปที่ไหนดมีพระบรมธาตุ หรือสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาก็มักจะอธิฐานใจว่า “ข้าพเจ้าขอถวายชีวิตจิตใจนี้แด่พระพุทธเจ้า จะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาจนตลอดชีวิต” ซึ่งแรงงูใจดังกล่าวเป็นความตั้งใจมาแต่เริ่มแรก (72 ปี ปัญญานันทภิกขุ . 2526)

ในส่วนของพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ซึ่งมาอยู่อาศัยที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ในภายหลังก็ต้องปฏิบัติตามนโยบายดังที่ท่านปัญญานันทะ ได้วางเป็นเกณฑ์ไว้แล้ว แรงจูงใจนั้นนอกจากจะเป็นแรงจูงใจของท่านปัญญานันทะแล้ว จึงถือว่าเป็นแรงจูงใจในการทำงานพัฒนาสังคม ของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ด้วย ท่านปัญญานันทะได้วางรากฐานในการพัฒนาสังคมทุกประการ

ลักษณะของประชากร

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลในสนามวิจัยพบว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีประชากรในขณะเก็บข้อมูลทั้งหมด 258 รูป/คน ประกอบด้วยพระสงฆ์จำนวน 156 รูป สามเณร 30 รูป ศิษย์วัดจำนวน 56 คน ประชากรชาย 5 คน ประชากรหญิง จำนวน 11 คน และที่มาปฏิบัติเป็นระยะเวลาประมาณ 15 วันบ้าง 1 เดือนบ้าง หรือ 1 ปี และแต่โอกาส ในจำนวนนี้มีผู้อาศัยอยู่ในวัดจำนวน 110 หลัง มีโครงสร้างของประชากรดังนี้

ตารางที่ 2 : โครงสร้างอายุของประชากร

ช่วงอายุ	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
6-10	2	-	2
11-15	13	-	13
16-20	35	-	35
21-25	28	-	28
26-30	19	-	19
31-35	15	-	15
36-40	34	-	34
41-45	20	1	21
46-50	31	1	32
51-55	3	2	5
59-60	15	-	15
61-65	16	1	17
66-70	12	2	14
มากกว่า 70	4	4	8
รวม	247	11	258

การจัดระเบียบทางสังคมของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พบว่ามีลักษณะดังนี้

ด้านการแบ่งงาน โดยแบ่งตามฐานะอาวุโส พรรษา และอายุ ดังนี้

พระเถระ ช่วงอายุ 50 - 70 ปี หมายถึงพระสงฆ์ที่อายุมาก พรรษามาก และเป็นทีเคารพของพระสงฆ์สามเณรรูปอื่น ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไป ให้ความเกรงใจและศรัทธา ฐานะของท่านภายในวัด จะเป็นลักษณะให้คำปรึกษา เพราะทำมีประสบการณ์ พระเถระเหล่านี้จะคอยให้คำปรึกษา และให้กำลังใจแก่พระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่ปฏิบัติงาน และมีหน้าที่ในการบรรยายตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีผู้มานิมนต์

ครูสอนปริยัติธรรม ช่วงอายุ 30 - 50 ปี เป็นพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ครูสอนหนังสือ ซึ่งแบ่งออกเป็นแผนกได้ดังนี้

- ครูสอนแผนกธรรม จะสอนพระนวกะ คือพระที่บวชใหม่ ในช่วงเข้าพรรษา และสามเณรที่ยังต้องศึกษานักธรรม สอนตั้งแต่ต้นนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ครูสอนปริยัติเหล่านี้จะสอนทุกวัน เว้นวันหยุดคือวันพระและวันอาทิตย์ ซึ่งจะต้องกระทำกิจกรรมร่วมกันทางศาสนา

- ครูสอนแผนกบาลี จะเป็นพระที่อายุช่วง 40 - 60 ปี ที่สำเร็จการศึกษาแผนกบาลีมาก่อน ที่เรียกว่าพระมหาเปรียญ ตั้งแต่เปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไปถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค ครูสอนเหล่านี้จะสอนพระสงฆ์สามเณรตั้งแต่หลักสูตรไวชากรณ์, เปรียญ 1-2, เปรียญธรรม 3 ประโยค และเปรียญธรรม 4 ประโยค เป็นต้น ซึ่งภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้เปิดสอนเพียงนี้ เพราะเปรียญธรรมชั้นสูงขึ้นไปมีจำนวนน้อย ส่วนมากจะเรียนด้วยตนเองมากกว่า

- ครูสอนแผนกพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พระสงฆ์เหล่านี้ มีอายุ 20 - 40 ปี จะเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางโลกด้วย เพราะสอนนักเรียนชายหญิง ตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือสูงกว่านี้ถึงระดับอุดมศึกษาด้วย พระสงฆ์เหล่านี้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และกำลังศึกษาปริญญาตรี หรือกำลังศึกษาปริญญาโท พระสงฆ์เหล่านี้จะมุ่งเน้นให้วิชาการ และด้านปฏิบัติแก่เยาวชนชาย - หญิง จะสอนตั้งแต่เช้า ถึงเย็นตามตารางสอนที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น และสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักสูตรของมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการสอนเสริมวิชาหลักต่าง ๆ เช่นภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และนาฏศิลป์ เป็นต้น พระสงฆ์เหล่านี้จะสอนร่วมกับอาจารย์ฆราวาสด้วย ซึ่งทางโรงเรียนเป็นผู้เชิญมาสอนในวิชาต่าง ๆ ด้วย ในการสอนแต่ละครั้ง ซึ่งจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่าพระสงฆ์เหล่านี้ใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น วีดีโอ, สารคดี และภาพเคลื่อนไหว ซึ่งทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์จัดทำขึ้นเพื่อนำมาใช้

สอนนักเรียน โดยพระอาจารย์สมพงศ์ มหาปัญญา นอกจากการใช้สื่อการสอนแล้วทางโรงเรียน ยังได้จัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันแม่ จะมี ผู้ปกครองมาร่วมงานวันแม่ เป็นการระลึกถึงคุณความดีของแม่ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา พระสงฆ์ก็จะนำนักเรียนร่วมกิจกรรม โดยการเวียนเทียนระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย และฟังการบรรยายธรรม และร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

พระสงฆ์สามเณรทั่วไป มีหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรม ช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมภายในวัด รักษาความสะอาดตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด และที่อยู่ของตน ให้สะอาดและร่มรื่นด้วยไม้ดอกไม้ประดับต่าง ๆ ตามธรรมชาติ พระสงฆ์สามเณรเหล่านี้จะช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในวัดด้วย

ลักษณะทางวัฒนธรรมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

ระบบความเป็นอยู่

พระสงฆ์สามเณรและผู้ที่อยู่ปฏิบัติภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะอยู่ด้วยกันอย่าง ที่นึ่ง โดยอาศัยหลวงพ่อบุญญานันทะ เจ้าอาวาสเป็นประธานควบคุมดูแล และจะมอบหมายให้ พระสงฆ์ที่มีอาวุโสที่มีประการณ์ควบคุมดูแลรับผิดชอบอีก เช่นในเขตกรรมฐาน จากการสังเกต การณ์พบว่า พระสงฆ์หรือสามเณรจะเข้ามาพักอยู่ในเขตกรรมฐานจะต้องได้รับอนุญาตจาก พระ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลเขตกรรมฐาน เป็นต้น นอกจากนั้นการเป็นอยู่ที่อาศัยพระธรรมวินัยควบคุมความ ประพฤติของพระสงฆ์สามเณร ส่วนสามเณรจะได้รับการควบคุมจากพระที่เลี้ยงอีกด้วยเพราะอายุ ยังน้อย การแสดงออกทางกิริยาต่าง ๆ ต้องได้รับการดูแลจากพระสงฆ์ด้วย และพระบวชใหม่ ยัง ต้องมีพระสงฆ์คอยควบคุม เพราะเพิ่งเข้ามาอยู่ใหม่ ยังต้องอบรมศึกษาวัตรปฏิบัติของวัดชล ประทานรังสฤษฎ์ ตามหลักเกณฑ์ที่วัดกำหนดไว้

การดูแลความเจ็บป่วย

เมื่อพระสงฆ์สามเณรรูปใดเจ็บป่วยขึ้น ก็ได้รับการช่วยเหลืออย่างดีจากพระสงฆ์ พระสงฆ์ที่อยู่ใกล้ที่สุด หรือพระสงฆ์ที่เป็นเพื่อนสนิทที่สุดก็จะคอยเฝ้าตลอดเวลา แม้จำเป็นต้อง นำตัวไปรักษายังโรงพยาบาล ก็จะนำไปรักษาโรงพยาบาล พระสงฆ์ก็จะพัดกันไปเยี่ยมเยียน และเฝ้าไข้ นอกจากดูแลและความเจ็บป่วยแล้ว หากพระสงฆ์รูปใดมีความเดือดร้อนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็จะได้รับช่วยเหลือจากพระสงฆ์ภายในวัด หรือญาติพี่น้องของพระสงฆ์สามเณรรูป ใดเสียชีวิตลง พระสงฆ์ภายในวัดจะร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อช่วยเหลืองานศพด้วย

การช่วยเหลือด้านการเงิน

หากพระสงฆ์สามเณรรูปใดกำลังศึกษาอยู่ และมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงิน เพื่อการศึกษา เป็นต้นว่าค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การศึกษา พระสงฆ์ผู้อาวุโส หรือผู้ปกครองพระสงฆ์สามเณรรูปนั้น ก็จะช่วยเหลือให้เงินเป็นค่าเล่าเรียน เพราะพระสงฆ์สามเณรที่เรียนหนังสือส่วนมากจะมาจากต่างจังหวัด ญาติพี่น้องที่อยู่ไกลประกอบด้วยฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี จึงได้รับการช่วยเหลือจากพระเถระผู้ใหญ่ภายในวัดบางรูป หรือบางครั้งก็จะมี การกู้ยืมเงินกันเอง การกู้ยืมเงิน ก็จะกู้ยืมเฉพาะพระสงฆ์ที่มีความสนิทสนมกันเป็นส่วนใหญ่

ระบบการปกครอง

การปกครองภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การปกครองที่ไม่เป็นทางการ เป็นการควบคุมความประพฤติ กิริยามารยาทของพระสงฆ์สามเณร รักษาความสงบ ตลอดจนการไกล่เกลี่ยกรณีข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบางครั้งระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน โดยใช้บรรทัดฐานทางสังคม (social norms) ในรูปของความเคารพเชื่อฟังพระเถระผู้ใหญ่ หรือผู้อาวุโส พระสงฆ์สามเณรกล่าวกันว่า หลวงพ่อปัญญานันทะเจ้าอาวาสจะสั่งสอนให้พระสงฆ์สามเณรให้ความเคารพนับถือผู้ที่ มีพรรษามากกว่า มีอายุมากกว่า เป็นพระเถระที่มีคุณสมบัติเป็นพระดี มีคุณธรรม หากมีปัญหาเกิดขึ้นภายในวัด ก็จะได้รับ การกล่าวตักเตือน ซึ่งทุกคนก็จะรับฟังและยอมทำตามคำตักเตือน เนื่องจากมีความเคารพในพระเถระอาวุโสรูปนั้น ๆ พระเถระบางรูปก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งภายในวัด อย่างไรก็ตามมีพระเถระอาวุโสบางรูปที่ไม่ได้รับตำแหน่งภายในวัดแต่ได้รับการเคารพนับถือจากพระสงฆ์สามเณร การปกครองที่ไม่เป็นทางการนี้ เกิดขึ้นพร้อมกับการที่พระสงฆ์เข้ามาอาศัยอยู่ ภายในวัดด้วย ครั้งแรก จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และระเบียบข้อปฏิบัติที่ทางวัดกำหนดไว้ และให้ความเคารพผู้อาวุโสตามพระธรรมวินัยด้วย

2. การปกครองที่เป็นทางการ เป็นรูปแบบการปกครองที่ถูกกำหนดโดยมหาเถรสมาคม อันเป็นองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ ดังนั้นวัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นวัดที่สังกัดมหานิกาย และขึ้นกับการปกครองคณะสงฆ์ตำบลบางตลาด (เจ้าคณะตำบลบางตลาด) คณะสงฆ์อำเภอปากเกร็ด (เจ้าคณะอำเภอปากเกร็ด) และคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี (เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี ปัจจุบันเจ้าพรรษา วัดเฉลิมพระเกียรติ นนทบุรี) ดังนั้นการปกครองภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ที่เป็นทางการ ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งภายในวัดชลประทาน ฯ และที่แต่งตั้งโดยเจ้าอาวาสมีดังนี้

รูปที่ 1 พระธรรมโกศาจารย์	เจ้าอาวาส, รองเจ้าคณะภาค 18 ประธานอำนวยการศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา ผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รักษาการเจ้าอาวาสวัดปัญญาบันฑิตาราม
รูปที่ 2 พระราชวิสุทธิโมลี	อาจารย์ใหญ่ฝ่ายนักธรรม-บาลี, รองเจ้าคณะ ภาค 17, (ภูเกิด พังงา เป็นต้น), รองเจ้าอาวาส
รูปที่ 3 พระมหาประนอม	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, เลขานุการรองเจ้าคณะภาค 18 (สงขลา พัทลุง สตูล ยะลา ปัตตานี นราธิวาส)
รูปที่ 4 พระครูปลัดศีลวัฒน์	ประธานสงฆ์วัดปัญญาบันฑิตาราม ปทุมธานี รองประธานฝ่ายวิจัยและวางแผนศูนย์สืบอายุ พระพุทธศาสนา
รูปที่ 5 พระมหาเผียน	ประธานกองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา
รูปที่ 6 พระมหาประทีป	ประธานศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา เลขานุการเจ้าอาวาส
รูปที่ 7 ดร. พระมหาจรรยา	ผู้อำนวยการสถาบันปัญญานันฑิตะ

ระบบการศึกษา

พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไม่แตกต่างไปจากพระสงฆ์วัดอื่นๆ เกี่ยวกับการได้รับบริการด้านการศึกษาจากรัฐ และจากคณะสงฆ์ กล่าวคือ ระบบการศึกษาของสงฆ์นั้น จะแยกออกเป็น 2 ประเภท คือการศึกษาทางโลก และการศึกษาทางธรรม การศึกษาทางโลกนั้น พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีการศึกษาที่แตกต่างกัน บางรูปจบการศึกษาในระดับต่าง ๆ มาแล้วจึงจะมาเป็นพระสงฆ์ ส่วนมากก็จบการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาลชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 7 : 3 : 2 . คือระดับประถมศึกษาเรียน 7 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเรียน 2 ปี แต่บางรูปก็มาศึกษาขณะบวชเป็นพระสงฆ์ แล้วจึงศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนบ้าง เรียนตามสายปรีชัตถธรรมแผนกสามัญบ้าง ซึ่งเรียนหลักสูตรใหม่จากระบบ 7 : 3 : 2 มาเป็น 6 : 3 : 3 คือระดับประถมศึกษา เรียน 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาต้นเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเรียน 3 ปี เป็นผลทำให้พระสงฆ์ปัจจุบัน ต้องเรียนตามหลักสูตร 6 : 3 : 3 กล่าวคือเมื่อจบประถมศึกษา 6 แล้วจากโรงเรียนของรัฐบาล แล้วเข้ามาบวชเป็นสามเณรเรียนระดับปรีชัตถธรรมสามัญ ในระดับมัธยมต้นเรียน 3 ปี แล้วมาศึกษาต่อปรีชัตถธรรมแผนกสามัญ ระดับมัธยมปลายเรียน 3 ปี ส่วนบางรูปได้ศึกษาแผนกบาลี ซึ่งทาง

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเทียบวุฒิการศึกษา แผนกภาษาบาลีให้ดังนี้ คือผู้ที่เรียนจบเปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไปแต่ไม่ถึงเปรียญธรรม 5 เทียบได้กับ จบมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ส่วนผู้จบเปรียญธรรม 5 ประโยคขึ้นไปแต่ไม่ถึงเปรียญธรรม 9 เทียบได้กับจบมัธยมศึกษา ปีที่ 6 และผู้ที่สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยคเทียบได้กับจบระดับปริญญาตรี และผู้ที่ศึกษาได้ เปรียญธรรม 5 ขึ้นไปแต่ไม่ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค ส่วนมากก็จะมาศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุ หรือที่มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดบวรนิเวศวิหาร ส่วนผู้ที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายปริยัติธรรมแผนกสามัญ ก็จะเข้าเรียนในระดับปริญญาตรีได้เลย เพราะระดับมัธยมศึกษาสายปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีหลักสูตรหมวดพระธรรมวินัย หมวดภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต และหมวดวิทยาศาสตร์ปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิชาแกนพระพุทธศาสนา จึงสามารถเข้าเรียนที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เหมือนกัน

การศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือที่มหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่กำลังศึกษาอยู่ กล่าวเป็นอันเดียวกันว่า ใช้เวลาในการเดินทางไปเรียนหนังสือนานมาก เพราะระยะทางไกลพอสมควร และจรรยาตักขัดมาก บางวันไม่สามารถเข้าเรียนได้ทันในวิชาแรก จะเข้าเรียนทันในวิชาที่สอง ถ้าจะแก้ปัญหาให้เดินทางรวดเร็วขึ้น ก็ต้องเดินทางโดยรถแท็กซี่ แต่ถ้าไปแท็กซี่ประจำทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็มีรายได้น้อย จึงทำให้พระสงฆ์มีความอดทนและความพยายามสูง เพื่อให้การศึกษานั้น สำเร็จลุล่วงตามความปรารถนาที่ตั้งไว้ เมื่อพระสงฆ์เหล่านี้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัยแล้ว ก็จะพยายามที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท แต่บางรูปไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอกับค่าเล่าเรียน ทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยหลวงพ่อปัญญานันทะได้สนับสนุนให้ทุนการศึกษาต่อ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามความต้องการของพระสงฆ์เหล่านั้น ในปี 2539 นี้มีพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ กำลังศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 4 รูป และปริญญาเอกจำนวน 6 รูป นอกจากนั้นยังมีพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์อีกหลายรูปที่กำลังศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ที่ประเทศอินเดีย อังกฤษ และออสเตรเลีย กล่าวได้ว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้ให้การสนับสนุนการศึกษา และสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่พระสงฆ์มากขึ้น กล่าวคือ จำนวนผู้จบการศึกษาในนามวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ทั้งสายปริยัติสามัญ และปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกบาลี มีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะแผนกบาลี ซึ่งมีพระสงฆ์ที่มีประสงค์ ที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาบาลีเป็นอาจารย์ใหญ่ ได้วางแผนการศึกษาแผนกบาลีในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จนปัจจุบันนี้มีนักเรียนมาก และเป็นสำนักเรียนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี

จากการเก็บข้อมูลด้านการศึกษาของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พบว่าข้อมูลด้านการศึกษาของพระสงฆ์ ดังนี้

1. จำนวนของผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ มีดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรของผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ

ระดับการศึกษา	จำนวน/รูป
ประถมศึกษา	18
มัธยมศึกษา	67
ปริญญาตรีสาขาต่าง ๆ	50
สูงกว่าปริญญาตรี	15

2. ผู้ที่กำลังศึกษาตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ ได้แสดงไว้ในตารางดังนี้

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรผู้ที่กำลังศึกษาในระดับต่าง ๆ

ระดับการศึกษา	จำนวน
ปริยัติธรรม	
แผนกธรรม	72
แผนกบาลี	86
มัธยมศึกษา	-
ปริญญาตรี	9
ปริญญาโท	4
ปริญญาเอก	6
รวม	177

นอกจากนี้เมื่อพระสงฆ์ได้สำเร็จการศึกษา หรือกำลังศึกษาอยู่ ก็จะนำความรู้มาอบรมสั่งสอนชาวบ้านในสถานการศึกษา อันเป็นบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กระทำหน้าที่อันนี้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันวัดชลประทานรังสฤษฎ์ บทบาทในการด้านการอบรม และการสอนหนังสือแก่นักเรียนในสถานการศึกษาต่างๆ มีทั้งการสอนหนังสือภายในวัด โดยอาศัยกระบวนการศึกษาที่วัดเป็นผู้จัดขึ้นเอง และในสถานการศึกษาอื่น ๆ ที่มีคณาจารย์จากสถานศึกษานั้น ๆ ได้มีหนังสือเชิญมาให้สอนในแต่ละภาคการศึกษา หรือตลอดไป ทางวัดได้มีการแบ่งงานหรือการรับผิดชอบร่วมกัน และได้ดำเนินการขึ้นเองที่เห็นเป็นรูปธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้คือ

1. ทุทธศาสน์บริการ

ทางวัดจะส่งพระสงฆ์สามเณรไปอบรมธรรมะแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดถึงนักเรียนที่มาศึกษาธรรมพิเศษที่วัด ในวันธรรมดาหรือวันเสาร์อาทิตย์ ทางวัดจะจัดคณะพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการอบรม ให้ทำหน้าที่อบรมชาวบ้านโดยใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ ให้เพลิดเพลินกับธรรมะไม่เบื่อง่าย

ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ทางสถานการศึกษาต่าง ๆ ของรัฐบาลและเอกชน ทั้งระดับประถม ระดับมัธยม และแม้กระทั่งระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนนทบุรี กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ได้เดินทางมาอบรม ศึกษาเล่าเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ ครั้งละหลายร้อยคน บางโรงเรียนที่อยู่ไกลก็จะขออนุญาตพักค้างคืน โดยเริ่มตั้งแต่คืนวันศุกร์ เพื่อรับการอบรม และศึกษาเล่าเรียนจากพระสงฆ์ ในรูปของศึกษาภาคปฏิบัติ โดยการฝึกอบรมกรรมฐาน พอรุ่งเช้าวันอาทิตย์ก็ฟังการอบรมพิเศษจากพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันตะ) เจ้าอาวาสอีกครั้งแล้วจึงเดินทางกลับ

2. ส่งพระสงฆ์ไปสอนหนังสือในสถานการศึกษาต่าง ๆ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา โรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งในเขตกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ได้นิมนต์พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไปสอนหนังสือแก่นักเรียนเป็นประจำ โรงเรียนเหล่านี้เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ทำการสอนในวิชา ตามที่กระทรวงศึกษากำหนดทุกประการ และสอนตามจำนวนคาบที่เรียนตามปกติ โดยมุ่งเน้นถึงสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนมุ่งเน้นถึงการ พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน ด้วยหลักพุทธธรรม

3. จัดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน

การจัดกิจกรรมปลูกฝังการศึกษา และจริยธรรมแก่เยาวชน วิธีนี้ได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว แต่ยังไม่จัดอย่างเป็นระบบ เพิ่งจะมาจัดอย่างเป็นระบบขึ้นตั้งแต่ปี 2524 เป็นต้นมา โดยมีการจัดหลักสูตรถาวรขึ้น จัดตารางอบรมชัดเจนปัจจุบันได้รับความนิยมจากประชาชนทั้งในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียงนำบุตรหลานมาสมัครเพื่ออบรมตามแผนเป็นจำนวนมาก แต่ทางวัดสามารถรับได้เพียงปีละ 150 คนเท่านั้นเพราะมีความจำกัดด้านสถานที่พัก และพระเจ้าหน้าที่ฝ่ายการสอนที่เป็นพี่เลี้ยงคอยบริการไม่ทั่วถึง

กิจกรรมนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชนได้อย่างมหาศาล เพราะได้ฝึกให้เยาวชนได้รู้จักพึ่งตนเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนฝูง ฝึกความอดทนและการควบคุมตนเอง เป็นการประยุกต์ประเพณีโบราณมาใช้ได้อย่างเหมาะสม และมีคุณค่า เพราะทำให้เยาวชนที่ผ่านการอบรมแล้วมีพฤติกรรมที่ดี และพึงประสงค์มากขึ้น ทำให้พ่อแม่เกิดความสบายใจและมีความหวังในตัวลูกมากขึ้น หลังเสร็จสิ้นการอบรมซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 เดือนแล้ว สามเณรเยาวชนแต่ละรูปก็จะลาสิกขาเพื่อไปเรียนหนังสือต่อในโรงเรียนที่ตนประจำอยู่ต่อไป

ปัจจุบันพบว่า จำนวนสามเณรเยาวชนภาคฤดูร้อนเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี จากการสำรวจยังพบว่าตั้งแต่ปี 2527 - 2536 มีจำนวนสามเณรเยาวชนภาคฤดูร้อน รวมทั้งสิ้น 1,550 รูป (ดร.พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ : 2534)

ระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นผู้วิจัยได้สำรวจพบว่าจำนวนสามเณรเยาวชนภาคฤดูร้อน ได้เพิ่มขึ้นอีกในปี 2538 มีจำนวนสามเณรเยาวชนรวม 150 รูป ซึ่งจัดที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เหมือนเดิม แต่ใน พ.ศ. 2539 นี้ ได้ย้ายสถานที่จัดอบรมเยาวชนสามเณรภาคฤดูร้อนไปที่วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยมีพระครูปลัดศีลวัฒน์ (สง่า สุภโร) ประธานสงฆ์วัดปัญญานันทาราม ดำเนินการจัดอบรม เป็นปีแรกที่จัดขึ้นที่วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี

ปี พ.ศ. 2539 นี้ มีเยาวชนสามเณรภาคฤดูร้อน เข้าร่วมอบรมที่วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี จำนวน 150 คน รวมเยาวชนสามเณรภาคฤดูร้อนที่อบรมวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และวัดปัญญานันทาราม ตั้งแต่ปี 2527 - 2539 รวมทั้งสิ้น 2000 รูป

กิจวัตรประจำวันของสามเณรภาคฤดูร้อนวัดชลประทานรังสฤษฎ์

เวลา 22.00 น. เข้าพักผ่อนภายในกุฏิสี่เหลี่ยม

เวลา 03.00 น. ตื่นนอน เตรียมตัวไปทำวัตรสวดมนต์ และนั่งสมาธิจนถึงเวลา 05.30 น.

เวลา 05.30 น. ออกบิณฑบาตรตามสายต่าง ๆ ที่จัดไว้โดยมีพระที่เลี้ยงเป็นผู้นำออกไป

เวลา 07.00 น. กลับจากบิณฑบาตรหมดทุกสาย แล้วเอาอาหารมารวมกัน สามเณร จะเข้าแถวรับอาหารแต่พอฉันอิ่ม

เวลา 07.30 น. เริ่มฉันอาหารพร้อมกัน ก่อนฉันมีการพิจารณาปัจเจกเขตต์เสียก่อน

เวลา 08.00 น. ฉันเสร็จพร้อมกันแล้ว จึงให้พรประชาชนที่มาถวายภัตตาหารเช้า

เวลา 08.30 น. ทำธุระกิจส่วนตัว เตรียมอุปกรณ์การเรียน แล้วแต่งกายเรียบร้อย เข้ารับการอบรม

เวลา 09.15 น. สามเณรทั้งหมดเข้าแถวบริเวณหน้าที่พัก

เวลา 09.20 น. สามเณรทั้งหมดเดินออกจากที่พักพร้อมกันไปเข้าห้องเรียน

เวลา 09.30 น. เข้าห้องเรียน เริ่มการสอนภาคเช้า จนถึง 10.30 น. พักกลางวัน

เวลา 11.00 น. เตรียมฉันภัตตาหารเพล

เวลา 11.30 น. ฉันภัตตาหารเพลพร้อมกันเสร็จแล้วให้พรประชาชน ที่มาถวายภัตตาหาร

เวลา 12.00 น. เข้าพักผ่อนภายในบริเวณกุฏิสี่เหลี่ยม

เวลา 13.30 น. สามเณรทั้งหมดเตรียมตัวเข้าห้องเรียน เริ่มการสอนภาคบ่าย ถึง 15.30 น.

เวลา 15.30 น. กลับที่พัก พักผ่อนตามอัธยาศัย ทบทวนบทเรียน

- เวลา 16.00 น. สามเณรทั้งหมดมานั่งที่สนามหญ้า ภายในบริเวณกุฏิที่เหลี่ยม เตรียมตัว
ฉันทน้ำปानะ
- เวลา 16.30 น. สามเณรฉันทน้ำปานะพร้อมกัน
- เวลา 17.00 น. เริ่มการอบรมพิเศษ และทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมาในวันนั้น
- เวลา 17.30 น. เตรียมตัวทำวัตรเย็นพร้อมกัน
- เวลา 18.00 น. ทำวัตรเย็นพร้อมกับพระอาจารย์ทุกรูป และนั่งสมาธิจนถึง 20.00 น.
เดินทางกลับที่พัก สรงน้ำ พักผ่อนตามอัธยาศัย จนถึงเวลา 22.00 น. เข้านอนพร้อมกัน

4. จัดอบรมพระนวกะภายในพรรษา

การบวชในวัดชลประทานรังสฤษฎ์มี 2 ประเภทคือบวชนอกพรรษา ซึ่งผู้ประสงค์
จะบวชเดือนไหนหรือระยะเวลาเท่าใดก็ได้ แต่การบวชประเภทนี้จะไม่มีการอบรมอย่างเป็นทางการ
เพราะจำนวนผู้บวชและระยะเวลาไม่แน่นอน เมื่อบวชแล้วก็มอบหนังสือ “คำสอนผู้บวช
ใหม่” ให้ไปศึกษาค้นคว้าและมีเทปธรรมะให้ฟัง มีพระทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงคอยให้การแนะนำ
อย่างใกล้ชิด กิจกรรมอื่น ๆ เช่นมีการทำวัตร ไหว้พระสวดมนต์เช้า - เย็น ปฏิบัติวิปัสสนา
กัมมัฏฐาน จนกระทั่งถึงวันลาสิกขา

อีกประเภทหนึ่งคือบวชจำพรรษา ซึ่งมีการเข้มงวดตามระเบียบที่วางไว้ และเข้มข้นตั้ง
แต่เริ่มต้น โดยก่อนบวชจะต้องมีการสมัคร และสอบคัดเลือก สิ่งที่ผู้บวชทุกคนต้องสอบให้
ผ่านคือกล่าวคำบวชหรือเรียกว่าคำขานนาค บททำวัตรสวดมนต์เช้า - เย็นแปล ตามกำหนดการ
ผู้มีความประสงค์จะบวช ต้องขอและยื่นใบสมัครด้วยตนเองในวันเสาร์ที่ 2 ของเดือนมิถุนายน
ของทุกปี และจะกำหนดการสอบคัดเลือกจะแจ้งให้ทราบหลังจากหมดเขตรับสมัคร ที่สอบผ่าน
ได้คะแนน ตามที่กำหนดเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้บวชได้ เมื่อบวชเสร็จแล้วมีตารางอบรมที่
แน่นอนดังนี้

ตารางอบรมพระนวกะภายในพรรษา

- เวลา 04.00 น. ตื่นนอน ภาะระกิจส่วนตัวแล้วทำวัตรไหว้พระนั่งสมาธิจนถึงเวลา 05.30 น
- เวลา 06.00 น. ออกรับบิณฑบาตร
- เวลา 07.45 น. ภัตตาหารเช้าร่วมกันที่ลานไฟ
- เวลา 09.00 น. เข้าห้องประชุมอบรมวิชาการ จากฝ่ายพระเจ้าหน้าที่มีการสอนหนังสือ และอบรมสัมมนาของวัด
- เวลา 11.00. น. ฉันทภัตตาหารเพล
- เวลา 13.00 น. เข้ารับการอบรมภาคบ่าย
- เวลา 16.00 น. เลิกการอบรมแล้วช่วยกันทำความสะอาดบริเวณวัด เป็นต้นว่าการกวาด ขยะตอกถูคลองตามแต่ที่ได้รับมอบหมายตามความถนัด
- เวลา 19.00 น. เริ่มทำวัตรไหว้พระสวดมนต์ค่อนเย็น ทำสมาธิภาวนา
- เวลา 21.00 น. พักผ่อนตามกลุ่มของตนเองและเปิดเทปธรรมะให้ฟังจนหลับ

จากการสำรวจพบว่าในระยะเวลา 7 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 - 2534 มีผู้บวชในพรรษามีจำนวน 2,434 รูป ซึ่งมาจากทุกสาขาอาชีพ และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากตัวเลขดังกล่าวทำให้เกิดความมั่นใจว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้ผลิตพุทธศาสนิกชน ที่เข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นจำนวนมาก เป็นการสร้างบุคลากรที่มีคุณค่า มีคุณภาพ และคุณธรรมให้แก่สังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี ผลจากการบวชที่ทุกคนได้รับอย่างเห็นได้ชัด ก็คือสามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ (ชีวิตและงานของท่านปัญญาอันทะ 2534 :) จากการสังเกตการณ์ในปี พ.ศ. 2539 นี้ มีผู้บวชในพรรษาจำนวน 96 รูป

ลักษณะอาคารที่พักพระสงฆ์

การปลูกสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ แตกต่างไปจากวัดอื่น ๆ กล่าวคือเป็นการกุฏิสงฆ์ตามแผนผังที่วางไว้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะเห็นได้ว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะแบ่งพื้นที่ภายในวัดออกเป็นส่วน ๆ หรือเป็นเขต เช่นเขตพุทธาวาส เป็นสถานที่ปลูกก่อสร้าง พระอุโบสถ ศาลาป่าเพ็ญกุศล โรงเรียน อาคารเรียน และสถานที่ปฏิบัติธรรม จะไม่มีการสร้างกุฏิสำหรับที่พระสงฆ์เสวย เขตสังฆาวาสก็จะเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ในบริเวณเขตกรรมฐาน หรือบริเวณข้างกุฏิที่เหลี่ยม จะมีกุฏิสงฆ์อยู่ และหลังโรงเรียนพุทธธรรม ดัดกำแพงก็จะสร้างกุฏิสงฆ์ กุฏิสงฆ์ส่วนใหญ่จะเป็นชั้นเดียวส่วนมาก กุฏิสองชั้นก็มีเป็นบางส่วน หรือไว้

เป็นที่พักอาศัยอยู่ของพระเถระผู้ใหญ่หรือพระสงฆ์ที่สมควรอยู่ โดยพิจารณาจากความเหมาะสม พรรยา และบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในวัดด้วย การสร้างกุฏิส่วนใหญ่ จะทำด้วย ปูนซีเมนต์ หลังคามุงกระเบื้อง กว้างประมาณ 4 -5 เมตร ยาว 5-7 เมตร แล้วแต่สถานที่เพื่อความเหมาะสม โดยการพิจารณาจากหลวงปู่ปัญญานันทะ เจ้าอาวาสเป็นผู้อนุญาตให้สร้าง หรือมอบหมายให้พระสงฆ์รูปหนึ่งรูปใด ปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าหากเป็นที่พักของพระเถระผู้ใหญ่ หรือพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งการปกครองภายในวัด หรือผู้อาวุโสพรรยา มักจะสร้างกุฏิที่ใหญ่ แบบทรงไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเจ้าภาพในการสร้างกุฏิแต่ละหลังด้วย ภายในกุฏิ มักจะมี 2 หรือ 3 ห้องนอน ชั้นล่างไว้สำหรับต้อนรับประชาชนและพระสงฆ์ทั่วไป หรือไว้เป็นที่อ่านหนังสือ และมีห้องน้ำภายในกุฏิด้วย และการจะย้ายกุฏิที่พักอาศัย ก็จะต้องได้รับอนุญาต จากเจ้าอาวาส หรือผู้ที่ควบคุมดูแลรับผิดชอบในส่วนนั้น ๆ

ภายในห้องนอนจะมีหนังสือเรียน หนังสือธรรมะ และหนังสือทั่วไป บางห้องก็จะมีโทรทัศน์ประจำห้องเพื่อสะดวกในการติดต่อ และเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นภายในวัด ก็จะมีการติดต่อกันได้ทั่วถึง ห้องนอนบางกุฏิก็จะมีเตียงนอนด้วย แต่มักจะใช้เป็นเตียงไม้ เพื่อไม่ให้ขัดต่อ พระธรรมวินัย ตามพุทธบัญญัติด้วย บริเวณรอบ ๆ กุฏิก็จะใช้ทำประโยชน์ได้ทุกส่วน โดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ยืนต้น มีเก้าอี้สำหรับนั่งสนทนาธรรม และอ่านหนังสือ ตลอดจนเป็นสถานที่รับรองพระอาคันตุกะ หรือประชาชนทั่วไปที่มาติดต่อหรือพบปะกับพระสงฆ์ โดยใช้ บริเวณหน้ากุฏิสงฆ์เป็นสถานที่ต้อนรับ ไม่นิยมให้ประชาชนหรือญาติโยมทั่วไป ที่เป็นสุภาพสตรี เข้าไปในบริเวณห้องพักพระสงฆ์

จากการสังเกตการณ์พบว่า บริเวณกุฏิปัญญานันทะ หรือกุฏิสี่เหลี่ยม อันเป็นสถานที่พักของพระนวกะ หรือพระบวชใหญ่ ตลอดจนพระสงฆ์หรือสามเณรที่บวชภาคฤดูร้อน ในช่วงเดือนมีนาคมหรือเดือนเมษายนของทุกปี จะมีพระสงฆ์และสามเณร เข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นภายในบริเวณกุฏิสี่เหลี่ยม ห้ามประชาชนเข้าไปภายในบริเวณกุฏิ โดยเฉพาะสุภาพสตรีห้ามเข้า ถ้าจะติดต่อขอพบพระสงฆ์รูปใดที่เป็นญาติก็ติดต่อพระเจ้าหน้าที่ก่อน และพบได้ที่บริเวณหน้า กุฏิหรือบริเวณกว้าง ไม่เป็นที่ลับหูลับตาเท่านั้น

กฎที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นพาหนะ แสดงตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 6 จำนวนของยานพาหนะจำแนกตามกฎสงฆ์

ประเภทของพาหนะ	จำนวน
รถยนต์นั่งส่วนบุคคล	4
รถตู้ปรับอากาศ	1
รถจักรยานสองล้อ	3
ล้อเข็น (สำหรับเข็นขยะ)	20

โดยทั่วไปแล้วกฎที่มีรถมีเพียงสามหลัง คือกฎเจ้าอาวาส 1 คัน รองเจ้าอาวาส 2 คัน และพระนักศึกษาก็ 1 คันเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการเดินทางไปแสดงธรรม และติดต่อกิจการต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากมักจะไม่ได้ใช้ประจำ รถยนต์นั่งส่วนบุคคลของพระสงฆ์เหล่านี้ได้มาโดยคณะศรัทธาจากประชาชนที่เห็นความจำเป็นของพระสงฆ์ ส่วนรถตู้ไว้สำหรับปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ และไว้เพื่อกิจการที่จำเป็น

ระบบศาสนาและความเชื่อ

พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีความศรัทธาดังมั่นในคำสอนทางพระพุทธศาสนา เมื่อศึกษาแล้วปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์แล้ว และดำเนินชีวิต ตามแนวทางพุทธธรรม เพื่อเป็นที่พึงพอใจ เมื่อศึกษาและปฏิบัติแล้ว ย่อมนำหลักพุทธธรรมมาเผยแผ่ต่อสาธารณชนเพื่อให้เกิดประโยชน์อีกต่อไป

หลักพุทธธรรม เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อพระสงฆ์ศึกษาและปฏิบัติแล้วจึงสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตามด้วย เช่นเดียวกับพระสงฆ์วัดอื่น ๆ ทั่วไป แต่จะแตกต่างกันที่พระสงฆ์บางวัด ไม่ทำหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ในทางศาสนา ในฐานะนักเผยแผ่ธรรมที่ดี ต่างจาก

พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ที่พยายามปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนักเผยแผ่ธรรมอย่างสมบูรณ์โดยอาศัยอุดมการณ์ของหลวงปู่ปัญญานันทะ เจ้าอาวาสเป็นหลัก การเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้นจะใช้แบบสมัยใหม่ มีกิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาเสริม รู้จักประยุกต์เหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเสริมอธิบาย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจง่ายขึ้น และไม่เบื่อง่าย

จึงถือได้ว่าพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ถือเอาหลักพุทธธรรม นำมาประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อเผยแผ่ธรรม พระสงฆ์ต้องศึกษาตำราเรียนและปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยอย่างแท้จริง ตามแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่ปัญญานันทะ) ที่ได้ตั้งจุดหมายของการพัฒนาพระสงฆ์ ให้เป็นพระที่แท้จริง มีคุณธรรม เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ เพื่อให้วัดเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป จะเห็นได้จากการสร้างวัดปัญญานันทาราม ในปี 2537 ที่ผ่านมாத่านปัญญานันทะได้กล่าวถึงจุดหมายของการสร้างวัดไว้ว่า “การสร้างวัดนี้มีจุดหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างพระ สร้างคน สร้างพระนั้น โยมอาจจะนึกว่า สร้างพระใหญ่ ๆ ให้นั่งอยู่กลางลานวัด อาบแดดอาบลมไป ไม่ใช่เช่นนั้น เราต้องการจะสร้างพระสงฆ์ให้เป็นพระที่มีคุณภาพ ให้เป็นพระที่มีความรู้ มีความสามารถ มีความเสียสละเพื่อประโยชน์แก่พระศาสนา จะได้นำพระที่มีใจเสียสละมาอยู่ที่นี่ เพื่อรับการอบรมบ่มนิสัยเป็นเวลาหลาย ๆ เดือน โดยเฉพาะในฤดูกาลเข้าพรรษา พระที่มาอยู่ที่นี่ ก็จะได้ทำหน้าที่ศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้า ด้วยการค้นคว้าศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก แล้วก็รวบรวมเอาไว้ นำไปสอนญาติโยมในกาลต่อไป และอบรมจิตใจให้มีความหนักแน่นมีความเสียสละเพื่อพระพุทธรศาสนา มอบกายถวายชีวิตแด่พระรัตนตรัย แล้วออกไปจาริกสั่งสอนประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ

วัดนี้ต้องการที่จะเสกพระให้มีจิตใจเสียสละดำเนินชีวิตชอบตามธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วให้เดินไปแจกธรรมะ เอาธรรมะไปให้คน ให้คนได้รับธรรมะ เพื่อให้คนเข้าถึงธรรมะ ให้ธรรมะเข้าถึงคนต่อไป นั้นเป็นจุดหมายที่ได้ตั้งไว้ ตามโครงการที่ได้สร้างวัดนี้ขึ้น” (ธรรมานุสรณ์ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ วัดปัญญานันทาราม, 2538)

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ทำงานเผยแผ่ธรรมมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มเปิดวัด เริ่มแรกท่านปัญญานันทะในฐานะเจ้าอาวาสและนักเผยแผ่อยู่ก่อนแล้ว ได้เริ่มงานเผยแผ่เพียงรูปเดียวก่อน โดยเริ่มเทศน์ทุกวันพระและวันอาทิตย์ โดยเฉพาะวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุด ผู้คนสามารถมาฟังเทศน์ได้เป็นจำนวนมาก ส่วนที่มาวันพระส่วนใหญ่มักเป็นคนสูงอายุ ที่มาถือศีลซึ่งมีจำนวนน้อย จึงได้เปิดเทศน์วันอาทิตย์ขึ้นตั้งแต่ต้น และได้ดำเนินการมาเรื่อย ๆ และผู้คนที่เพิ่มจำนวนมาก

ขึ้นทุกปี ปัจจุบันมีพระซึ่งช่วยทำหน้าที่เผยแผ่ช่วยงานของท่านปัญญานันทะอยู่เป็นจำนวนมาก วิธีการเผยแผ่ก็ใช้ได้หลายวิธีด้วยกัน กล่าวโดยสรุปได้ 3 วิธีหลัก ๆ คือ

1. วิธีการบรรยาย - ปาฐกถา
2. ผลิตหนังสือ สิ่งพิมพ์และเทปบันทึกเสียง
3. วิธีการเผยแผ่โดยการใช้กิจกรรมต่าง ๆ

1. วิธีการบรรยาย - ปาฐกถาธรรม

วิธีการบรรยายหรือปาฐกถา คือวิธีการเทศน์แนวใหม่ที่แหวกแนวและแตกต่างไปจากการเทศน์แบบดั้งเดิมที่ต้องเคร่งครัดในหลักการเทศน์ เช่นต้องนั่งบนธรรมาสน์ อ่านใบลานต้องมีการเริ่มต้น สรุปจบวรรคตอนและท่วงทำนองการเทศน์อย่างเป็นทางการ และมักเป็นการเทศน์แบบเล่นสำนวนโวหาร โดยผู้ฟังต้องนั่งพับเพียบประนมมือฟังตั้งแต่ต้นจนจบ

สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้ท่านปัญญานันทะได้เปลี่ยนแปลงวิธีการแสดงก็คือเพราะเห็นว่าการแสดงธรรมแบบเก่า เป็นประเพณีมากกว่าการแสดงเพื่อให้คนเข้าใจธรรม เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้ฟังได้รับจึงได้ตัดสินใจ เปลี่ยนวิธีการเทศน์และรูปแบบจากนั่งพูดเป็นยืนพูด เปลี่ยนลีลาการพูดที่ยึดติดชักช้าแบบทำนองเทศน์มาเป็นการพูดแบบฉบับไว เปลี่ยนจากการอ่านคัมภีร์มาเป็นการแสดงความรู้ที่จริง ๆ และเป็นเหตุการณ์ปัจจุบันที่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งแจ่มแจ้งแยะสาระที่เป็นพระพุทธานุศาสน์แท้ให้คนเข้าใจ ดังที่ท่านกล่าวว่า “ไม่เทศน์แบบเก่า เพราะได้ประโยชน์น้อย คนไม่สามารถรับรู้ และนำไปปฏิบัติได้จริงและคนไม่ก้าวหน้าในการศึกษาธรรม จึงเปลี่ยนเป็นปาฐกถาขึ้นตั้งแต่เดิน ทางไปเผยแผ่ธรรมะที่จังหวัดเชียงใหม่ พูดง่าย ๆ ตรงไปตรงมาว่าสิ่งไหนผิด ก็ว่าผิด สิ่งไหนถูก ก็ว่าถูก ” (72 ปี ปัญญานันทะภิกขุ, 2526 : 66)

“ลักษณะการยืนปาฐกถา ที่นิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการพูดแบบปัญญานันทะ เพราะท่านเป็นผู้ริเริ่มจนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ถือเป็นการแสดงธรรม ในรูปแบบใหม่การปาฐกถาเป็นการพูดโดยมุ่งตรงเป้าหมายที่แท้จริง มุ่งตรงต่อสาระประโยชน์ และวัตถุประสงค์ของการประกาศธรรม โดยไม่ยึดติดแบบแผนพิธีเป็นส่วนสำคัญแต่อย่างใด เมื่อพูดบรรยายธรรมก็ใช้ภาษาง่าย ๆ เอาเหตุการณ์ปัจจุบันมาพูดที่เรียกว่า “อุปนิสินนถา” ซึ่งเข้าถึงจิตใจของประชาชนจนอาจกล่าวได้ว่า หลวงพ่อปัญญานันทะ เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาเข้าสู่ยุคใหม่แห่งการเผยแผ่ หรือนักเผยแผ่ธรรมแห่งยุค”(พระเทพเวที.ปาฐกถางานสมโภช 80 ปีปัญญานันทะ 11 พฤษภาคม 2534)

วิธีการบรรยาย - ปาฐกถานีนิยมใช้ในที่ทั่วไป ซึ่งแยกลักษณะงานได้ดังนี้

1.1 ปาฐกถาในวัด ดังได้กล่าวแล้วว่านโยบายหลักของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ คือการเผยแผ่ธรรมะคตินั้นเมื่อเปิดวัดแล้วจึงได้เริ่มงานเผยแผ่ทันทีโดยจัดปาฐกถาขึ้นในวันพระและวันอาทิตย์ในระยะเริ่มต้น ท่านปัญญานันทะได้ทำงานเพียงรูปเดียว โดยใช้ศาลาหอดฉันเป็นที่แสดงปาฐกถาธรรม มีผู้ฟังประมาณ 10 กว่าคนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนกรุงเทพมหานครที่เคอร์รี่จักท่านมาก่อน ท่านปัญญานันทะได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่าในวันพระ และวันอาทิตย์จะไม่รับไปแสดงธรรมที่อื่น ต่อมาเมื่อมีผู้คนเพิ่มมากขึ้นประมาณ 2 ปีผ่านไปคนก็มากจนล้นออกมานอกศาลา และต้องต่อลำโพงออกไปข้างนอกเพื่อให้ได้ยินทั่วถึงกัน ต่อมาจึงต้องสร้างวัดดูต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับศรัทธาของผู้คนที่หลั่งไหลกันมาอย่างเนืองแน่น

ปัจจุบันการปาฐกถาในวัด ได้มีการจัดขึ้นเป็นประจำ แทบจะไม่เว้นแต่ละวันแต่ที่แพร่หลายมากจนเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปก็คือการปาฐกถาในวันอาทิตย์และวันพระ ส่วนวันปกติก็มีการปาฐกถางานศพบ้าง ปาฐกถาอบรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชนที่มาเยี่ยมชมและศึกษารธรรมเป็นคณะ ๆ บ้าง ส่วนผู้ปาฐกถานั้นก็มีทั้งท่านปัญญานันทะเอง และพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ภายในวัดตามแต่สะดวกหรือได้รับมอบหมาย

1.2. ปาฐกถาทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ นอกจากการปาฐกถา ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ยังได้ปาฐกถาธรรมเผยแผ่ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์อีกด้วย คือสถานีวิทยุ 2 แห่ง กรมประชาสัมพันธ์ และสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ทุกวันอาทิตย์เดือน เดือน โดยทางสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์นั้นได้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2522 กระทั่งปัจจุบัน หากท่านปัญญานันทะติดธุระไปต่างประเทศหรืออาพาธก็จะมีพระรูปอื่นไปทำหน้าที่แทน

การบรรยายทางวิทยุและโทรทัศน์ ถือว่ามีประโยชน์มากเพราะคนสามารถฟังได้ทั้ทั้งประเทศ เป็นการประหยัดทั้งเวลาและพลังงานได้มากแต่ได้ผลคุ้มค่าเพราะเป็นการเผยแผ่ธรรมชนิดเข้าไปถึงภายในบ้าน ผู้ฟังหลายคนได้ฟังธรรมทางวิทยุแล้วเกิดความเลื่อมใสได้ติดตามมาฟังต่อที่วัด และติดตามมาเป็นเวลาหลายปีก็มีเป็นจำนวนมาก

1.3. ปาฐกถาตามสถานศึกษาและที่ต่าง ๆ ที่มีผู้นิมนต์ การเผยแผ่นอกสถานที่ได้ดำเนินการมาโดยตลอดเช่นเดียวกับการปาฐกถาในวัด กล่าวคือ ได้ออกบรรยาย-ปาฐกถาให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีผู้มานิมนต์ เช่น ตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ ห้างร้าน และตามบริษัท และโรงงานหรือตามวัดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันนี้ได้มีการตื่นตัวมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการอบรมธรรมแก่นักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ทั้งจากกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ที่เดินทางมาศึกษาธรรมที่วัด ทั้งในวันปกติธรรมดา และวันเสาร์ อาทิตย์ โดยเฉลี่ยแล้วจะมีจำนวนประมาณสัปดาห์ละ 150 คน ตลอดทั้งปี

นอกจากการบรรยายเป็นครั้งคราวแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา โรงเรียนหลายแห่งทั้งในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรีได้นิมนต์พระสงฆ์จากวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไปสอนวิชาพระพุทธศาสนา และวิชาศีลธรรมแก่นักเรียน ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อมุ่งเน้นการใช้พุทธธรรมในการปรับปรุงพฤติกรรมเด็ก ให้มีลักษณะที่พึงประสงค์มากยิ่งขึ้น เช่น โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ โรงเรียนสตรีนนทบุรี โรงเรียนสวนกุหลาบนนทบุรี โรงเรียนคุณที่รพุทธารามวิทยาคม โรงเรียนบดินทรเดชา โรงเรียนสตรีวิทยา 2 เป็นต้น ซึ่งพบว่าทำให้นักเรียนมีความสนใจเรียนธรรมมากขึ้น มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์มากขึ้น และเปิดโอกาสให้ครูได้ทำบุญได้ใกล้ชิดกับพระ และพระศาสนามากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกาเผยแผ่ธรรมเชิงรุก เจาะลึก และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่พระศาสนาในสายตาประชาชน

ในการสอนธรรมนี้ เพื่อให้การเรียนการสอนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น ทางวัดจึงได้พยายามใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วยโดยพยายามผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เองเป็นจำนวนมาก เช่น หนังสือกระดาษ ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทำให้การสอนธรรมซึ่งเป็นนามธรรมมีลักษณะเป็นรูปธรรม ง่ายแก่การเรียนรู้ และทำความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งเกิดความเพลิดเพลินแก่ผู้เรียนอีกด้วย

2. ผลิตหนังสือ สิ่งพิมพ์และเทปบันทึกเสียง

วิธีการเผยแผ่ธรรมวิธีหนึ่งที่เด่นชัดมากของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ คือการผลิตสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือธรรม และเทปปาฐกถาธรรมออกเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง ผลงานด้านนี้ในแต่ละปีมีจำนวนมากขึ้น จำแนกเป็นประเภทได้ดังนี้

2.1. สิ่งพิมพ์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ผลิตผลงานของท่านปัญญานันทะ ออกมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นงานเขียนและปาฐกถาธรรม งานที่ท่านปัญญานันทะเขียนไว้แล้ว ได้มีสำนักพิมพ์หลายแห่งและคณะบุคคลต่าง ๆ มาขอพิมพ์จำหน่ายและแจกจ่ายในโอกาสต่าง ๆ งานเขียนเหล่านี้ มีทั้งช่วงก่อนมาอยู่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และหลังจากมาอยู่วัดชลประทานฯ แล้วโดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา เมื่อได้มีการบันทึกเทปปาฐกถา ก็จะถอดข้อความออก

มาพิมพ์เป็นหนังสือแจกชาวบ้านที่มาฟังธรรม และส่วนหนึ่งก็ได้จำหน่ายไปในราคาถูก ในราคาพิเศษธรรม โดยหวังเพียงได้ทุนในการจัดพิมพ์ครั้งต่อไปเท่านั้น มิได้หวังผลกำไรแต่อย่างใด สิ่งพิมพ์ที่พิมพ์ออกมามีหลากหลาย เช่นชุดปาฐกถา ชุดปัญญาสาร ปาฐกถาอวยพรปีใหม่ เป็นต้น

สิ่งพิมพ์เหล่านี้ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างมาก และเป็นอุปกรณ์เผยแผ่ธรรมได้อย่างสำคัญ ผู้คนที่มาฟังที่วัดในโอกาสต่าง ๆ มักจะซื้อไปอ่านบ้าง แจกเพื่อผู้บง้าง ซึ่งนับว่าก่อประโยชน์อย่างมหาศาล ปัจจุบันมีสิ่งพิมพ์ ที่พิมพ์ออกเผยแผ่เท่าที่รวบรวมได้ ประกอบด้วยหนังสือชุดปกแข็ง 95 เล่ม ชุดปกอ่อน 481 เล่มและชุดปัญญาสาร 33 เล่ม รวมทั้งหมดได้ 609 เล่ม (ชีวิตและงานของท่านปัญญานันทะ , 2534 : 328)

2.2. เทปบันทึกเสียงหรือเทปธรรม ตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมางานปาฐกถาธรรมของท่านปัญญานันทะได้มีการบันทึกเสียง และนำออกเผยแผ่ ทั้งแจกฟรีและจำหน่ายในราคาต้นทุนเท่าราคาตลาดแบบเปล่าที่ขายตามห้องตลาด หรือสำหรับผู้ที่ไม่ประสงค์จะซื้อก็สามารถนำม้วนเทปเปล่ามาแลกเปลี่ยนกับม้วนที่บันทึกแล้วก็ได้ การบันทึกเทปนี้ได้เริ่มทำตั้งแต่บันทึกทีละม้วนโดยใช้วิทยุเทปหลาย ๆ เครื่องนำมาท่วงเข้าด้วยกัน แต่ต่อมาได้ซื้อเครื่องบันทึกเสียงอย่างดี ชนิดอัดเทปนาทีละม้วนมาใช้ ซึ่งทำให้ได้ผลผลิตงานนี้ออกเผยแผ่ได้กว้างขวางขึ้น และเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันมีเทปปาฐกถาธรรมที่ได้นำออกเผยแผ่แล้วเท่าที่รวบรวมได้มีจำนวน 432 ชุด/ม้วน (ชีวิตและงานของท่านปัญญานันทะ , 2534 : 347)

8. วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยใช้กิจกรรม

กิจกรรมในส่วนที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา ถือว่าเป็นความสำคัญในระดับหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละศาสนา เป็นเครื่องมือในการรวมคนและสร้างเอกภาพในการปฏิบัติต่อสิ่งที่เคารพนับถือกัน วิธีการเผยแผ่โดยกิจกรรมหรือ พิธีกรรมทางศาสนาเป็นสื่อ ถือว่าเป็นความสำเร็จประการหนึ่งของวัดชลประทานฯ ในการดึงประชาชนเข้าหาศาสนากิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วยดังต่อไปนี้

กลุ่มสังคมของพระสงฆ์

หมายถึง กลุ่มของพระสงฆ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ภายใต้การควบคุมดูแลจากเจ้าอาวาส และพระเถระภายในวัดที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส จากการเก็บข้อมูลพบว่า กลุ่มทางสังคมในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ที่เกิดขึ้นมีดังนี้

กลุ่มพระธรรมทายาท

เป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรม มีบทบาทในการอบรมพระสงฆ์นักเผยแผ่ธรรม ทั้งที่อยู่ภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด อีกมากมายเป็นประจำทุกปี เรียกกลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ว่ากลุ่มพระธรรมทายาท เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมขึ้น กลุ่มนี้บทบาทระคนธรรมเพื่อเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน

งานเผยแผ่ธรรมเป็นงานที่ละเอียดอ่อน และท้าทายต่อความสามารถ ของคนงานเผยแผ่ธรรมจะเกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างมีประสิทธิภาพได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือนุศลากรที่มีคุณภาพ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญข้อนี้เป็นอย่างดี จึงได้จัดตั้งโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์ขึ้น เพื่อเป็นนุศลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ธรรม โครงการดังกล่าว ได้แก่ โครงการอบรมพระธรรมทายาท

โครงการพระธรรมทายาทถือเป็นการจัดการศึกษานอกระบบ (Informal Education) ให้แก่พระสงฆ์ตัวแทนจากจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้ นำเอาความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปรับปรุงการเผยแผ่ธรรมในท้องถิ่นของตน เป็นการปลูกจิตสำนึกของพระสงฆ์ให้ตื่นตัวขึ้น เพื่อทำงานรับใช้พระศาสนา โครงการพระธรรมทายาทเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2524 โดยส่งหนังสือเวียนเชิญไปตามจังหวัดต่าง ๆ ให้ส่งพระที่เรียนจบนักธรรมชั้นโทเป็นอย่างต่ำ มาฝึกอบรมเทคนิควิธีการเผยแผ่ธรรมและเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิจากฝ่ายต่าง ๆ โดยจะขอไปจังหวัดละ 2 รูป รวมปีละประมาณ 150 รูป โครงการนี้จะจัดขึ้น ในช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคมของทุกปี หลักสูตรที่ใช้การอบรมจะแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือภาควิชาการและภาสนาม คือ

ก. ภาควิชาการ แบ่งออกได้ดังนี้

1. อบรมวิชาการ มีการเข้ารับการอบรมวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ตลอดถึงเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน การเผยแผ่ให้ความรู้ มีการนำเสนอปัญหาวิธีการเผยแผ่ และอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยโดยใช้เวลา 20 วัน

2. ธรรมเนียมเข้ม เป็นการอบรมกรรมฐานภาวนาอย่างจริงจังเข้มข้นเป็นเวลา 10 วัน วันละ 10 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย

3. ฝึกภาคปฏิบัติการ ภายหลังจากการอบรมภาคทฤษฎีแล้วก็จะมีการฝึกในภาคปฏิบัติในหลาย ๆ ด้าน เช่น การฝึกพูด การผลิตสื่อการสอน เป็นต้น โดยจะมีการฝึกฝนอย่างจริงจัง และมีการประเมินผลด้วย โดยใช้เวลาฝึกปฏิบัติรวม 10 วัน

ข. ภาคสนาม

หลังจากฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในภาควิชาการเป็นเวลา 40 วันแล้ว ขึ้นตอนต่อไปจะเป็นภาคสนาม คือการออกปฏิบัติจริง โดยการออกอบรมประชาชนและนักเรียนตามสถานที่ต่างๆ อย่างจริงจัง" โดยท่านปัญญานันทะจะเป็นผู้ประสานงานกับเจ้าคณะจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศที่จะส่งพระธรรมทายาทไปปฏิบัติงานในแต่ละแห่ง โดยกำหนดปีละภาค หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันไปจนครบทุกภาค แล้วเริ่มใหม่ต่อไป

โครงการพระธรรมทายาทได้ฝึกอบรมมาแล้วขณะนี้ (2539) มีจำนวน 15 รุ่น มีพระที่ผ่านการอบรมแล้วกว่า 1,600 รูป ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับก็เป็นที่น่าพอใจ พระที่ผ่านการอบรมแล้วได้กลับไปสู่ท้องถิ่นของตนและปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้ ในส่วนของพระสงฆ์สามเณรภายในวัดเอง ท่านปัญญานันทะก็ให้การสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดีด้วย เพื่อเป็นการเตรียมบุคลากรให้พร้อม สำหรับการเผยแผ่ธรรมท่านปัญญานันทะมีคติประจำใจว่า "บวชแล้วต้องเรียน" พระสงฆ์สามเณรที่รับเข้ามาอยู่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จึงต้องศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นการเรียนในระบบที่มีทั้งการเรียนบาลี นักธรรม และวิชาสามัญพระที่มีอยู่ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ส่วนใหญ่จึงมีการศึกษานักธรรมอย่างน้อยก็นักธรรมเอก สาขาบาลีขั้นต่ำก็เป็นมหาเปรียญทั้งสิ้น อย่างน้อยก็เปรียญ 3 ขึ้นไป และส่วนสายสามัญศึกษา ก็ส่วนมากเรียนจบระดับอุดมศึกษาจำนวนหลายรูป ทั้งจบจากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ ท่านปัญญานันทะ ยังให้การสนับสนุนกิจการมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการมอบเงินนิตยภัตทั้งหมดที่ได้รับ จากการดำรงตำแหน่งพระราชกณะตั้งแต่ชั้นสามัญ จนถึงปัจจุบันเป็นพระราชกณะชั้นธรรม ที่พระธรรมโกศาจารย์ ก็ยังให้แก่มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์

นอกจากนี้ ในเรื่องของการเผยแพร่ธรรมนั้นได้สนับสนุน ให้พระสงฆ์ทุกรูปในวัดได้มี โอกาสฝึกฝนการเผยแผ่อย่างเต็มความสามารถอีกด้วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า “วัดนี้เป็นวัด นักเทศน์ นักสอนหนังสือ ใครมาอยู่ที่นี้แล้วเทศน์ไม่ได้ก็ถือว่าแย่เต็มที” วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จึงเป็นเสมือนสถานที่ฝึกฝน เป็นตลาดวิชาธรรม ใครที่ต้องการพูด บรรยายหรือจัดรายการธรรม ท่านปัญญานันทะก็ไม่เคยขัดข้อง และจะให้การสนับสนุนและแนะนำเป็นอย่างดี

ชีวิตประจำวัน ประเพณีพิธีกรรมในรอบปี

ในส่วนพิธีกรรมทางศาสนา ทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้นำธรรมะมาประยุกต์เพื่อ ให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริงของพิธีกรรมนั้น ๆ ทางวัดได้จัดให้มีพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกเทศกาลโดย นำธรรมะมาอธิบายประกอบ หน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะแสดงบทบาทในพิธีกรรมต่าง ๆ ในด้านการ เผยแผ่ธรรม มีดังนี้

1. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา

วันสำคัญทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา หรือวันอาสาฬหบูชาก็ตาม จะมีพุทธศาสนิกชนมาร่วมทำบุญฟังธรรม เวียนเทียน และปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด และใน ทุกครั้งก็จะมีการจัดกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมขึ้นตามตารางดังนี้

เวลา 07.00 น. พระสงฆ์ลงรับบิณฑบาต ณ ลานไผ่ เมื่อตักบาตรเสร็จแล้ว พระสงฆ์ จะเริ่มฉัน อิกรูปหนึ่งจะนำประชาชนบูชาพระรัตนตรัย ให้ศีล และแสดงพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์

เวลา 09.30 น.ท่านปัญญานันทะ แสดงปาฐกถาธรรม จบแล้วประชาชนตักบาตรที่ลานไผ่ แล้วรับศีล กล่าวคำถวายสังฆทาน ขณะที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพล พุทธศาสนิกชนทำวัตรไหว้ พระสวดมนต์แปล ฟังพระสงฆ์อนุโมทนาเป็นภาษาไทยและให้พระเป็นภาษาบาลี

ในช่วงนี้จะมีนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ นับพันจะมาฟังธรรม ทางวัดต้องจัดพระเจ้า หน้าที่ไว้ที่อุโบสถอีกชุดหนึ่งไว้คอยแสดงธรรมและนำนักเรียนเวียนเทียนในช่วงบ่าย

เวลา 13.00-16.00 น. ที่ลานไผ่ จัดรายการสนทนาธรรมหรืออภิปรายธรรมโดยพระสงฆ์ นักเผยแผ่ธรรมภายในวัด ในช่วงนี้ทางด้านอุโบสถก็จะมีประชาชนจำนวนมากทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือนตลอดจนถึงพนักงาน บริษัทห้างร้านต่าง ๆ ที่มาเป็นกลุ่ม ๆ จะทยอยกันมาไม่ขาดสาย พระที่รออยู่ก็จะแสดงธรรมและนำเวียนเทียนแก่ทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง ส่วนด้านลานไผ่เมื่อจบการ อภิปรายธรรมแล้ว ก็จะไปเวียนเทียนพร้อมกันที่พระอุโบสถ

เวลา 16.00 - 17.00 น. แสดงปาฐกถาธรรมโดยท่านปัญญาันทะ จบแล้วนำพุทธศาสนิกชน และพระสงฆ์เวียนเทียนพร้อมกัน ประชาชนเป็นจำนวนมากจะพากันเดินเวียนเทียนอย่างสงบเพื่อระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ

เวลา 19.00 น. ประชาชนนับหมื่นจะหลั่งไหลกันมาอีกครั้งหนึ่ง และรวมตัวกันบริเวณสนามหญ้าหน้า และรอบ ๆ พระอุโบสถ โดยมีพระเจ้าหน้า ที่คอยทำหน้าที่พุทธธรรมะกันรายการอยู่ตลอดเวลา

เวลา 20.00 น. ปาฐกถาธรรมโดยท่านปัญญาันทะ จบแล้วนำพุทธศาสนิกชนเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ จำนวนนับหมื่นดวงส่องประกายเรียงรายเป็นแถวสุดสายตา สูงงดงามยิ่งนัก

เวลา 21.30 น. เป็นต้นไป ซึ่งเป็นรอบสุดท้าย สำหรับประชาชนที่สนใจปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้นก็จะชุมนุมกันอีกครั้งหนึ่งที่ศาลาดั้น ซึ่งจะมีพระทำหน้าที่บรรยายธรรม-สนทนาธรรม และนำไปปฏิบัติไปจนดึกแล้วพักผ่อน

การเผยแพร่โดยการใช้กิจกรรมเช่นนี้นับว่าได้ประโยชน์ยิ่งใหญ่ กลิ่นมหาชนที่หลั่งไหลกันเข้าวัดทั้งวัน เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงภาพลักษณ์เชิงบวก แห่งกิจการพระศาสนาและแสดงถึงสัมฤทธิผลในการเผยแพร่ธรรมของวัดชลประทาน ฯ ซึ่งมีท่านปัญญาันทะเป็นผู้นำได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พบว่า การเผยแพร่ธรรมในวันสำคัญทางศาสนานั้น ทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้จัดกิจกรรมไว้มากมาย โดยเริ่มตั้งแต่เช้า ซึ่งมีประชาชนมาร่วมพิธีกรรมมากประมาณ 400 - 500 คน ในตอนเช้าจะมีการไหว้พระสวดมนต์ รับศีล แล้วร่วมกันตักบาตรพระสงฆ์ซึ่งนั่งอย่างสงบ ที่ลานหินโค้งหรือลานไผ่ จากนั้นพระสงฆ์ก็แสดงธรรมเสร็จแล้วก็อนุโมทนาเป็นภาษาบาลี ผู้ที่มาร่วมทำบุญทุกคนกรวดน้ำและแผ่เมตตาพร้อมกัน ส่วนในตอนบ่ายนั้นจะมีประชาชนน้อย เหลือแต่ผู้ที่อยู่ปฏิบัติธรรมประมาณ 100 กว่าคน และในตอนเย็นจะมีประชาชนเพิ่มมากขึ้นอีก ส่วนมากจะมาฟังธรรมและเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ

2. พิธีศพ

โดยทั่วไปการจัดงานศพตามวัดต่าง ๆ มักจะจัดกันแบบสิ้นเปลืองมาก จนเกินความจำเป็น การสวดพระอภิธรรมของพระสงฆ์ในงานศพ คนฟังไม่รู้เรื่อง และไม่ได้สาระทางศาสนาเลย คนที่ไปฟังพระสงฆ์สวดก็เพียงเพื่อไปให้เจ้าภาพเห็นหน้า หรือไปเพื่อความจำเป็น แต่ไม่ได้รับสาระสำคัญจริง ๆ ของการมาร่วมพิธีงานศพ จึงทำให้เกิดถึงแปลกปลอมขึ้นมากมาย

วัดชลประทานฯ โดยท่านปัญญานันทะได้เปลี่ยนแปลงพิธีงานศพแบบใหม่ โดยการทำ ให้ประหยัดแต่ได้สาระ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง เพิ่มพูนสติปัญญาและคุณค่าทางจิตใจ เน้นให้ เจ้าภาพจัดงานแบบประหยัด ใ้ไม่อนุญาตให้เลี้ยงอาหารแก่แขกที่มาร่วมงาน ไม่อนุญาตให้มีมหรสพ หรือสิ่งประโคมการละเล่นต่างๆ การสวดศพก็ให้สวดเพียงจบเดียว แล้วเน้นการเทศน์เพื่อให้ ประชาชนเข้าใจหลักธรรมข้อปฏิบัติต่าง ๆ เป็นหลัก ทุกคืนและให้มีการปาฐกถาธรรมหน้าศพก่อน ฌาปนกิจด้วย ทั้งนี้เพราะต้องการให้พิธีกรรมเหล่านี้ เป็นการสร้างสรรค์สามัคคี ให้รู้จักคุณค่า ของชีวิต การดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท การจัดงานศพแบบประหยัดนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ซึ่งปัจจุบัน (2539) มีผู้นิยมและชักชวนคนที่จัก จัดงานศพที่วัดนี้มากขึ้น ผู้มาร่วมงานศพส่วนใหญ่ ก็จะได้รับหนังสือธรรมะเป็นบรรณาการ มากกว่าสิ่งของชำร่วย เล็กน้อยอย่างอื่น

8. พิธีบวชนาค

พิธีบวชนาคเป็นพิธีหนึ่งที่ผู้คนนิยมจัดแบบฟุ่มเฟือย และสิ้นเปลืองมากเกินความจำเป็น คำนิยามของสังกมมักเน้นที่องค์ประกอบพิธีกรรม มากกว่าเนื้อหาสาระจริง ๆ ท่านปัญญานันทะ ได้คิดวิธีบวชนาคแบบประหยัดขึ้น โดยเน้นที่เนื้อหาสาระ ดัดสิ่งฟุ่มเฟือยไร้สาระออกไปไม่มีการทำขวัญนาค และไม่มีการแห่ นาค หรือแม้แต่การฉลองพระใหม่แต่อย่างใด ค่าใช้จ่ายสำหรับ เจ้าภาพก็มีเฉพาะค่าผ้าไตร บาตร และสิ่งจำเป็นบางอย่าง พยายามตัดพิธีกรรมที่ไม่จำเป็นออกไป แต่จะเน้นใช้การอบรมธรรมะให้เจ้าภาพ และนาคฟัง เป็นสาระสำคัญ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการใช้ กิจกรรมบวชนาค เป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนได้อีกด้วย

จากการสังเกตการณ์และเข้าร่วมพิธีอุปสมบท ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานอุปสมบทเมื่อเดือน มีนาคม 2539 พบว่า พิธีอุปสมบทที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะมีความแตกต่างจากวัดอื่นโดยทั่วไป ซึ่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์ทำการอุปสมบทที่วัดหลักพระธรรมวินัยที่มีสาระสำคัญเป็นหลัก โดยไม่เน้นพิธีกรรมที่ไร้สาระ กล่าวคือ การอุปสมบทที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์แห่งนี้ จะไม่มีการจัดงาน ไม่มีมหรสพรื่นเริงต่าง ๆ อันเป็นการใช้จ่ายแบบสิ้นเปลือง ไม่มีการทำขวัญนาค ไม่มีการแห่ นาค และไม่มีการฉลองพระใหม่ และที่สำคัญ คือมีการวางกฎเกณฑ์ให้ บวชพร้อมกันหลาย ๆ รูป ในวันเดียวกัน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายให้สิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น โดยเน้นที่ขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระธรรมโกศาจารย์ พระอุปัชฌาย์ จะแสดง ธรรม ที่เป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา และอธิบายความหมายของขั้นตอนในพิธีกรรมนั้น ๆ ให้ ผู้ที่มาร่วมงานได้รับประโยชน์จากการมาร่วมงานด้วย

จากการเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวพบว่า ก่อนที่จะมีการอุปสมบทนั้น จะต้องมีการสมัครเข้าบวช และมีการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดทั้งการตรวจสอบคุณสมบัติ ด้วย เมื่อผ่านการทดสอบและตรวจสอบคุณสมบัติแล้ว ก็มีสิทธิได้รับการอุปสมบท โดยทางวัด จะนัดหมายให้อุปสมบทพร้อม ๆ กัน หลายคนในวันเดียวกัน

4. พิธีมงคลสมรส

วัดชลประทานรังสฤษฎ์จัดพิธีมงคลสมรสในวัด พิธีดังกล่าวถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่วัดชลประทานฯ ใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมได้เป็นอย่างดี เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ผู้สมรสรู้จักหลักการครองเรือนตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่จัดอย่างเรียบง่าย และประหยัด เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีรายได้น้อย พิธีมงคลสมรสในวัดได้เริ่มจัดขึ้นประมาณ 6 ปีมาแล้ว ปัจจุบัน (2539) ก็ยังจัดอยู่ ขั้นตอนโดยสรุปก็คือเมื่อพระให้ศีลคู่บ่าวสาวแล้ว ก็มีการแสดงธรรมเรื่องการครองเรือน ให้ทั้งคู่ใช้ธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จะทำให้ชีวิตมีความปกติสุข ผลก็คือทำให้คู่บ่าวสาวได้ฟังธรรมะจากพระ ส่วนการเลี้ยงแขก ก็เป็นการเลี้ยงแบบธรรมดา ๆ ไม่ฟุ่มเฟือยมากนัก มีอาหารตามสมควรเพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เป็นการสมรสแบบประหยัดไม่สุรุ่ยสุร่ายมากนักเป็นการจัดแบบเรียบง่ายถูกต้องตามหลักประเพณี

ขั้นตอนพิธีมงคลสมรสในวัดนี้ เกิดจากการที่คู่บ่าวสาวเคยมาฟังธรรมที่วัดแล้วเห็นดีเห็นชอบด้วยกับการจัดงานแบบนี้ แล้วจึงมาขออนุญาตจากทางวัด ปัจจุบันมีผู้มาจัดงานเช่นนี้เรื่อย ๆ ส่วนใหญ่มักจะเป็นเช้าวันอาทิตย์ เริ่มเวลา 06.00 น. คู่บ่าวสาวพร้อมทั้งแขกที่มีร่วมงานจะพร้อมกันที่ศาลาจากนั้นนิมนต์พระสงฆ์ให้ศีล และกล่าวให้โอวาทคู่บ่าวสาว จากนั้นจึงเริ่มพิธีตามประเพณีคนไทยทั่ว ๆ ไป ซึ่งบางอาทิตย์ จะมีคู่บ่าวสาวหลายคู่มาทำพิธีแต่งงานพร้อมกัน ซึ่งก็ได้จัดพร้อมกันไป นับว่าเป็นการมงคลสมรสที่ประหยัด และไม่สิ้นเปลืองมาก

กล่าวโดยสรุปพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดชลประทานฯ กระทำอยู่เหล่านี้ถือเป็นกุศโลบายสำคัญประการหนึ่งในการประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนา หรือศาสนพิธี มาปรับใช้งานเผยแผ่ธรรมได้อย่างดี เป็นการช่วยเหลือสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการชี้แจงให้เห็นว่าสิ่งใดไม่ถูกต้อง และไม่จำเป็นก็พยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไข ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน รู้จักประหยัดค่าใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยมากนักและเป็นการพัฒนาสังคมอีกประการหนึ่ง

สำหรับงานประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาที่พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ในรอบ 1 ปี ของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์มีประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 7 ประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาของพระสงฆ์วัดชลประทาน ฯ

ประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมของพระสงฆ์	ช่วงเวลา
1. ทำบุญแล่งธรรมวันพระ	วันพระในแต่ละเดือน (เดือนละ 4 ครั้ง)
2. ทำบุญและฟังธรรมวันอาทิตย์	ทุกวันอาทิตย์ (เดือนละ 4 ครั้ง)
3. วันมาฆบูชา	วันเพ็ญเดือน 3 ของทุกปี
4. งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	เดือนมีนาคม-พฤษภาคม
5. รับสมัครนักเรียนและเปิดเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	รับสมัครเดือนมิถุนายน และหลังจากนั้นก็เปิดเรียน
6. วันสงกรานต์	วันที่ 13 ถึง 15 เมษายน
7. วันวิสาขบูชา	วันเพ็ญเดือน 6
8. งานอุปสมบทพระนวกะ	ประมาณ วันที่ 1 ของเดือนมีนาคม เมษายนและ พฤษภาคม
9. วันอาสาฬหบูชา	วันเพ็ญเดือน 8
10. วันเข้าพรรษา	วันแรม 1 ค่ำเดือน 8
11. วันปวารณาออกพรรษา	วันเพ็ญเดือน 11
12. ทำบุญทอดกฐิน	วันแรม 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 15 ค่ำเดือน 12
13. โครงการอบรมพระธรรมทายาท	ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม
14. โครงการปฏิบัติธรรม ในเขตกรรมฐาน	เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์

นอกจากนี้ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะมีประเพณีที่เกี่ยวกับบวงจรชีวิตและเกี่ยวกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ด้วย ได้แก่ การฟังพระปาฏิโมกข์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ผูกพันอยู่กับงานด้านการสอนหนังสือทั้งภายในวัดและนอกสถานที่ งานสงเคราะห์ประชาชน และงานเผยแผ่ธรรมที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาศาสนาและพัฒนาสังคมมาโดยตลอด

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interviews)

ผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์ ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งพิจารณาจากบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยเลือกผู้ที่มีหน้าที่ในการทำงาน โดยพิจารณาจากผู้ที่มีอายุประมาณ 30 ปี ขึ้นไป และมีพรรษาประมาณ 10 ขึ้นไป โดยแยกออกเป็นพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนหนังสือ 3 รูป พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานด้านสงเคราะห์ประชาชน 3 รูป และพระสงฆ์ที่เผยแพร่ธรรมอีก 3 รูป รวมทั้งหมด 9 รูป แต่ละรูปได้ใช้ชื่อสมมติทั้งสิ้น เพื่อจะได้ทราบถึงวิถีชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ปฏิบัติงานในแต่ละด้าน ว่ามีวิถีชีวิตเป็นอยู่อย่างไร ประวัติชีวิตความเป็นมาอย่างไร สังเกตกิจกรรมและหน้าที่ ชีวิตประจำวัน กรอบครัวและเครือญาติ ความคิดเห็นและทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งแต่ละท่านก็ได้ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ประสบการณ์ในการทำงานแต่ละด้าน และแต่ละท่านมีปรัชญาชีวิต และคติธรรมในการทำงานอย่างไรบ้าง ตลอดจนชีวิตในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ทราบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยทางมานุษยวิทยา จะได้กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ชีวิตของผู้ทำหน้าที่ด้านการสอนหนังสือ

ชื่อผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระมหาเมตตา (นามสมมติ)

สถานที่สัมภาษณ์ : อาคารเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

วัน/เวลา : วันที่ 20 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 16.15 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 32 เกิดที่จังหวัดพังงา สถานภาพทางเศรษฐกิจในครอบครัวปานกลาง เดิมมีอาชีพทำประมง และทำนา ส่วนคุณแม่ทำอาชีพทำนา และเป็นแม่บ้าน ชีวิตในครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข อายุประมาณ 6 ขวบ ก็เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำตำบล จนจบประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็ย้ายไปเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำอำเภอ

เรียนจบมัธยมศึกษาตอนต้น ในขณะที่นั้นคุณตาได้บวชเป็นพระสงฆ์อยู่ และได้มาที่บ้านได้พบคุณแม่จึงแนะนำให้บรรพชาสามเณร เมื่อบรรพชาแล้ว จะได้เรียนทางปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ระดับมัธยมศึกษา) เพราะคุณตาซึ่งเป็นพระสงฆ์อยู่ ข้อมทราบถึงฐานะทางเศรษฐกิจที่บ้านเป็นอย่างดี คุณพ่อและคุณแม่ทำอาชีพประมงมีรายได้ไม่แน่นอน คิดว่าคงไม่สามารถที่จะส่งให้ลูกเรียนหนังสือได้หมดทุก ๆ คน จึงแนะนำให้ลูกชายได้บวชเรียนหนังสือเสียดีกว่าใน ขณะนั้นยังไม่เข้าใจว่าการบวชเรียนนั้นเป็นอย่างไร แต่เพราะต้องเชื่อฟังพ่อแม่จึงได้ตัดสินใจบวชเณรเพื่อเรียนหนังสือตั้งแต่อายุ 15 ปี จนบัดนี้ ยังไม่เคยได้แต่งงานเลย สถานภาพทางการสมรสยังโสด

บุคลิกภาพ

จากการสังเกตการณ์พบว่า พระมหามตตาภิรมย์มีลักษณะท่าทางเป็นคนอ่อนโยน อิมง่าย เป็นผู้ที่เมตตาเอ็นดูสงสารเด็ก ๆ ทั่วไป กิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นคนใจเย็น ลักษณะการเดินจะก้มหน้า ลักษณะรูปร่างค่อนข้างอ้วนสมบูรณ์ ลักษณะสีผิวเป็นคนดำแดง เพราะพระมหามตตาภิรมย์เป็นคนภาคใต้ และเคยมีอาชีพทำประมงด้วย ลักษณะผิวพรรณดูดำแดง เพราะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศและอยู่อาศัย อยู่ใกล้ทะเล พระมหามตตาภิรมย์เป็นคนมีสติปัญญาดี เรียนหนังสือเก่ง จากการสังเกตการณ์ในขณะที่ท่านกำลังสอนหนังสือนั้น พระมหามตตาภิรมย์เข้าใจเนื้อหา และมีหลักอธิบายให้นักเรียนเข้าใจ พร้อมยกตัวอย่างอุทาหรณ์มาประกอบ ทำให้นักเรียนตั้งใจเรียน ถ้านักเรียนไม่เข้าใจในเนื้อหาที่เรียน ก็จะเปิดโอกาสให้นักเรียนถาม และท่านก็อธิบายเพิ่มเติมจนเข้าใจ พร้อมยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมมาประกอบแล้ว แล้วจึงผ่านบทเรียนนั้น ๆ ไป ลักษณะการแต่งกายเป็นคนแต่งกายเรียบง่าย และไม่ชอบผู้ที่แต่งกายไม่เรียบร้อย โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาที่สอน เมื่อใกล้ชิดหรือมาติดต่อกับท่าน พระมหามตตาภิรมย์จะว่ากล่าวตักเตือน

ประวัติชีวิต

พ่อแม่มีความตั้งใจตั้งแต่เด็กๆ แล้วว่าเมื่อท่านโตขึ้นจะให้เรียนหนังสือถึงขั้นสูง ๆ ให้ได้ แต่แล้วด้วยฐานะทางเศรษฐกิจและครอบครัวไม่ร่ำรวย จึงไม่มีโอกาสที่จะเรียนต่อแล้ว จึงได้รับการชักชวนจากคุณตาที่บวชเป็นพระสงฆ์อยู่จึงตัดสินใจบวชเป็นสามเณรตั้งแต่นั้นในขณะบวชอยู่นั้น ก็ได้เรียนหนังสือไม่ค่อยมีอุปสรรคมากนัก เพราะพระสงฆ์สามเณรทุกรูปประพฤติอยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด และไม่จำเป็นต้องเดินทางไปเรียนหนังสือนอกวัดแต่เมื่อมาอยู่ที่กรุงเทพฯ เพื่อเรียนต่อ ดอนแรกรู้สึกหนักใจมากเพราะสภาพปัญหาทางารอดคิด

รุดจะติดมาก คนก็แย่งกันขึ้นรถประจำทางในตอนเช้า ฉะนั้นจุดนี้เองจึงทำให้เกิดปัญหาบ้างแก่พระสงฆ์ ที่ต้องเดินทางไปเรียนหนังสือนอกวัด

พระมหาเมตตาบอกว่า ตอนเด็ก ๆ พ่อแม่ได้นำไปบรรพชาสามเณร เป็นการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในช่วงปิดภาคการศึกษา ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนได้รับการอบรมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติจากพระวิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่าง ๆ ตลอดถึงพระเถรานุเถระที่มากอบรมและให้ความรู้ หลังจากบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเสร็จแล้วก็ยังไม่ลาสิกขา เพราะตั้งใจจะเรียนหนังสือต่อ ซึ่งตอนนั้นทางวัดได้เปิดเรียนบาลีและนักธรรม พระมหาเมตตาก็ได้เรียนนักธรรมจบชั้นสูงสุด คือนักธรรมเอก โดยใช้เวลาเรียนครบตามหลักสูตร 3 ปี และได้เรียนภาษาบาลีควบคู่ไปด้วย และสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค จากนั้นจึงได้เดินทางมาอยู่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อมาอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์นี้ ได้ช่วยทำงานเกี่ยวกับการสอนหนังสือนักเรียน ตามสถานการศึกษาต่าง ๆ และโดยเฉพาะที่สำคัญ ก็คือสอนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งสอนเป็นประจำ เมื่อได้มาอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ประมาณ 2 ปี จึงได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยมีหลวงพ่อบุญญานันทะ เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาเมตตาได้อุปสมบทในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนถึงบัดนี้ท่านก็ได้พักอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ตลอดมา

ปรัชญาชีวิตของพระมหาเมตตา ท่านถือคติธรรม แนวของหลวงพ่อบุญญานันทะที่ว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, ทำงานให้สนุก เป็นสุขเมื่อทำงาน” ท่านปฏิบัติตามคตินี้อยู่ตลอด การทำงานก็ไม่เครียด มีความสนุกในการทำงาน ท่านทำงานตามหน้าที่ ที่ได้มอบหมายไว้ ชีวิตมีความสุขกับการทำงาน และไม่หวังผลประโยชน์กำไรใด ๆ ในการทำงาน เป็นการทำงานเพื่องาน ทำงานเพื่อชีวิต และมีชีวิตอยู่เพื่องาน

ชีวิตประจำวัน

จากการสังเกตการณ์พบว่า พระมหาเมตตาจะตื่นนอนประมาณ 05.00 น. ก็อ่านหนังสือ และตอนเช้าได้บิณฑบาตร แล้วจะกลับมล้างจานอาหารที่ภูกุญ ร่วมกับพระสงฆ์รูปอื่น ๆ อีก หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว ก็จะอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอนนักเรียน และอ่านหนังสือที่ท่านเรียนด้วย เพราะหลังจากที่ท่านเรียนจบแล้ว ด้วยความขยันหมั่นเพียร ท่านก็ได้ตัดสินใจเรียนต่อในระดับบัณฑิตศึกษาอีก ในแต่ละวันท่านก็ได้อ่านหนังสือเรียนของท่านเองด้วย และเตรียมตัวสอนหนังสือแก่นักเรียนด้วย ฉะนั้นท่านจึงเป็นทั้งนักเรียนและเป็นทั้งครูอาจารย์สอนหนังสือด้วย

ในตอนเช้าหลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว ท่านก็เดินทางไปเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัย ตามปกติท่านจะมีเรียนในตอนบ่าย แต่ด้วยระยะทางไปเรียนไกลพอสมควร และปัญหาการจราจร ดัดจริตท่านจึงไปมหาวิทยาลัย ก่อนเวลาเรียนเป็นประจำ เพราะไม่สะดวกกับการเดินทาง แต่ด้วยความขยันท่านไปเรียนเป็นประจำ ถ้าไม่จำเป็นก็จะไม่ขาดเรียน หลังจากเรียนเสร็จก็จะกลับวัด กว่าที่จะถึงวัดที่พักอาศัยได้ก็เวลาประมาณ 22.00 น. หรือบางวันอาจจะเร็วกว่านี้ เมื่อท่านมาถึงแล้ว ก็จะทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา จากนั้นก็อ่านหนังสือต่อไป แล้วจึงไหว้พระสวดมนต์

ในวันจันทร์ - วันศุกร์ ตอนเช้าบางวันพระมหาเมตตา ไปสอนหนังสือที่โรงเรียนชลประทานวิทยา และโรงเรียนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระมหาเมตตากล่าวว่า เมื่อ 2 ปีที่แล้ว รับหน้าที่สอนหนังสือหลายโรงเรียนด้วยกัน แต่ในปัจจุบันนี้ต้องมาเรียนหนังสือ จึงลาหยุดไปหลายโรงเรียนที่อยู่ไกล ๆ หรือก็ให้พระรูปอื่น ๆ ไปสอนแทนเหลือแต่ที่โรงเรียนชลประทานวิทยา ซึ่งอยู่ใกล้วัดท่านสามารถเดินทางไปกลับได้สะดวกสำหรับที่โรงเรียนแห่งนี้ท่านสอนระดับมัธยมศึกษา และที่โรงเรียนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เพราะเป็นวิชาบังคับตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ พระมหาเมตตากล่าวว่า วิชาพระพุทธศาสนาและวิชาจริยธรรม เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์โดยตรง พระสงฆ์ควรที่จะแสดงบทบาทความเป็นครูอาจารย์ตรงนี้ให้มาก เพราะพระสงฆ์ที่เป็นครูสอนนั้นเป็นแบบอย่างอยู่แล้ว และจะสามารถอธิบายหลักธรรม และยกตัวอย่างประกอบได้ชัดเจน เพราะมีประสบการณ์ตรงอยู่แล้ว และนักเรียนก็จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามด้วย แต่ในปัจจุบันยังขาดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ

จากการสังเกตการณ์พบว่าวันเสาร์และวันอาทิตย์ แม้พระมหาเมตตาไม่ได้ไปเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัย ก็ได้ช่วยงานอยู่ที่วัด โดยเฉพาะงานเกี่ยวกับการสอนหนังสือ และงานเกี่ยวกับเผยแผ่ธรรมซึ่งเป็นงานหลักของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยเฉพาะวันอาทิตย์ มีนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ มาศึกษาเล่าเรียนมากทั้งหญิง - ชาย ตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับมัธยมปลาย และระดับอุดมศึกษา พระมหาเมตตา จะมาสอนหนังสือตั้งแต่เวลา 08.00-11.00 น. สอนวิชาพุทธศาสนา วิชาธรรมภาษาอังกฤษ และวิชาภาษาอังกฤษ สอนคาบละ 50 นาที ช่วงเช้าท่านจะสอน 3 ชั่วโมง ในแต่ละห้องจะมีนักเรียน 20-30 คน หลังจากสอนเสร็จในช่วงเช้าก็จะหยุดพักฉันอาหารกลางวัน ซึ่งจะมีผู้ปกครองนักเรียนนำมามาก และในช่วงบ่ายก็จะอยู่ที่โรงเรียนต่อ โดยสอนพิเศษแก่นักเรียนที่สมัครเรียน ส่วนนักเรียนบางคนก็ไปเรียนนาฏศิลป์ มวยไทย หรือดนตรี จะมีครูอาจารย์ที่เป็นฆราวาสมาสอน พระมหาเมตตาก็ให้ความช่วยเหลือ ติดต่อประสานงาน และในวันสำคัญทางศาสนา บางโอกาสพระมหาเมตตาก็จะแสดงธรรมด้วย

กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่พระมหาเมตตากระทำอยู่ ก็คือช่วยงานด้านการสอนกรรมฐาน แก่บุคคลทั่วไป และนักเรียนนักศึกษาที่มาอบรมและปฏิบัติธรรมในเขตกรรมฐาน ซึ่งอยู่บริเวณ หลังวัดพระมหาเมตตาจะสอนวิปัสสนากรรมฐานโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ ใช้ โดยให้ผู้ปฏิบัติกำหนดกลมหายใจเข้า หายใจออก มีสติอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้ประมาทในชีวิต มีสติควบคุมอยู่เสมอ จิตใจก็เป็นสมาธิกระทำกิจการงานใด ๆ ก็ไม่ค่อยพลาด เพราะในร่างกายเรานั้น แยกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งคือรูป ส่วนที่สองคือนาม พระมหาเมตตาบอกว่าโดยสรุป แล้วคนเรานั้นประกอบด้วยรูปกับนาม ในขั้นห้า คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ร่างกายส่วนที่เป็นรูปก็คือ รูป ส่วนที่เป็นนามก็คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พระมหาเมตตาอธิบายเพิ่มเติมว่า ที่เรียกว่าเวทนานั้น คือความเสวยอารมณ์ เช่นอารมณ์ที่เป็นทุกข์ เป็นสุข และอารมณ์เฉย ๆ ความรู้สึกของคนเราก็มีแค่นี้ ถ้าวันใดอารมณ์เป็นสุขก็เรียกว่าอารมณ์ดี เบิกบาน แจ่มใส ถ้าวันใดเป็นทุกข์อารมณ์ก็เศร้าโศก เสียใจ ไม่สบายใจ เรียกว่าอารมณ์ไม่ดี ส่วนอารมณ์เฉย ๆ ปกติเรียกว่าอุปกขา คือเฉย ๆ ไม่ยินดียินร้ายอะไร ไม่ว่าทุกข์หรือสุข เป็นต้น

กิจกรรมและหน้าที่ที่ท่านทำอยู่นั้น พระมหาเมตตาบอกว่า ให้ความสำคัญเหมือนกัน จะแบ่งแยกว่างานไหนสำคัญมากกว่ากันนั้นไม่ได้ เพราะต้องรับผิดชอบเหมือนกัน เมื่อได้รับมอบหมายให้เราทำแล้ว เราต้องทำงานนั้นตามหน้าที่ ให้ดีที่สุด และรับผิดชอบงานนั้นจนกว่าจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สำหรับกิจกรรมที่ทำเป็นประจำก็คือการแสดงธรรมในงานศพ เวลา 19.00 น. ทุกวันถ้ามีงานศพเกิดขึ้นที่วัด ก็จะมีผู้มานิมนต์ให้ไปแสดงธรรมแก่ผู้ที่มาร่วมงานจะได้รับฟังธรรม เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติ โดยนำหลักคำสอนที่เกี่ยวกับความตาย เรื่องชีวิตและความประมาท หรือข้อธรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสมมาแสดง และอธิบายให้แก่ผู้ที่มาร่วมงานศพได้รับฟังตามสมควรแก่เวลา

ความแตกต่างระหว่างวันธรรมดากับวันหยุดนั้น สำหรับชีวิตของพระมหาเมตตานี้ แม้ท่านหยุดเรียนวันเสาร์และวันอาทิตย์ แต่ต้องกลับมาช่วยทำงานที่วัดอีก พระมหาเมตตาบอกว่าวันหยุดและวันธรรมดานั้นไม่แตกต่างกันมากนัก สำหรับเวลาพักผ่อนนั้น ขึ้นอยู่กับว่าเราต้องแบ่งเวลาให้เหมาะสม วันหยุดของพระสงฆ์กับฆราวาสนั้นจะแตกต่างกัน สำหรับชีวิตฆราวาสนั้น ใน 1 สัปดาห์ทำงาน 5 วันหยุด 2 วัน เพื่อจะได้พักผ่อน เพราะร่างกายและสมองของเราต้องได้รับการพักผ่อนบ้าง ตามความเป็นจริงแล้วเราไม่จำเป็นต้องมาพักผ่อนวันหยุดเสมอไป แม้วันทำงาน ถ้าจำเป็นเราก็หยุดได้ ไม่ว่าจะงานราชการหรือเอกชน ก็มีข้อยกเว้นสำหรับพนักงานทั้งนั้น ส่วนสำหรับชีวิตพระสงฆ์นั้น วันหยุดไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับโอกาส และความเหมาะสมมากกว่า แม้ทุกคนจะเข้าใจว่าวันหยุดของพระคือ วันพระ ขึ้น/แรม 8 ค่ำ หรือ 15 ค่ำแต่พระสงฆ์

ก็ทำกิจกรรมทางศาสนา วันหยุดของพระนั้นเหมือนกับวันธรรมดา โดยเฉพาะวันหยุดราชการคือ วันเสาร์และวันอาทิตย์นั้น จะมีประชาชนมาทำบุญที่วัด และมาฟังธรรม สนทนาธรรม ตลอด จนนักเรียนก็มาเรียนหนังสือในวันอาทิตย์ด้วย ถ้าพระสงฆ์หยุดทำงานวันเสาร์วันอาทิตย์แล้ว ประชาชนจะไปพึ่งใครให้ทำพิธีกรรม เพราะวันหยุดเขาก็มานิมนต์พระสงฆ์ไปทำบุญขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน วันเกิด เพราะวันเสาร์และอาทิตย์เป็นหยุดจะสะดวก และมีญาติ ๆ ไปมาสะดวก การจราจรไม่ติดขัด ฉะนั้นพระสงฆ์ต้องทำงานหนักกว่าเดิมในวันหยุดราชการหรือวันหยุดสุดสัปดาห์

คำว่าวันหยุดหรือวันธรรมดานั้น พระมหาเมตตาบอกว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นมา สำหรับการงาน จะหยุดวันไหนก็ได้ จะทำงานวันไหนก็ได้ แต่เพื่อความเป็นระบบในการ ทำงาน โดยสากลทั่วไป ก็กำหนดหยุดในวันอาทิตย์ เพื่อให้มนุษย์ได้พักผ่อน จึงเป็นกฎเกณฑ์ และปฏิบัติกันมา ซึ่งประเทศไทยเรานั้น ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์ก็พบว่า ได้กำหนดวันหยุดทำงาน ในวันโกน (คือวันขึ้น/แรม 7 และ 14 ค่ำ) และหยุดวันพระ (ขึ้น/แรม 8 และ 15 ค่ำ) ตามจันทรคติ ไม่ใช่หยุดเสาร์อาทิตย์ตามสุริยคติอย่างในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อน และงดเว้นจากการทำบาป และเพื่อไปทำบุญฟังเทศน์ฟังธรรม และปฏิบัติธรรมในวันพระ โดยมี เหตุผลก็หมายถึง การหยุดทำความชั่ว หยุดทำอกุศล และหยุดทำบาปทั้งปวง ให้พักผ่อนอยู่กับ ครอบครัว ดูแลครอบครัวให้มีความอบอุ่น ฉะนั้นคำว่าวันหยุดหรือวันธรรมดา ขึ้นอยู่กับการ กำหนดเพื่อความเป็นระเบียบสากลเหมือนกันทั่วไป

ครอบครัวและครอบครัวญาติ

ครอบครัวของท่านพระมหาเมตตา มีความปลื้มปิติยินดีที่ท่านสามารถบวชเป็นพระสงฆ์ อยู่ได้นาน โดยเฉพาะพ่อแม่มีความตั้งใจ ที่จะให้ท่านได้บวชเรียนนาน ๆ เพื่อจะได้ไปโปรดญาติ พี่น้อง และสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของคนในหมู่บ้านด้วย ไม่มีใครอยากให้ลาสิกขา เพราะผลดีจากการบวชเรียนนั้น ทำให้พ่อแม่สบายใจ ไม่ทุกข์ใจ ว่าลูกจะไปเที่ยว ลักขโมย และคิดยาเสพติด เพราะพ่อแม่เชื่อใจว่า เมื่อลูกอยู่ในวัดแล้วจะไม่ทำสิ่งเหล่านี้ เพราะลูกดำรงตนอยู่ในกฎระเบียบ

สำหรับบทบาทหน้าที่ในฐานะลูก ที่แสดงต่อพ่อแม่ นั้น พระมหาเมตตาบอกว่า ในฐานะ ครูสอนหนังสือแก่นักเรียนด้วย และเป็นนักบวชด้วย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะสอนปลูกฝังเยาวชน และ อธิบายให้นักเรียนเห็นความสำคัญและบุญคุณของพ่อแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกตัญญูคุณเดวทีถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับลูก ๆ ทุกคน แม้จะดำรงตนอยู่ในฐานะนักบวช ก็สามารถกระทำหน้าที่ของความเป็นลูกได้เช่นเดียวกัน

ความคิดเห็นและทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ

ความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ : พระมหामะตาดกล่าวว่ ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจก็ตกต่ำส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยตรง แม้แต่พระสงฆ์เองก็ส่งกระทบทางอ้อมเหมือนกัน เมื่อเศรษฐกิจต่ำหรือภาวะเงินเฟ้อ พระสงฆ์ก็สามารถสังเกตได้จากการที่มีผู้มาทำบุญน้อย สำหรับบุคคลทั่วไปได้รับผลกระทบ ในเรื่องค่าใช้จ่ายในครอบครัว ถือเป็นเรื่องสำคัญ หรือเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย และค่าใช้จ่ายประเภทต่างๆ ราคาจะแพงมาก รายรับไม่สมดุลกับรายจ่าย ฉะนั้นปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญ ทุกฝ่ายควรจะช่วยกันแก้ไขทั้งภาครัฐและเอกชน แม้พระสงฆ์เองก็มีส่วนช่วยสั่งสอนให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด ใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็น และสำคัญแก่ตนเองและครอบครัว ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ให้รู้จักอดออม นี่เป็นเพียงหน้าที่หนึ่งเท่านั้นที่พระสงฆ์กระทำได้

ปัญหาเศรษฐกิจถือได้ว่าเป็นปัญหาหลักของประเทศ รัฐบาลทุกยุคสมัย ก็พยายามประกาศนโยบายแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยกันทั้งนั้น แต่เมื่อเข้ามาบริหารประเทศแล้ว ก็ทำไปเรื่อย ๆ ไม่เห็นทำอย่างจริงจัง พอเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ก็เปลี่ยนนโยบายด้านเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง

ความคิดเห็นเรื่องการเมือง : พระมหามะตาดกล่าวว่ สังคมสงฆ์นี้ เป็นสังคมที่ส่งเสริมระบบประชาธิปไตย สังเกตได้จากเรื่อง "การอุปสมบท" จะต้องมีพระอุปัชฌาย์เป็นประธาน และมีพระนั่งอันดับเป็นสักขีพยานตามจำนวนที่ได้กำหนด ถ้าเป็นชนบทห่างไกลหาพระสงฆ์ยาก ทรงอนุญาติให้มีพระสงฆ์นั่งเป็นสักขีพยานได้จำนวนอย่างน้อย 5 รูป แต่ถ้าในชุมชนเมืองให้มีพระสงฆ์นั่งสักขีพยานจำนวน 10 ขึ้นไปได้ เมื่อมีผู้ที่จะเข้ามาสู่สังฆมณฑลก็ต้องตรวจสอบถึงเรื่องต่าง ๆ ท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ จากนั้นประธานจะถามที่ประชุมสงฆ์ว่าสมควรรับหรือไม่ ถ้ามีการคัดค้านก็ไม่อนุญาติให้บวช ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโรคภัยอันเป็นที่รังเกียจ และเรื่องอื่น ๆ ก็ต้องมีการสอบถามกันก่อน หรือแม้แต่การลงพระอุโบสถในวันพระ ก็เช่นกัน หรือเรื่องการระงับอธิการ ก็ใช้พระสงฆ์มาก ถ้าพระสงฆ์รูปใดคัดค้าน ก็ต้องยอมรับในเสียงคัดค้านนั้น นี่เป็นตัวอย่างระบบประชาธิปไตยในสังฆมณฑล ส่วนในทางบ้านเมืองนั้น ถ้าระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ก็จะทำให้ประเทศชาติพัฒนาไปได้มาก เพราะระบบประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่เหมาะสมสำหรับบ้านเมืองเรา แต่มีปัญหาอยู่ว่าระบบการเลือกตั้งในแต่ละสมัยนั้นมีการซื้อสิทธิขายเสียงกันมาก ก็ทำให้ได้คนที่เข้าไปเป็นผู้แทนนั้นไม่ดีเท่าที่ควร เมื่อตัวเองลงทุนมาก ก็จำเป็นต้องลงทุนคืนเพื่อเตรียมตัวเลือกตั้งสมัยหน้า กระทำอยู่อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ การเมืองก็ไม่พัฒนา ที่จริงแล้วตัวระบบจริง ๆ มันดีมาก แต่คนที่เข้าไปบริหารไม่ดี ก็นำไปปฏิบัติไม่ดีด้วย และส่งผลกระทบต่อ

ระบบอื่น ๆ ด้วย เป็นต้นว่าส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา การเป็นอยู่ของประชาชน และแม้แต่พระสงฆ์เองก็ได้รับผลกระทบโดยอ้อมเหมือนกัน เช่นการบริหารงานไม่ดี ทำให้มีปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ เช่นด้านักการเมืองที่เป็นรัฐมนตรีในกระทรวง ที่รับผิดชอบต่อการปกครองและสวัสดิภาพของประชาชน ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าที่แพร่หลายในขณะนี้ การพนัน ปัญหาโสเภณีเด็ก ตักขโมย และปัญหาอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อชุมชนรอบวัดมีปัญหาเหล่านี้ ก็เข้าสู่ในวัด มาตักขโมย และมั่วสุมเสพยาเสพติด หรือผู้ที่เข้ามาบวชก็ติดยาเสพติด สร้างปัญหาในวัดขึ้นมา จนเป็นข่าวให้เห็นกันบ่อย ๆ ในปัจจุบันนี้

ความคิดเห็นในด้านศาสนา : พระมหาเมตตา กล่าวว่า ในสมัยพุทธกาลนั้นเมื่อพระพุทธองค์เสด็จไปที่ใด ก็มีวัดเกิดขึ้นที่นั่น และวัดนั้นก็ไม่ได้เป็นวัดของพระสงฆ์ แต่เป็นวัดของชาวบ้าน เป็นของชุมชนนั้น ๆ โดยจะตั้งชื่อวัดนั้นตามชื่อชุมชน หรือชุมชนก็ตั้งชื่อตามวัด เช่นวัดเวฬุวัน วัดนิโครธาราม วัดราชฤดี เป็นต้น เมื่อวัดอยู่ในชุมชนพระสงฆ์ก็แสดงบทบาทหน้าที่ในการสั่งสอนให้ประชาชนละเว้นความชั่ว มาทำความดีทำจิตใจให้ผ่องใส พระพุทธองค์มีนโยบายที่ได้ตรัสกับพระสงฆ์รุ่นแรก ที่ออกไปประกาศพระศาสนาว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของชนหมู่มาก เพื่อการอนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์สุขของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” นี่เป็นนโยบายสำคัญ ที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติในสังคมเพื่อสั่งสอนมนุษย์ให้เว้นความชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส ถ้าพระสงฆ์ทำหน้าที่ตามนโยบายอย่างนี้แล้ว พระสงฆ์ก็แสดงบทบาทและหน้าที่ได้มากทีเดียว

พระมหาเมตตา กล่าวว่า บทบาทอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ ที่จะช่วยพัฒนาสังคมได้ดีก็คือ ควรจัดโครงการ “พระพุทธศาสนากับยาเสพติด” พระสงฆ์มีหน้าที่สั่งสอนนักเรียนและประชาชน ให้รู้ถึงโทษของยาเสพติด เพราะพระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้อยู่แล้ว และจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาอธิบายให้เข้าใจ คงจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมาก เพราะปัจจุบันปัญหาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าที่แพร่ระบาดอย่างหนักในกลุ่มนักเรียน และผู้จับบรรดพรทุกทั้งหลาย ที่ก่อเหตุบนท้องถนน อย่างที่เห็นกันในปัจจุบันนี้

ความคิดเห็นด้านการศึกษา : พระมหาเมตตา กล่าวว่า การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะกล่าวถึงเฉพาะสถาบันสงฆ์ว่า เกี่ยวข้องกับการศึกษามาก ดังที่พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่าสังคมสงฆ์เป็นสังคมแห่งการศึกษา แม้ผู้ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต้องบวชเพื่อมาศึกษา เพราะพระพุทธองค์วางไตรสิกขาเอาไว้แล้ว คือศึกษาเรื่องศีล หมายถึงศึกษาเรื่องการควบคุมทางกาย วาจา ได้วางศีลเป็นระดับ ๆ ตั้งแต่ศีล 5 ศีล 8

คิด 10 (สำหรับสามเณร) และคิด 227 (สำหรับพระสงฆ์) เป็นต้น ในแต่ละระดับก็เหมาะสมสำหรับบุคคลแต่ละกลุ่ม เมื่อศึกษาภาษาได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ศึกษาถึงจิตใจให้รู้จักควบคุมความโลภ ความโกรธ และความหลง เรียกว่าศึกษาเรื่องสมาธิ ประการสุดท้ายคือปัญญา ไตรสิกขาทั้ง 3 ประการนี้เป็นขั้นตอนทำให้ฟันทุกซี่ได้ ในด้านสังคมทั่วไปแม้ศึกษาทางวิชาการหลายแขนงวิชาต่าง ๆ แต่ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาทางคุณธรรมและจริยธรรมด้วย จะเห็นได้ว่าการศึกษาในปัจจุบันเป็นการศึกษาเฉพาะด้าน เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพเท่านั้น โดยขาดคุณธรรม สังเกตได้จากการที่เด็กนักเรียน ที่ศึกษาบางสถาบันขาดคุณธรรม ไม่มีเมตตาต่อกัน เบียดเบียน ชิงกันและกันโดยได้ยกพรรคพวกเป็นกลุ่มติดกัน หรือฆ่ากันตายก็มี อย่างที่เราเห็นกันในหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ นี้แสดงให้เห็นว่าขาดการศึกษาเรื่องคุณธรรม นิสัยของนักเรียนแจ้งกระด้าง ทำให้ผู้บริหารการศึกษามองข้ามสิ่งเหล่านี้ไป จึงเกิดปัญหากันบ่อย ๆ ในสังคมปัจจุบัน

พระมหามหิตตากล่าวว่า การศึกษาเป็นถึงสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย การเมืองจะดี ประเทศจะพัฒนา เพราะนักเรียนมีการศึกษาดี มีความรู้ มีความสามารถ คนที่ไม่รู้ชื่อเสียงก็คือคนที่มีการศึกษา คนที่ขายเสียงขายสิทธิส่วนมากก็คนที่ขาดการศึกษา ไม่เข้าใจในระบบการเลือกตั้ง จึงเป็นโอกาสของนักบุญทุ่มทั้งหลาย ที่นำเงินไปหว่านตามต่างจังหวัดที่ประชาชนไม่มีการศึกษา เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งเข้ามา นี่เป็นวิธีการหนึ่งที่อาศัยช่องว่างของการศึกษานั้นเอง จึงทำให้ประเทศชาติไม่พัฒนาเท่าที่ควร ฉะนั้นเรื่องการศึกษาต้องส่งเสริมและปฏิรูประบบการศึกษาอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ปัญหาและอุปสรรคในการสอนหนังสือและวิธีการแก้ไข

พระมหามหิตตากล่าวว่า การสอนหนังสือในสถานการศึกษาต่าง ๆ นั้น สำหรับพระสงฆ์ นั้นไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เพราะมิใช่เป็นอาจารย์ประจำ แต่รับผิดชอบในการสอน ตลอดทั้งงานธุรการ การศึกษา ซึ่งเป็นวิชาบังคับที่นักเรียนจะต้องเรียน แต่ปัญหาก็มีบ้างถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น

1. ปัญหานักเรียนที่นับถือศาสนาอื่น ไม่ค่อยเชื่อฟัง และมักแสดงอาการต่าง ๆ
2. ปัญหานักเรียนเกเรและคือ ไม่สนใจเรียนหนังสือ
3. ความเบื่อหน่ายต่อการเรียน เพราะเรียนตามหลักสูตร นักเรียนเข้าใจยาก
4. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ขาดบุคลากร และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ

สำหรับวิธีแก้ปัญหาเหล่านี้ก็อาศัยเทคนิคและวิธีการหลายอย่าง ดังนี้

1. สำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่น ก็พยายามใกล้ชิดและสร้างความคุ้นเคย พูดคุยกับนักเรียน และอธิบายให้เข้าใจว่าพระสงฆ์ที่เข้ามาสอนหนังสือ นั้น มีหน้าที่เป็นครูมาสอนเท่านั้น ทำหน้าที่เป็นครูอาจารย์สอนตามหลักสูตร สำหรับนักเรียนมีหน้าที่เรียนหนังสือตามหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้แล้ว และเป็นการรับรู้ในเชิงวิชาการเพื่อนำไปทดสอบความรู้ บางครั้งก็อธิบายให้รู้จักแยกแยะ ลดละทฤษฎีมานะ เพื่อปรับความเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับสังคมและคนหมู่มาก นี่เป็นวิธีการหนึ่งเท่านั้น ซึ่งแล้วแต่จะอธิบายอย่างไร

2. ปัญหานักเรียนคือและเกร ปัญหานี้บางครั้งเป็นอุปสรรคต่อการสอน เพราะถ้าไม่สามารถควบคุมนักเรียนเหล่านี้ได้แล้ว ทำให้นักเรียนที่ตั้งใจเรียนนั้น ไม่ได้รับประโยชน์จากการเรียนด้วย วิธีการก็ลงโทษแบบเบา ๆ โดยการกล่าวตักเตือนหรือให้ขึ้นเรียน หรือแยกไปนั่งต่างหาก อีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อไม่ให้รบกวนเพื่อน ๆ แต่ต้องให้ความสนใจเขาด้วย หรือบางครั้งก็ควรจะเล่าพฤติกรรมนักเรียนที่เกรและดี กับอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์ฝ่ายปกครองบ้าง จะได้ลงโทษตามขั้นตอนต่อไป เพราะพระสงฆ์จะลงโทษด้วยการตีหรือกระทำอย่างอื่นนั้น ย่อมไม่เหมาะสม ซึ่งควรจะให้ครูอาจารย์ที่เป็นฆราวาสลงโทษจะเหมาะสมดีกว่า แต่ปัญหาเหล่านี้พบน้อยมาก ส่วนมากแล้วนักเรียนจะสนใจ

3. วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่เรียนยาก ไม่สนุกสนาน นักเรียนเบื่อง่าย วิธีแก้ก็คือใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ บ้าง เช่น วิดีโอ ภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับบทเรียน หรือมีภาพประกอบคำบรรยาย ตอบปัญหาชิงรางวัล หรือมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนเล่นเกม เกี่ยวกับบทเรียน โดยพระสงฆ์ที่เป็นอาจารย์สอนต้องมีเทคนิคในการสอนด้วย และสอนให้อยู่ในกรอบพระธรรมวินัย ตามสมณะสาฎปด้วย หรือบางครั้งก็ควรจัดกิจกรรมการเรียนนอกสถานที่บ้าง และที่สำคัญนั้นพระอาจารย์ที่สอนควรมีเทคนิคการสอน ลำดับขั้นตอนในการอธิบายบทเรียน เพื่อให้ นักเรียนสนใจเรียนและเรียนอย่างสนุกไม่เบื่อง่าย

4. สำหรับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดชลประทานรังสฤษฏ์นั้น ปัจจุบันมีนักเรียนน้อยลง ไม่เหมือนปีที่ผ่านมา มีนักเรียนมากถึง 700 - 800 คน แต่ปัจจุบันนักเรียนได้ลดลงไปบ้าง เพราะเกิดจากการที่นักเรียนต้องไปเรียนพิเศษ ตามสถานที่ต่างๆ ส่วนมากก็เป็นวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และการจัดระบบบริหารโรงเรียนภายในวัดนี้ก็เป็นระบบศรัทธา ไม่มีเงินเดือนมอบให้เหมือนอย่างโรงเรียนอื่น ๆ ทั่วไป ใครมีศรัทธาก็ทำ ใครไม่มีศรัทธาก็ไม่ต้องทำ ไม่มีบทลงโทษว่าพระรูปนี้ไม่ทำ ทำงานกันตามศรัทธา จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ที่สอน ไม่เหมือนงานราชการ

พระมหामหาดากล่าวว่า การที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ขาดครูสอน และไม่มีเงินที่จะจ้างครูอาจารย์มาสอนนั้น ควรจะให้กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ดูแลอย่างใกล้ชิด และจัดระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น กรมการศาสนาควรจัดงบประมาณสนับสนุน เพื่อเป็นทุนในการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ก็ทำงานตามหน้าที่และทำด้วยความศรัทธาอยู่แล้ว

สำหรับแนวทางแก้ไขนักเรียนที่มีน้อยนั้น พระมหामหาดากล่าวว่า ทางกรมการศาสนาควรมีประกาศนียบัตรรับรองว่านักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์แล้ว ไปเรียนต่อหรือไปทำงานที่ใดควรจะได้สิทธิพิเศษเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับนักเรียน และมีกำลังใจเรียนหรือนักเรียนที่เรียนเกรดเฉลี่ยสะสมสูงๆ หรือนักเรียนที่ตอบปัญหาได้รับรางวัลควรจะมีสิทธิพิเศษเข้าเรียนต่อบ้าง ทำให้นักเรียนมีกำลังใจว่าที่เราเรียนนี้สามารถนำไปสมัครเรียน และทำงานได้

สำหรับพระสงฆ์ที่เป็นพระเถระ ควรจะมองถึงการพัฒนาเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ และให้ความสนใจหรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วย อย่าไปมองถึงการเผยแผ่เพียงผู้ใหญ่อายุอย่างเดียว เด็กเยาวชนเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ และพระศาสนา เมื่อผู้ใหญ่จากไป เด็กเหล่านี้ก็ทำหน้าที่สืบต่อ ฉะนั้น เราจึงควรให้ความสนใจพัฒนาเยาวชนเหล่านี้ให้เป็นคนดี เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า เยาวชนเป็นเป้าหมายสำคัญ ที่พระสงฆ์ควรจะต้องทุ่มเทเวลาให้มาก และควรจะให้การสนับสนุน และให้กำลังใจแก่พระอาจารย์ที่ปฏิบัติงานด้านการสอนหนังสือด้วย

การวางแผนในอนาคต

ชีวิตในอนาคตของพระมหामหาด่า นั้นยังไม่แน่นอน แต่พ่อแม่ตั้งใจจะให้ท่านบวชเป็นพระสงฆ์นาน ๆ ไม่อยากจะให้ลาสิกขา สำหรับตัวท่านเองกล่าวว่าไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย แต่สำหรับสถานที่อยู่อาศัยก็ยังคงจำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไม่คิดที่จะย้ายไปจำพรรษาที่อื่นอีก เพราะสถานที่นี้เหมาะสำหรับท่านแล้ว การทำงานก็สะดวกดี ไม่มีปัญหา

ส่วนความคิดเห็นเรื่องโลกหน้า พระมหामหาดอาธิบายและให้เหตุผลว่า ศาสนาแต่ละศาสนาก็มีการกล่าวถึงเรื่องโลกหน้าไว้ให้ศึกษากัน ส่วนในพระพุทธศาสนา ก็มีการกล่าวถึงเช่นเดียวกัน เช่นเรื่องเป้าหมายของมนุษย์ 3 อย่าง คือเป้าหมายในโลกปัจจุบัน คือการรู้จักหาทรัพย์ รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักเก็บรักษาทรัพย์ และดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอควร ส่วนในโลกหน้าก็สอนให้เรารู้จักทำบุญทำกุศลไว้ ให้รู้จักมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ให้รู้จักรักษาศีล ให้เสียสละสิ่งที่ไม่ดี ได้แก่กิเลสและคัมภีร และใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต ในทัศนะของพระมหामหาด่า

กล่าวถึงโลกหน้าว่า เรายังไม่รู้ได้แน่นอน แต่ว่าเราควรจะทำอย่างไรตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่วางไว้ เพื่อเป็นหลักประกัน สมมติว่าถ้าเราจากโลกนี้ไปแล้ว ความดีและบุญกุศลที่ได้ทำไว้ในโลกนี้ก็จะเป็นการส่งผลไปสู่โลกหน้า เราก็พยายามทำตามคำสั่งสอน ในเรื่องการทำบุญ ให้ทาน และรักษาศีล แม้เราจะสั่งสอนคนอื่นแต่เราก็จะต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างด้วย แม้เป็นความดีที่กระทำในโลกปัจจุบัน แต่ก็ยังเป็นหลักประกันในโลกหน้าด้วย

สำหรับในบั้นปลายชีวิต พระมหาเมตตา กล่าวไว้ว่า แม้จะไม่ได้อุทิศชีวิตบวชเป็นพระสงฆ์ตลอดชีวิต ถ้าสมมติว่ามีบารมีสามารถดำรงเพศบรรพชิตอยู่ต่อไปก็จะอยู่เป็นพระสงฆ์เป็นเรื่อย ๆ และทำงานในภาวะของความเป็นพระสงฆ์ต่อไป ส่วนในเรื่องความตายไม่น่ากลัว แต่สำคัญว่า ก่อนเราจะตายไปนั้นเราทำประโยชน์อะไรไว้กับสังคม และศาสนาบ้างหรือไม่

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระมหากรุณา (นามสมมติ)

สถานที่ : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัน/เวลา : วันที่ 20 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 17.00 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 34 เกิดในจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ สถานภาพทางเศรษฐกิจมีอาชีพทำนา และทำสวน ฐานะยากจน มีพี่น้อง 3 คน พระมหากรุณาเป็นคนโตมีน้องชาย 1 คน และน้องหญิง 1 คน ก่อนที่จะเข้ามาบวชนั้น มีความคิดที่จะศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักคำสอนของพระศาสนา เมื่อได้มีโอกาสบวชเข้ามาแล้ว ก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยตามความมุ่งหมาย และได้เข้ามาจำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ส่วนสถานภาพทางการสมรสนั้น พระมหากรุณายังไม่เคยได้แต่งงาน เพราะได้บรรพชาสามเณรตั้งอายุ 12 ปี ต่อมาเมื่ออายุย่างเข้า 20 ปีบริบูรณ์ จึงได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ณ พระอุโบสถวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จนถึงบัดนี้

บุคลิกภาพ

พระมหากษัตริย์ มีลักษณะรูปร่างอ้วน ไม่สูงมากนัก สีผิวดำแดง เป็นคนมีลักษณะนิสัยใจเย็น ลักษณะการพูดมีน้ำเสียงที่หนักแน่น ตรงไปตรงมา มีเหตุผล ชอบสนทนาเรื่องการเมืองการปกครอง เป็นคนฉลาดรอบคอบ มีปฏิภาณ มีความรู้ความสามารถ ลักษณะการเดินสุ่มเรียบร้อย ลักษณะการแต่งกายเรียบง่าย ชอบแต่งกายแบบธรรมดา

ประวัติชีวิต

พระมหากษัตริย์ เป็นบุตรคนโต ในจำนวน 3 คนพี่น้อง มีน้องชาย 1 คน และน้องสาวอีก 1 คน การดำเนินชีวิตในครอบครัวอยู่กันด้วยความสุข ทุกคนให้ความเชื่อฟังพ่อแม่ และในฐานะท่านเป็นลูกคนโต ต้องดักเตือนน้อง ๆ ด้วย ปัญหาชีวิตไม่ค่อยมี และไม่เด่นชัดมากนัก เพียงแต่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียน เช่น ค่าบำรุงการศึกษา เราอาศัยช่วยเหลือตัวเองมาตลอด เพราะจะพึ่งอาศัยครอบครัวนั้นก็ลำบากเพราะฐานะก็ยากจน แต่ด้วยความอดทน ขยันเรียน จึงสามารถผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ดี บางครั้งก็อาศัยเพื่อน ๆ และมิใช่ให้การอุปถัมภ์บ้าง

อุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการเรียนก็คือการเดินทาง เพราะต้องอาศัยรถประจำทาง เนื่องจากคนก็แน่น รถก็น้อยจึงต้องเบียดกันขึ้นรถ ทำให้ไม่สะดวก เพราะท่านเป็นพระสงฆ์ จะไปขึ้นเบียดเหมือนกับคนอื่น ๆ ก็ไม่ได้ บางครั้งนั่งรอรถนานเป็นชั่วโมงถึงจะได้ไป หรือบางครั้งก็ต้องนั่งย้อนกลับไปขึ้นต้นทางเพื่อจะได้นั่ง นี่คืออุปสรรคอย่างหนึ่งในการเดินทาง ถ้ารีบไปก็ต้องจ้างรถแท็กซี่ซึ่งสะดวก แต่ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายมากขึ้น

สำหรับปรัชญาชีวิตในการทำงาน พระมหากษัตริย์กล่าวว่า ในฐานะท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ปัญญานันทะ จึงมีปรัชญาแนวหลวงปู่ปัญญานันทะ ที่กล่าวว่า “จงทำหน้าที่ให้ดีที่สุด และจงทำงานเพื่องาน” พระมหากษัตริย์อธิบายว่า การทำงานตามหน้าที่ ไม่เป็นทุกข์ มีแต่ประโยชน์ให้กับสังคม อย่างทำงานด้วยความหวังผลประโยชน์อย่างอื่น ที่เป็นโทษแก่ตนเองและแก่หน้าที่การงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะเป็นนักบวช ต้องทำงานตอบแทนแก่ผู้ให้การอุปถัมภ์ทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อสังคมและเพื่อพระศาสนา

ชีวิตประจำวัน

ปัจจุบันพระมหากรุณาธิบดี เป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินยาพิทยวิไล และมีหน้าที่บริหารงานภายในโรงเรียน เคยทำงานมาหลายปี จนกระทั่งปัจจุบัน ก็ทำงานอยู่ซึ่งเปรียบเสมือนครูใหญ่ของโรงเรียน พระมหากรุณาธิบดีมีความตั้งใจที่จะสอนนักเรียนเยาวชนของชาติ ให้เป็นคนดีมีความรู้คู่กับคุณธรรม เมื่อเติบโตขึ้นมาจะได้เป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีของประเทศชาติ และสังคมสืบไป ในการทำหน้าที่ด้านนี้ ท่านก็ได้พบกับปัญหาสังคมรอบด้านเช่นเดียวกัน แต่ก็ค่อย ๆ แก้ปัญหาไป

ในตอนเช้าท่านจะตื่นนอนประมาณ 05.00 น. แล้วก็อ่านหนังสือ จนกระทั่งเวลา 06.00 น. แล้วจึงออกไปบิณฑบาต ประมาณ 30 นาทีก็จะกลับมาฉัน จากนั้นก็จะมาที่โรงเรียน ที่ทำงานอยู่บนชั้นสองของอาคารเรียน ในบริเวณห้องก็จะมีหนังสือมากมายหลายชนิด วางอยู่พร้อมกับเอกสารของโรงเรียน บางวันท่านก็จะฉันอาหารกลางวันที่โรงเรียน แล้วแต่ความสะดวก ถ้าฉันที่ญาติก็จะฉันร่วมกับพระสงฆ์รูปอื่นๆ ด้วย

ตอนบ่ายก็จะวางแผนการสอน จัดตารางสอน ติดต่อหาครูอาจารย์มาบรรยายพิเศษ และสอนวิชานานาชาติ วิชาดนตรี มารยาทไทย และวิชาอื่น ๆ ที่พระสงฆ์ไม่สามารถสอนได้ ซึ่งขัดกับพระธรรมวินัย ท่านมีความตั้งใจที่จะพัฒนาเยาวชน ให้เป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจ พระมหากรุณาธิบดีกล่าวว่า ยิ่งสภาพสังคมปัจจุบัน สังคมมีปัญหา มาก แม้แต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 -7 เราไม่เคยเน้นเรื่องการพัฒนาคน พัฒนาจิตใจ จึงทำให้ผลของการพัฒนาประเทศในปัจจุบันมีปัญหา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ปัจจุบัน) มีการวางแผนพัฒนาคนขึ้น จุดนี้จึงตรงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อการพัฒนาเยาวชนด้วย

บทบาทภายในวัดนั้น พระมหากรุณาธิบดีมีงานที่ทำอยู่สองส่วนด้วยกัน ก็ในโรงเรียนก็มีหน้าที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบดูแลงานต่าง ๆ ของโรงเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอน การใช้จ่ายเรื่องต่าง ๆ ภายในโรงเรียน อีกบทบาทหนึ่งก็คือทำหน้าที่เป็นพระธรรมวิทยากร ซึ่งแบ่งออกเป็นวิทยากรที่ทำงานภายในวัดและทำงานนอกวัดด้วย ภายในวัดนั้นคืออบรมนักเรียนนักศึกษาที่เข้ามาฝึกอบรม และอบรมประชาชนทั่วไป ที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นประจำ ท่านจึงทำหน้าที่เป็นพระธรรมวิทยากรในส่วนนี้ และเป็นคณะกรรมการฝึกอบรมตามโครงการต่าง ๆ ของวัดด้วย

ในตอนเช้าของวันจันทร์ - วันพฤหัสบดี เวลาประมาณ 07.30 น. ท่านก็จะเดินทางไปสอนหนังสือที่โรงเรียนชลประทานวิทยา ในระดับมัธยมปลาย คือสอนมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) มัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) และมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ด้วย วิชาที่สอน เป็นวิชาที่อยู่ในหมวดสังคมศึกษา อันเป็นวิชาบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ

จากการสังเกตการณ์พบว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่พระมหากรุณากระทำอยู่นั้น ให้ความสนใจกิจกรรมของการสอนหนังสือ และงานบริหารงาน ที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์มากกว่างานอื่น เพราะท่านมีความตั้งใจ และให้ความสนใจเป็นพิเศษ มีการวางแผนงานในอนาคตเกี่ยวกับการปรับแผนการสอน พระมหากรุณาบอกว่า งานส่วนนี้สามารถทำให้เรามีโอกาสพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างมาก เท่าที่ได้ใกล้ชิดอยู่กับเด็กนักเรียนและผู้ปกครอง จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ ก็คือปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรม เราจะหวังให้โรงเรียนหรือสถานการศึกษาอื่น ๆ ทำหน้าที่ในส่วนนี้ ก็ดูจะเป็นการยาก เนื่องจากปัจจุบันมีการแข่งขันกันด้านวิชาการ มุ่งเน้นด้านวิชาเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งวิชาการเหล่านั้น ไม่ได้เน้นในเรื่องการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม แต่อย่างใด จึงส่งผลให้เด็กขาดความสมบูรณ์ของชีวิต นักเรียนจะมีแต่ความรู้ ความประพฤติไม่ดี ไม่เรียบร้อย จึงเป็นปัญหาสังคม พระมหากรุณาบอกว่า โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ จึงเน้นทำหน้าที่เสริมสร้างคุณธรรมแก่นักเรียนและเยาวชนในส่วนนี้ได้มากกว่าที่อื่น ๆ

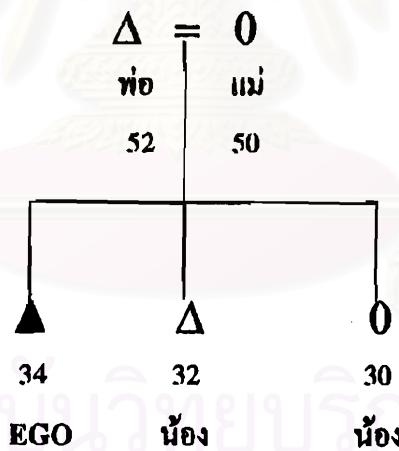
ครอบครัวและเครือญาติ

ความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้น พระมหากรุณา กล่าวว่า ความสัมพันธ์ยังแน่นแฟ้นเหมือนเดิม แม้ท่านได้ออกมาบวชเป็นบรรพชิตก็ตาม ทุกคนยังเป็นห่วง และท่านก็เป็นลูกคนโต ต้องอบรมน้อง ๆ ด้วย เพราะพ่อแม่ฝากความหวังไว้กับท่านให้ดูแลน้อง ๆ ส่วนญาติ ๆ ก็ยังมี ความสัมพันธ์กันดีไปมาหาสู่กันบ่อยๆ เว้นแต่ว่าบางครั้งก็มีงานมากจึงไม่ค่อยได้ติดต่อกัน สำหรับในครอบครัว ญาติ ๆ ก็ให้ความช่วยเหลือกันมาโดยตลอด และมีความสนิทสนมกับน้ำ ๆ หลายคน โดยเฉพาะญาติฝ่ายแม่จะสนิทมากกว่าฝ่ายพ่อ เพราะญาติฝ่ายพ่อไม่ค่อยไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และไม่ค่อยได้ติดต่อกัน ส่วนหลาน ๆ นั้น ญาติ ๆ มักจะส่งมาให้ท่านดูแลและอบรมสั่งสอน ท่านจึงทำหน้าที่ช่วยเหลือญาติ ๆ ด้านนี้ด้วย

บทบาทและหน้าที่ในฐานะที่เป็นลูก จะต้องแสดงต่อพ่อแม่ นั่น พระมหากรุณา กล่าวว่า ไม่จำเป็นว่าจะต้องทำวันนั้นวันนี้ จะทำวันไหนก็ได้ สำหรับตัวท่านนั้นกระทำอยู่เป็นประจำ ในปัจจุบันลูก ๆ ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน เป็นทุกข์ใจ แต่สำหรับพระมหากรุณา

ท่านเป็นพระสงฆ์ พ่อแม่ไม่ต้องเป็นห่วงในเรื่องนี้มากนัก และถ้าสิ่งไหนที่เห็นว่าพ่อแม่เดือดร้อนใจก็จะไม่กระทำสิ่งนั้น ท่านตั้งปณิธานเอาไว้ว่า จะไม่ทำให้พ่อแม่หน้าตาไหน ตรงนี้จึงเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูส่วนหนึ่ง โดยไม่ต้องลงทุนอะไร เพียงแต่ปฏิบัติตนให้ดีก็พอแล้ว ส่วนความเป็นห่วงกังวลของพ่อแม่ที่มีต่อท่านนั้น จะแตกต่างจากน้อง ๆ เพราะท่านเป็นพระสงฆ์พ่อแม่ไม่ต้องห่วงใยมากเพราะสามารถช่วยเหลือตนเอง และดูแลตนเองได้ ส่วนน้อง ๆ นั้นพ่อแม่เป็นห่วงความประพฤติ กลัวน้องจะไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ไม่ดี เช่น ดื่มยาเสพติด และเล่นการพนัน เป็นต้น

ไดอะแกรมที่ 2 แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระมหากษัตริย์

ปัญหาและอุปสรรคในการสอนหนังสือ

พระมหากษัตริย์ กล่าวว่า ปัญหาในการทำงานด้านการสอนหนังสือนั้นมี 2 ประการด้วยกันคือ

1. ขาดงบประมาณในการบริหารงานในโรงเรียน และงบประมาณสนับสนุนการศึกษามีน้อย
2. ขาดบุคลากร บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยงานด้านนี้ มีน้อย

ปัญหาแรกคือปัญหางบประมาณ ที่ใช้ในปัจจุบันส่วนมากจะได้มาจากมูลนิธิหลวงพ่อ ปัญญานันท์ และจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ส่วนงบประมาณของรัฐที่ได้มาจากกรมการศึกษานั้น ได้มาน้อยมากประมาณปีละ 10,000 - 20,000 บาท (หนึ่งหมื่นถึงสองหมื่นบาท) ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เพราะค่าใช้จ่ายในโรงเรียนเฉลี่ยแล้วปีการศึกษาหนึ่งประมาณ 500,000 บาท (ห้าแสนบาท) ด้วยเหตุผลนี้ ทางโรงเรียนก็อาศัยกำลังศรัทธาจากผู้ปกครองนักเรียน จึงดำเนินกิจการมาถึงปัจจุบัน เพราะนักเรียนที่มาเรียนนั้นมีจำนวนมาก ปีหนึ่งประมาณ 750 - 800 คน ค่าใช้จ่ายก็มาก และจากการที่พระสงฆ์ไปสอนหนังสือในสถานการศึกษาต่าง ๆ นั้น ก็ไม่มีเงินเดือนอะไร แต่พระสงฆ์ได้ทำงานตามหน้าที่ด้วยความศรัทธามากกว่าสิ่งตอบแทนอื่น

ส่วนปัญหามูลค่านั้นก็มีส่วนสำคัญ เพราะบุคลากรที่เข้ามาช่วยงานด้านการสอนนั้น ไม่มีเงินสวัสดิการที่แน่นอน เพราะอาศัยระบบศรัทธาเป็นที่ตั้ง ทำงานเพื่อประโยชน์แก่เยาวชนของชาติ เมื่อทางโรงเรียน ได้วางศรัทธาไว้เป็นที่ตั้ง เราก็ไม่สามารถที่จะให้คุณให้โทษกับผู้ที่ทำดีหรือทำไม่ดีได้ จึงเป็นปัญหาประการหนึ่งในการบริหารงานมากอย่างมา

วิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ก็อาศัยพระสงฆ์ต้องทำงานมากขึ้น เมื่อพระสงฆ์ทำงานมากขึ้น บรรดาผู้ปกครองหรือผู้มีจิตศรัทธาก็ให้ความสำคัญ จึงให้ความอุปถัมภ์ในส่วนนี้ได้ เมื่อเขาเห็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่ทำงานด้านนี้ เขาจึงให้การสนับสนุนมาโดยลำดับ และทำให้ประชาชนทั่วไปมาสนับสนุนทางอ้อมด้วย เช่นเมื่อมาทำบุญที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์เจ้าอาวาสก็จะได้นำมาปรับปรุงพัฒนางานของโรงเรียนด้วย

สำหรับวันหยุดในการทำงานนั้นมีไม่แน่นอน เพราะพระสงฆ์ถือเอาวันหยุดทางราชการมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ พระสงฆ์ก็ยิ่งทำงานหนักขึ้น ส่วนวันธรรมดาอื่น ๆ เราก็จัดกิจกรรมอย่างอื่นอยู่แล้ว จึงเห็นว่าวันหยุดที่แน่นอนของพระสงฆ์นั้นมีไม่แน่นอน

ความคิดเห็นและทัศนคติในด้านต่าง ๆ

ความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ พระมหากษัตริย์กล่าวว่า ประเทศเรามีปัญหามาตลอด ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขาดความสมดุล ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องคน คำว่าคนหรือมนุษย์นั้นเป็นทรัพย์ที่สำคัญ ที่รัฐควรให้ความสำคัญและพัฒนาบุคลากรของประเทศ เมื่อรัฐไม่ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคนก็มีปัญหาเรื่องการพัฒนาถึงจะพัฒนาเศรษฐกิจไปก้าวไกลแค่ไหนก็ตาม ถ้าหากว่า คน อันเป็นฐานสำคัญของเศรษฐกิจขาดคุณภาพ ก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

ปัจจุบันสินค้าหลัก ๆ นั้นก็คือสินค้าการเกษตร ซึ่งมีรายได้การส่งออกที่สำคัญของประเทศ รัฐไม่ได้ให้ความสำคัญสินค้าการเกษตรมากนัก แต่กลับไปสนใจเรื่องอุตสาหกรรมมากกว่า ซึ่งผู้ประกอบการประเภทอุตสาหกรรมนั้น มีส่วนน้อย แต่รัฐไปเน้นส่วนนี้มาก แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งรัฐมองข้ามไป จึงเป็นปัญหาในเรื่องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จึงมีเกษตรกรชาวไร่ชาวนา เดินทางมาประท้วงที่หน้าทำเนียบรัฐบาล บางครั้งมาในรูปแบบของกลุ่มสมัคร เช่นสมัครคนจน หรือองค์กรต่าง ๆ เพราะเขามีความเดือดร้อนจากการบริหารงานที่ไม่สมดุลของรัฐบาล รัฐจึงควรให้ความสนใจปัญหาของเกษตรกรด้วย

พระมหากษัตริย์ อธิบายเพิ่มเติมว่า อยากให้รัฐกระจายอำนาจสู่ชนบทมากขึ้น หรือกระจายรายได้ให้กับประชาชนในชนบท เพื่อจะได้ลดปัญหาความแออัดในกรุงเทพฯ ไม่ต้องให้ประชาชนเดินทางมาทำงานทำในเมืองหลวง และลดช่องว่างของสังคม ระหว่างคนจนกับคนรวย รัฐควรกระจายรายได้ และกระจายการศึกษาออกไปสู่ชนบทให้มากขึ้น ไม่ต้องให้ประชาชนในชนบทเข้ามาทำงานหรือศึกษาเล่าเรียนในเมืองหลวงอย่างปัจจุบัน

ความคิดเห็นในเรื่องการเมือง : พระมหากษัตริย์ กล่าวว่า การเมืองถ้ามองในแง่คึกคักแล้ว เพราะระบบประชาธิปไตยเหมาะสมกับการปกครองสำหรับบ้านเรา แต่ถ้ามองว่ามีปัญหา ก็มีปัญหในระดับหนึ่ง ถ้าชี้ให้เห็นจุดนี้ ก็คือในเรื่องของคนนั่นเอง เราไม่ได้พัฒนามาตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษา การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อคนเหล่านี้เติบโตขึ้นมา จะเป็นนักการเมืองที่ดี จะเป็นคนธรรมดาที่ดี จะต้องมีพื้นฐานทางการศึกษาที่ดีพอ ถ้านักการเมืองไม่มีการศึกษาที่เหมาะสมแล้ว เมื่อเข้าไปบริหารประเทศชาติจึงมีปัญหาตามมา จึงอยากให้รัฐปรับปรุง และให้ความสนใจในเรื่องของการพัฒนาคนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ จึงสามารถพัฒนาการเมืองให้เจริญมากขึ้น

ความคิดเห็นในด้านการศึกษา : พระมหากษัตริย์ ได้ยกคำกล่าวของหลวงปู่พุทธทาสที่ว่า “การศึกษาแบบหมาทางด่วน” ท่านอธิบายเพิ่มเติมว่า เป็นการศึกษาที่ต้องการให้คนเรานั้นได้มาซึ่งทรัพย์สิน เงินทอง คือเมื่อมีความรู้แล้ว สามารถแสวงหาเครื่องอำนวยความสะดวกทางกาย มาบำรุงบำเรอทางกาย แต่ทางใจนั้นเราไม่มี เมื่อคนมีความรู้มาก ถ้าไม่มีคุณธรรมก็สามารถโกงชาติ โกงบ้านเมืองทำลายเสียหายให้กับบ้านเมืองมาก ฉะนั้นตรงนี้เองในระบบการศึกษา ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของจิตใจ บ้านเมืองเราควรที่จะพัฒนาในด้านจิตใจควบคู่กันไป ด้วย เพื่อจะได้พัฒนาครบด้าน

สำหรับด้านการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ พระมหากรุณา กล่าวว่า ระบบการศึกษาของสงฆ์ควรจะพัฒนาและปรับปรุงอย่างเร่งด่วน เพราะยุคนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์แล้วแต่ระบบการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ยังยึดถือแบบเก่า ๆ ระบบต่าง ๆ ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ยังห่างไกลสังคมอื่น ๆ มาก ถ้ามองถึงบทบาทของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน ผู้ทำหน้าที่สั่งสอนชาวบ้าน แต่การสั่งสอนบางครั้ง ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ไม่ใช่ว่าจะต้องทำตามชาวบ้านทุกเรื่องไป แต่อยากให้ผู้รู้จักประยุกต์ในทางธรรมและทางโลก ให้สอดคล้องกัน และพระสงฆ์ควรจะพัฒนามากยิ่งขึ้นกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ อย่างเช่นเมื่อพระสงฆ์ไปสอนคนอื่น ถ้าคนอื่นเขามีความรู้อีกกว่าเรา แล้วเราจะไปสอนเขาได้อย่างไร บทบาทในแต่ละด้านของพระสงฆ์ควรจะพัฒนาให้ทันกับสถานการณ์ทางโลกด้วย จึงจะได้ชื่อว่าเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง อย่างปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์พึ่งชาวบ้านมากกว่าชาวบ้านพึ่งพระสงฆ์เสียแล้ว นี่เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่มีต่อพระสงฆ์ยุคปัจจุบัน

ความคิดเห็นในด้านศาสนา : พระมหากรุณา กล่าวว่า ศาสนามีประโยชน์กับทุก ๆ สังคม เพียงแต่ว่าเราไม่สามารถที่จะดึงเอาประโยชน์จากศาสนามาใช้ เพื่อการพัฒนาสังคม หรือให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้ สำหรับพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่ดีในสังคม แต่เราก็ไม่นำเอาพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับสังคม ในส่วนนี้ก็เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ด้วย เพราะพระสงฆ์ไม่ปรับบทบาทของตัวเอง ให้ทันกับสภาพสังคมปัจจุบัน ไม่ได้มีการพัฒนาตัวเองให้เป็นพระสงฆ์ที่มีคุณภาพเพื่อจะช่วยเหลือพัฒนาสังคม ในส่วนของประชาชนทั่วไป ก็ไม่ได้เปิดใจกว้างในการที่จะรับบทบาทของพระสงฆ์ส่วนนี้ ซึ่งดูแล้วคล้าย ๆ กับวัฒนธรรม หรือความเชื่อของประชาชนส่วนหนึ่งที่ต้องการให้พระสงฆ์นั้นอยู่ในวัดอย่างเดียว ท่องตำรา เรียนพระธรรมวินัยอย่างเดียว ในส่วนการพัฒนาสังคม หรือช่วยเหลือสังคม พระสงฆ์ไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งความคิดของประชาชนแบบนี้ ก็มีมากในสังคมปัจจุบัน จึงส่งผลให้การทำหน้าที่ของพระสงฆ์ ไม่ราบรื่น เกิดการติดขัด ฉะนั้นต้องช่วยกันพัฒนาและขยายความคิดนี้ไปสู่ชาวบ้านด้วย เพื่อที่จะได้การหันหน้าเข้าหากัน เพื่อการพัฒนาสังคมให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ชีวิตในอนาคต

เรื่องอนาคตนั้น จากการสังเกตการณ์พบว่า พระมหากรุณา ไม่ให้ความสนใจเรื่องอนาคตมากนัก โดยได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้ปฏิบัติดี ประพฤติดี ในปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้อนาคตดีด้วย ซึ่งพระมหากรุณา กล่าวว่า อนาคตเป็นเรื่องไม่แน่นอน สำหรับเรื่องที่อยู่ อาจจะอยู่ที่นี้ต่อไป หรืออาจจะย้ายไปอยู่ที่อื่นก็ไม่แน่ได้ แต่รู้ว่าจะอยู่ที่นี้ต่อไปเรื่อย ๆ

ยังไม่คิดที่จะย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะสถานที่แห่งนี้มีความเหมาะสมหลายอย่าง ทั้งในด้านบุคคล ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม อาหาร และที่อยู่อาศัย การติดต่อสื่อสารก็สะดวก แต่จะลำบากในเรื่องการเดินทาง เพราะปัญหาจราจรติดขัดซึ่งก็เป็นปัญหาสำหรับทุก ๆ คนอยู่แล้ว

ส่วนเรื่องความตายและชีวิตในโลกหน้า : พระมหากษัตริย์กล่าวว่า เรื่องความตายและโลกหน้านั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญของแต่ละคน ซึ่งคนทั่วไปมักคิดว่าความตายเป็นเรื่องน่ากลัว การได้ยินได้ฟัง ได้เห็นความตาย เป็นสิ่งไม่ดี ตามทัศนคติของพระมหากษัตริย์ อธิบายเพิ่มเติมว่า การที่เราได้เห็นความตาย ได้ยินเรื่องความตาย และได้ฟังเรื่องความตายนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นมงคลสูงสุด เพราะการที่คนเรานึกถึงความตาย สามารถทำลายสิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ในตัวเราได้มากกว่าสิ่งอื่น สังกัดได้จากการที่บางทีพ่อแม่สอน ครูอาจารย์ พระสงฆ์สอน ว่าสิ่งนี้ไม่ดีอย่าประพฤติอย่างปฏิบัติ แต่อ่านางกิเลสที่เข้ามาครอบงำคนเรานั้น ไม่สามารถที่จะหยุดหยั่ง หรือให้เขาหยุดการกระทำตรงนั้นได้ แต่เมื่อใดได้มานึกถึงและให้ความสำคัญในเรื่องของความตาย จะต้องประสบกับคนทุกคนโดยไม่มีใครรู้ จะทำให้คนนั้นสามารถที่จะเตือนจิตเตือนใจของเขาได้ ฉะนั้นมีประโยชน์กับการดำเนินชีวิตไม่ให้ประมาทได้

ในส่วนของโลกหน้าหลังจากที่เราตายไปแล้วนั้น ตามหลักศาสนาก็มีการสอนกันหลายอย่าง ตามทัศนะของพระมหากษัตริย์ อธิบายเสริมว่า อยากให้ทุกคนทำวันนี้ให้ดี เมื่อทำวันนี้ดีแล้วอนาคตข้างหน้าที่เราองไม่เห็นมันก็ดีไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลโดยตรงที่เกิดขึ้นจากการที่เราทำความดีแล้ว ชีวิตของเรานั้นก็จะดีไปเอง เพราะตัวหน้าที่นั้นแหละที่จะกำหนดว่าชีวิตของเราจะเป็นอย่างไร เพราะชีวิตอยู่กับหน้าที่ หน้าที่อยู่กับชีวิต ใครทำหน้าที่ของตนเองดีคนนั้นก็มีความสุขความเจริญ แต่ถ้าใครไม่ทำตามหน้าที่คนนั้นก็ได้รับความลำบาก ฉะนั้นคุณค่าของความเป็นคนจึงอยู่ที่หน้าที่ตรงนี้ ชีวิตในโลกหน้าอยู่ที่การกระทำของเราวันนี้ ว่าเราทำหน้าที่ของเราวันนี้ดีแล้วหรือยัง

คนสมัยก่อนสอนให้เรานึกคิดในเรื่องความตาย เพื่อให้เราหันมามองว่าหน้าที่ของเราว่าบัดนี้เราทำความดีแล้วหรือยัง พระมหากษัตริย์จึงกล่าวสรุปว่า เรามาทำหน้าที่ของเราวันนี้ให้ดีเกิด เพราะไม่มีใครสามารถรู้ล่วงหน้าได้ว่าชีวิตเราจะตายเมื่อไร เราทำวันนี้ให้ดีที่สุด ชีวิตของเราจะดีขึ้นเจริญขึ้นตามลำดับ

การเตรียมตัวในปีนปลายของชีวิต พระมหากรุณาเกล้าว่า พุทธธรรมมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างยิ่ง อนาคตจะเป็นอย่างไรนั้นไม่สามารถกล่าวได้ แต่ก็คิดว่าชีวิตของเราจะไป ในแนวพุทธธรรมที่เคศศึกษาเคยเล่าเรียนมา จะนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระมหาคำ (นามสมมติ)
สถานที่ : บริเวณถนนไผ่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์
วัน/เวลา : วันที่ 28 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 14.30 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 43 อาชีพก่อนบวชทำนา สถานภาพทางเศรษฐกิจมีฐานะยากจน พ่อแม่ มีอาชีพทำนา สถานภาพทางการสมรสยังโสด ไม่เคยแต่งงาน พอบจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ 4 ก็ได้บรรพชาสามเณรตั้งแต่อายุ 15 ปี หลังจากนั้นก็ได้เรียนหนังสือสายปรียัติธรรม จนจบนักธรรมเอก และสอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค เมื่อเรียนจบแล้วก็ได้เดินทางมาเรียน หนังสือต่อที่กรุงเทพฯ ฯ โดยพักจำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์

บุคลิกภาพ

ลักษณะท่าทางของพระมหาคำเป็นคนรูปร่างผอมสูง ผิวดำแดง ลักษณะรูปร่างผอม กิริยา มารยาทเรียบร้อย คางคาคำ แต่งกายแบบเรียบง่าย เป็นคนรักความสะอาด และไม่ชอบคนที่ไม่ สะอาด การเดินเรียบร้อย มักจะเดินก้ม ลักษณะอาการตำรวม แต่เดินช้า ๆ แบบค่อย ๆ เดิน เป็นคนพูดน้อย ไม่ชอบสนทนากับใคร ท่านจะชอบอยู่เงียบ ๆ อ่านหนังสือและฝึกสมาธิภาวนา และเตรียมการสอนแก่นักเรียนมากกว่าสนทนากับคนอื่น ๆ

ประวัติชีวิต

พระมหาคำ มีพี่น้องทั้งหมด 6 คน มีพี่ชาย 1 คน และน้องชาย 1 คน น้องหญิง 3 คน พระมหาคำเป็นคนที่ 2 ปัจจุบันที่น้องได้แต่งงานมีครอบครัวกันไปหมดแล้ว ชีวิตในตอนเด็ก ๆ พ่อแม่ไม่มีเงินที่จะส่งให้ท่านเรียน จึงได้นำไปฝากไว้กับพระหลวงตาที่วัดใกล้บ้าน เพื่อจะได้บวชเรียน ในที่สุดพ่อแม่ก็สมความปรารถนา ท่านจึงได้บรรพชาสามเณรเพื่อเรียนหนังสือตามความมุ่งหวังของพ่อแม่ ปัญหาในขณะที่เรียนตอนนั้นก็คือความไม่เข้าใจเรื่องภาษาบาลี เพราะยากมากอ่านไม่รู้เรื่อง เขียนก็ไม่เป็น เรียนอยู่ 1 ปี จึงจะพอรู้เรื่อง โดยอาศัยการท่องจำ และสังเกตบ่อย ๆ อ่านประจำจึงรู้เรื่องและเข้าใจ ต่อมาก็ได้เดินทางมาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ

เมื่อมาจำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์แล้วก็ไม่มีปัญหาอะไรมาก เพราะเป็นสถานที่เหมาะสำหรับฝึกสอนหนังสือ เข้าอาวาสตั้งใจจะให้สอนหนังสือ แต่ต้องช่วยงานที่วัดด้วย จึงได้เข้ามาช่วยสอนหนังสือแก่นักเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ต่อมาเมื่อสอนจนชำนาญและมีความถนัดจึงได้ไปสอนที่โรงเรียนอื่น ๆ เช่นในปัจจุบันได้ไปสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ในระดับปริญญาตรี และเป็นเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย และในบางครั้งก็อบรมฆราวาส และนักเรียนที่มาอบรมที่วัด และสอนพระนวกะที่จำพรรษาที่วัด อบรมผู้ที่มาปฏิบัติ และจัดโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับฆราวาส ในเขตกรรมฐานด้วย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง ที่ต้องทำเป็นประจำตลอดปีตั้งแต่มาอยู่ที่วัดนี้

สำหรับปรัชญาชีวิตในการทำงาน พระมหาคำมีปรัชญา โดยยึดพุทธสุภาษิตที่ว่า “ปัญญา โลกัสสมิง ปัชโชโต แปลว่าปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก” ท่านได้ใช้พุทธปรัชญานี้มาตั้งแต่เด็ก ๆ ขณะเป็นสามเณร อาศัยความเพียรพยายามขยันอ่าน และขยันท่องจึงเรียนสำเร็จจึงถือได้ว่า “ปัญญา” เป็นเครื่องมือสำคัญของมนุษย์อย่างหนึ่ง พระมหาคำกล่าวเพิ่มเติมว่า ปัญญาเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ ถ้าคนเราขาดปัญญาแล้ว ย่อมไม่รู้จักแก้ปัญหาวินิจฉัยชีวิตของตนเอง ไม่รู้จักธรรมชาติของชีวิต อาจจะประชิดตัวเองซึ่งก่ออาชญากรรมแก่สังคมก็ได้

ชีวิตประจำวัน

พระมหาคำ ท่านจะตื่นนอนเป็นเวลา และพักผ่อนเป็นเวลา ท่านแบ่งเวลาได้ดี ทุกวัน ท่านจะตื่นนอนเวลาประมาณ 04.00 น.เป็นประจำจนเป็นนิสัย โดยไม่ต้องใช้นาฬิกาปลุกแต่อย่างใด โดยสัญชาตญาณทำให้ต้องตื่นเวลา 04.00 น. พระมหาคำกล่าวว่า ฝึกมาตั้งแต่เป็นสามเณร

หลวงตาจะปลุกให้ตื่นขึ้นมาอ่านหนังสือ ก่อนจะอ่านให้ดื่มน้ำอุ่น ๆ 2-3 แก้ว เพื่อให้ร่างกายสดชื่น ถ้า่วงนอนหลวงตาค่อยจะเอาน้ำมาสาดที่หน้า จึงทำให้ตื่นอยู่ตลอดเวลา เพราะกลัวเปียก แล้วจึงอ่านหนังสือตอนเช้า ๆ ความจำจะดี เพราะสมองของเราเพิ่งเริ่มทำงาน ยังไม่รับรู้เรื่องอะไรมาก เวลาอ่านหนังสือความจำได้ดี

เมื่อตื่นนอนแล้วก็จะไหว้พระสวดมนต์ หลังจากนั้นก็อ่านหนังสือ จนกว่าจะถึงเวลา 06.00 น. จึงเดินออกจากห้องเพื่อรดน้ำต้นไม้ เป็นการออกกำลังกายไปด้วย เพราะพระสงฆ์จะออกกำลังกายวิ่งเดินเหมือนคนอื่น ๆ ทั่วไปก็ไม่ได้ จากนั้นก็ออกไปบิณฑบาตข้างนอก ตามหมู่บ้านใกล้เคียง แล้วกลับมาฉันอาหารที่กุฏิของตนเองรวมกับพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่ท่านอุปการะมาอีก 2 - 3 รูปด้วยกัน ฉันอาหารเสร็จก็ไปสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ และในวันอาทิตย์ก็จะบรรยายพิเศษแก่นักเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในตอนเย็นท่านก็จะกลับมาจากสอนหนังสือถึงกุฏิที่พัก แล้วทบทวนอ่านหนังสือจนกว่าเวลา 22.00 น. ถึงจะเข้าห้องไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ จนถึงเวลา 22.00 น. ก็จะพักผ่อน เพราะท่านจะนอนตรงเวลาทุกวัน พระมหาคำกล่าวที่ว่า คนเราควรจะต้องให้เป็นเวลาและพักผ่อนให้เป็นเวลา ร่างกายถึงจะสมบูรณ์ไม่อ่อนเพลียในเวลาทำงาน

สำหรับวันหยุดนั้น พระมหาคำกล่าวที่ว่า จะหยุดพักผ่อนก็เป็นวันเสาร์ตอนเย็น ๆ เพราะไม่มีตารางสอน แต่ถ้าวันใดตรงกับวันพระก็เอาตารางสอนวันนั้น ไปสอนแทนวันเสาร์ ส่วนการพักผ่อนจะพักผ่อนวันใดนั้นก็แล้วแต่ความเหมาะสมมากกว่าจะมากำหนดกฎเกณฑ์

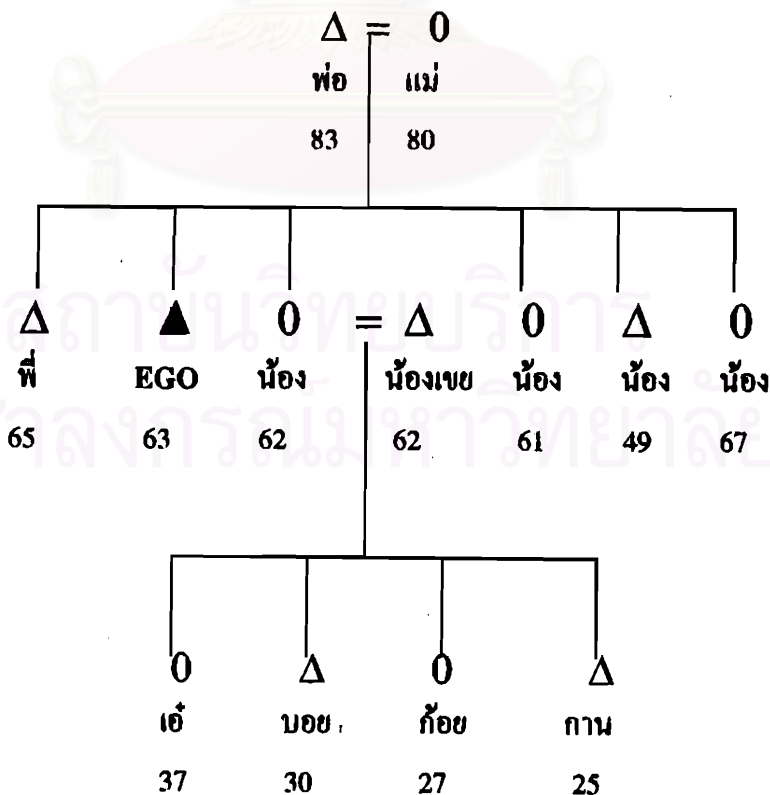
ครอบครัวและเครือญาติ

พระมหาคำกล่าวที่ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวยังเหมือนเดิม พ่อแม่และญาติ ๆ ก็ยังติดต่อกันอยู่เป็นประจำ ส่วนพ่อแม่ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว สำหรับญาติ ๆ นั้น ตอนนี้อย่างคนก็มีงานทำประจำ แต่เมื่อถึงเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ ก็ยังติดต่อและไปมาหาสู่กันอยู่เป็นประจำ ส่วนหลาน ๆ บางคนไม่ค่อยรู้จักกัน เพราะหลาน ๆ มีมากมายหลายคน บางครั้งก็จำสับสน เรียกผิดเรียกถูก เพราะไม่ได้ติดต่อกัน ต่างคนก็เรียนหนังสือกัน

หน้าที่ที่กระทำในฐานะความเป็นลูกก็คือ ดูแลพ่อแม่แต่ตอนนี้พ่อแม่เสียชีวิตหมดแล้วก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ที่ท่านได้เคยตักเตือนพระมหาดำกล่าวไว้ว่า แม่เราจะเป็นพระสงฆ์ก็ตามแต่ความห่วงใยที่มีต่อน้อง ๆ และญาติยังเหมือนเดิม การตอบแทนบุญคุณเป็นสิ่งที่ดี ๆ ทุกคนควรจะกตัญญูต่อพ่อแม่ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ พ่อแม่ถือได้ว่าเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก ๆ ท่านได้เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนให้ลูก ๆ เป็นคนดี เมื่อเราเติบโตขึ้น จึงต้องตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ เราบวชเป็นพระก็ประพฤติปฏิบัติดี ย่อมส่งผลให้พ่อแม่มีความสุขไม่ต้องเป็นห่วงกังวลมากนัก ทำให้ท่านสบายใจได้

พระมหาดำกล่าวว่า ความสนิทสนมกับญาติ ๆ นั้นก็ใกล้ชิดกัน แต่เดี๋ยวนี้ต่างคนต่างก็ทำงานกัน ไม่ค่อยไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ เหมือนแต่ก่อน แต่อย่างไรเสียก็ยังทราบข่าวคราวการเป็นอยู่กันเสมอ เจ็บไข้ไม่สบายก็ไปเยี่ยมเยียนกัน ทำให้มีความสนิทสนมกันมากขึ้น ส่วนญาติ ๆ มิไม่ค่อยมีปัญหา ทุกคนเคารพซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกันและที่สำคัญช่วยเหลือกันบ่อย ๆ แบบพึ่งพาอาศัยกัน

ไดอะแกรมที่ 3 แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระมหาดำ

การวางแผนในอนาคต

ชีวิตในอนาคตของพระมหาคำ ท่านยังจำพรรษาที่วัดนี้เหมือนเดิม ไม่คิดที่จะลาสิกขา หรือคิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะจากการสังเกตการณ์พบว่าท่านมีความตั้งใจที่จะทำงานด้านการสอนหนังสือนี้มาก เพราะมีความถนัด และรับผิดชอบ มีประสบการณ์ สอนหนังสือมาหลายปี ท่านคิดที่จะจัดตั้งกองทุนการศึกษาเพื่อเยาวชนและวางแผนปรับปรุง แนวการสอนให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบกับท่านตั้งใจที่จะพัฒนาส่งเสริมเยาวชนของชาติด้วย จึงทำงานอยู่ที่นี้เรื่อย ๆ ไป

ความคิดเห็นในเรื่องความตายและโลกหน้านั้น พระมหาคำกล่าวว่า ความตายนั้นต้องเกิดขึ้นกับทุก ๆ คน เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่อย่าประมาทในชีวิต พยายามสร้างคุณดีให้กับตนเองและสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น เราก็ต้องปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม งดเว้นจากความชั่วต่าง ๆ และอบายมุขอันเป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง และเกียรติยศได้ เมื่อเราได้ทำดีสร้างประโยชน์ไว้ในสังคมแล้ว รับรองได้ว่าโลกหน้านั้นถ้ามีจริง ความดีนี้จะช่วยส่งผลให้เราได้ดีแน่นอน ถ้าโลกหน้าไม่มีเราก็ได้รับในโลกนี้แน่นอน ขอให้ทำความดีในวันนี้แล้ววันหน้าจะได้ดีเอง

2. ชีวิตของผู้ทำหน้าที่ด้านการสงเคราะห์ประชาชน

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ คงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระสังจະ (นามสมมติ)

สถานที่สัมภาษณ์ : ภูฏิสงฆ์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัน / เวลา : 22 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 18.00 น.

ลักษณะทางสังคม

พระสังจະ เป็นคนพื้นเดิมอยู่ทางภาคใต้ อายุ 56 เป็นลูกคนที่ 2 ของครอบครัว ในจำนวน 6 คน มีพี่ชาย 1 คน น้องสาว 2 คนและน้องชายอีก 2 คน ปัจจุบันนี้คุณพ่อคุณแม่ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว อาชีพในครอบครัวพระสังจະมีอาชีพทำนา สถานทางเศรษฐกิจยากจนมาก

เพราะพ่อแม่มีลูกหลายคน พ่ออายุ 7 ขวบพ่อนำไปฝากเรียนหนังสือที่โรงเรียนใกล้บ้าน จนเรียนจบประถม 4 ในสมัยนั้น จากนั้นช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านอยู่ประมาณ 3 ปี ช่วยเกี่ยวข้าว และขนสิ่งของต่าง ๆ เพราะพ่อแม่มีอาชีพทำนา พอหมดฤดูทำนาก็หันมาค้าขาย และรับจ้างบ้าง ในบางครั้ง ในขณะที่ทำงานตอนเช้าเห็นสามเณรมาบิณฑบาตรใกล้บ้าน จึงคิดว่าเราน่าจะบวชเณรดีกว่า เพื่อจะได้เรียนหนังสือกับเขาบ้าง จึงได้ตัดสินใจบวชเป็นสามเณร เพื่อเรียนหนังสือต่อ ในระหว่างบวชเณรก็ได้เรียนหนังสือจนจบมัธยมศึกษาชั้นเอก แล้วก็เดินทางไปเรียนด้านภาษาบาลี ต่อในสำนักเรียนต่างจังหวัด จนเรียนได้ประกาศนียบัตรเปรียญธรรม 4 ประโยค สำนักเรียนต่างจังหวัดในขณะนั้นมีการสอบกันเพียงเปรียญธรรม 4 ประโยค ถ้าจะเรียนต่อก็ต้องขึ้นมาเรียนที่กรุงเทพฯ หรือไปเรียนในสำนักเรียนอื่นใกล้บ้าน จึงเข้าไปปรึกษากับอาจารย์ว่าจะเรียนต่อที่ไหนดี อาจารย์จึงบอกว่าน่าจะไปเรียนที่กรุงเทพฯ จะดีกว่า เพราะมีตำราค้นคว้ามาก และครูอาจารย์มีความรู้ให้การแนะนำดีกว่าต่างจังหวัด แล้วในที่สุดอาจารย์ก็ฝากให้มาเรียนหนังสือกับหลวงพ่อบุญญานันทะ จึงได้มาอยู่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงบัดนี้

บุคลิกภาพ

จากการสังเกตการพบปะ พระสังจะเป็นผู้ที่รูปร่างอ้วน แข็งแรง ลักษณะสีผิวเป็นคนดำแดง เป็นผู้นิสัยชอบพูดตลก สนุกสนาน ไม่เครียด ชอบแต่งกายเรียบง่าย แต่ถ้าออกนอกวัดจะนุ่งห่มเรียบร้อยดูสวยงาม เป็นผู้ที่ชอบสนใจเหตุการณ์บ้านเมืองอยู่บ่อย ๆ ท่านจะอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ และมักจะอ่านคอลัมน์เกี่ยวกับการเมืองเป็นประจำอยู่เสมอ และสนทนาได้แย่งเรื่องการบ้านการเมือง สนใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ประวัติชีวิต

ชีวิตของพระสังจะตอนเด็ก ๆ พ่อแม่หวังและต้องการให้ช่วยงานบ้านและดูแลน้อง ๆ แต่ท่านคิดที่จะบวชเรียนมากกว่าที่จะช่วยพ่อแม่ทำงาน เพราะท่านคิดว่าน้อง ๆ ก็มีหลายคนแล้ว หนังสือที่ท่านช่วยเหลือน้อง ๆ ได้เรียนหนังสือจบแล้ว ท่านจึงตัดสินใจบวชเรียน

ในที่สุดได้เดินทางไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ และได้ติดต่อกับเพื่อน ๆ ของอาจารย์ที่เคยสอนหนังสือ เพื่อต้องการให้เขาได้ช่วยฝากวัดในกรุงเทพฯ ให้ ก่อนที่จะมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ในขณะนั้น เราเป็นคนบ้านนอก ก็นึกว่ากรุงเทพฯ น่าอยู่และสะดวกสบาย การขออาศัยอยู่ที่วัดใดวัดหนึ่งคงจะง่ายคายเหมือนอย่างบ้านนอกแน่นอน แต่แล้วความคิดดังกล่าวหาเป็นเช่นนั้นไม่

การหาวัดอยู่ในกรุงเทพฯ ๑ ยากมาก จนมีผู้ที่ได้เปรียบเทียบการหาวัดอยู่กับการทำงานว่า “การหาวัดอยู่ในกรุงเทพฯ ๑ ยากกว่าการทำงานทำอีก” พระรูปอื่นนั้นไม่ทราบ แต่สำหรับตัวเราแล้วย่อมรู้ปัญหานี้ดี เพราะไปขออยู่มาหลายวัดในกรุงเทพฯ ๑ บางวัดมีกฎระเบียบ มีข้อปฏิบัติมากมาย มีอยู่วัดหนึ่งที่ได้ไปขออยู่แล้วก็น่าระเบียบการมาให้เราดู พอจำได้ว่ามีข้อปฏิบัติสัก 3 - 4 ข้อคือ

1. ต้องมีหนังสือรับรองจากเจ้าอาวาสต้นสังกัดเดิม
2. ต้องเป็นพระเปรียญธรรม 3 ประโยคเป็นอย่าง เมื่อเข้ามาอยู่แล้วต้องสอบให้ผ่านชั้นใดชั้นหนึ่งได้ภายใน 1 ปี
3. ต้องสอบได้นักธรรมโท ถ้าเป็นสามเณรต้องมีพระสงฆ์ภายในวัดรับรอง
4. ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด และพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ถ้าเกิดมีปัญหาเกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ พร้อมทั้งจะพิจารณาตนเอง

นี่คือระเบียบการที่ทางวัดในกรุงเทพฯ ได้กำหนดระเบียบการรับพระสงฆ์สามเณรในสมัยนั้น กว่าจะได้เข้ามาอยู่เรียนหนังสือในกรุงเทพฯ ๑ นั้น บางวัดมีเงื่อนไขมากมาย บางครั้งท้อแท้ไม่อยากจะอยู่ แต่เมื่อเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ๑ จะกลับบ้านก็กลัวอายเพื่อน ๆ จึงได้มาอยู่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ หลวงพ่อปัญญาได้เมตตาปรับไว้ และให้ข้อคิดไว้ว่า “มาอยู่วัดนี้ต้องทำงานเพื่อพระศาสนา ต้องเรียนหนังสือด้วยและทำงานไปด้วย ต้องช่วยกันทำงานด้วยความศรัทธาและจริงใจ ในฐานะอาศัยอยู่ในวัด ให้วัดชลประทานรังสฤษฎ์อาศัยบ้าง” ในที่สุดก็ได้เข้ามาอยู่ที่วัดนี้ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา บางครั้งทำงานไปด้วย เรียนหนังสือด้วยก็เหนื่อย แต่ก็ทำงานตามหน้าที่ ทำงานให้สนุก แล้วจะไม่เมื่อยกับการทำงาน เรียนหนังสือก็เหมือนกันพยายามเรียนด้วยความตั้งใจ ในที่สุดก็เรียนจบชั้นอุดมศึกษา แล้วได้ทำงานที่วัดนี้เรื่อยมา

พระสังข์จะกล่าวว่า การทำงานบางครั้งก็มีปัญหาและอุปสรรค แต่ก็ต้องใจเย็น ๆ ค่อย ๆ แก้ปัญหาให้รอบคอบอย่ารีบร้อนจนเกินไป วิธีแก้ปัญหาก็ก็นำเอาธรรมะเป็นเครื่องยึดถือ เอาธรรมะเข้ามาข่มใจให้ใจสงบ ใจเย็น ใจนิ่ง แล้วค่อย ๆ หาเหตุผลของปัญหา พยายามแก้ปัญหาให้ตรงเป้าหมาย และก็ถามตัวเองว่าใครเป็นคนสร้างปัญหา เราเองหรือว่าคนอื่น ปัญหาเกิดจากเหตุใด ต้องแก้เหตุนั้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “สิ่งใดเกิดขึ้นเพราะเหตุ สิ่งนั้นก็ดับไปด้วยเพราะเหตุ” เราสามารถนำหลักธรรมข้อนี้มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของเราได้

สำหรับปรัชญาชีวิตในการทำงานนั้น พระสังข์จะยึดปรัชญาที่ว่า “จงทำหน้าที่ให้ดีที่สุด” พระสังข์จะได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วันเวลาผ่านไป ให้ถามตนเองว่าแต่ละวันเราได้ทำประโยชน์อะไรแก่ตนเองและสังคมบ้างแล้วหรือยัง พยายามทำหน้าที่ให้ดีที่สุด การทำงานก็คือการทำหน้าที่

การทำหน้าที่ก็คือการปฏิบัติธรรม เมื่อเราตั้งปรัชญาชีวิตไว้อย่างนี้แล้ว ทำให้เราไม่ทุกข์ ไม่ท้อแท้ และคิดฆ่าตัวตายอย่างที่เรารู้อยู่กัน ในหน้าหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ เพราะเรารู้ว่าหน้าที่เรามีแค่ไหน และควรกระทำแค่ไหน อย่างก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่นแล้วปัญหาที่จะไม่มี ให้รู้จักหน้าที่ของตนเอง และทำงานให้สนุกกับงานที่ทำ อย่าทำแบบเบื่อ ๆ อายาก ๆ ไม่เต็มใจในการทำงานก็ไม่สำเร็จผล ต้องทำงานแบบการปฏิบัติธรรม

ชีวิตประจำวัน

จากการสังเกตการณ์พบว่า ในแต่ละวันนั้นพระสังข์จะได้ทำหน้าที่มากมายทั้งภายในวัด และนอกวัด ท่านจะตื่นนอนประมาณ 04.00 น. ทุกวันเพื่อทำวัตรไหว้พระสวดมนต์ และนั่งสมาธิภาวนาภายในกุฏิของตนเอง จนใกล้สว่างจึงออกจากห้อง แล้วรคนำต้นไม้บริเวณที่อยู่ของท่าน มีทั้งไม้ดอกไม้ประดับมากมาย ในบริเวณกุฏิท่าน พระสังข์จะให้ความเห็นว่า “เราอยู่กับธรรมชาติ อยู่กับต้นไม้ ต้นไม้ให้อากาศแก่เรา มีประโยชน์ต่อเรา เราต้องตอบแทนธรรมชาติบ้าง ให้นำไปหิ้วแก่ต้นไม้บ้าง ต้นไม้จะได้มีชีวิตชีวาขึ้น เหมือนอย่างคนเรา ถ้าไม่ได้กินข้าวตัวก็ผอมเหลือง เช่นเดียวกับต้นไม้ก็ต้องให้ปุ๋ยให้น้ำจะได้สดชื่น เมื่อต้นไม้สดชื่นเราก็สดชื่นด้วย”

จากการสังเกตการณ์ทั่วไปพบว่า เวลาประมาณ 06.00 น. ท่านก็เตรียมตัวออกไปรับบิณฑบาต ที่หน้าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีประชาชนมารอคอยใส่บาตรเป็นประจำทุกวัน โดยเฉพาะในวันอาทิตย์หรือวันพระจะมีประชาชนมาตักบาตรมากเป็นพิเศษ พระสังข์จะกล่าวว่า การที่ประชาชนมาตักบาตรวัดนี้มาก เพราะศรัทธาต่อหลวงปู่ปัญญานันทะ และพระสงฆ์ที่ตั้งใจทำงานในวัดนี้ โดยเฉพาะวันอาทิตย์และวันพระจะมีประชาชนมาร่วมทำบุญมาก

หลังจากท่านรับบาตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว เวลาประมาณ 07.00 น. ท่านจึงฉันอาหารเช้า จะมีลูกศิษย์คอยจัดอาหารใส่ถ้วย แยกผลไม้ อาหารคาวหวานออกจากกัน และเตรียมน้ำดื่มวางไว้ใกล้ ๆ ตัวท่าน จากนั้นท่านก็เข้ามานั่งบริเวณอาสนะที่ลูกศิษย์จัดไว้ให้ ลูกศิษย์ประเคนอาหารทั้งหมดที่บิณฑบาตมาได้ ก่อนที่ท่านจะฉันได้พิจารณาอาหาร แล้วจึงฉันอาหารประมาณ 20 กว่านาทีท่านก็ฉันเสร็จ หลังจากท่านฉันอาหารเสร็จแล้ว จึงยกอาหารที่ฉันนั้นให้ลูกศิษย์กินต่อ ในขณะที่ลูกศิษย์กินเข้าเพื่อจะได้รีบไปโรงเรียนต่อ ท่านก็ฉันผลไม้ เมื่อฉันเสร็จท่านก็จะสวดมนต์เป็นภาษาบาลี

ถ้าเป็นวันอาทิตย์จะมีประชาชนมาทำบุญตักบาตรที่บริเวณลานไม้ อันเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของวัด ซึ่งเป็นบริเวณกว้างมีต้นไม้ล้อมรอบ มีลานหินโค้งสำหรับพระสงฆ์นั่ง เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์ก็จะมานั่งสวดมนต์ ฟังปาฐกถาธรรมจากหลวงพ่อบัณฑิตปัญญานันทะบ้าง จากพระสงฆ์รูปอื่น ๆ บ้าง จนได้เวลาที่ประชาชนมาตักบาตร ก็เตรียมอุปกรณ์ไว้ใส่อาหาร อาหารที่ได้จากการตักบาตรเสร็จแล้วจะถวายให้พระสงฆ์ฉันก่อน หลังจากฉันเสร็จแล้วก็จะนำไปมอบให้เด็กกำพร้า หรือเด็กปัญญาอ่อน ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมอง หรือที่โรงเรียนศรีสังวาล ซึ่งอยู่บริเวณด้านหน้าวัดชลประทานรังสฤษฎ์

ตอนเย็น ๆ ท่านก็รดน้ำต้นไม้บริเวณที่พักอีกครึ่งหนึ่ง แล้วก็เข้าห้องอ่านหนังสือ บางวันก็มีประชาชนมาพบเพื่อปรึกษาและสนทนาธรรมกับท่าน เวลาประมาณ 19.00 น. ท่านจะดูข่าวประจำวัน หลังจากดูข่าวเสร็จประมาณสามทุ่ม ก็เตรียมตัวอาบน้ำ ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แล้วจึงพักผ่อน

สำหรับความคิดเห็นในเรื่องวันหยุดและวันทำงานตามปกติ นั้น พระสังฆะจะให้เหตุผลว่า วันหยุดและธรรมดานั้น ไม่สำคัญมากนัก ขึ้นอยู่กับว่าเราจะปรับตัวเอง และรู้จักบริหารเวลาให้เป็นเท่านั้น สำหรับพระสงฆ์นั้นจะหาวันหยุดเหมือนอย่างฆราวาสนั้นไม่ได้ เพราะวันหยุดของพระก็คือวันพระ แต่วันพระนั้นมีประชาชนมาร่วมกิจกรรมที่วัดมากมาย พระสงฆ์จะหยุดได้อย่างไร จะต้องอนุเคราะห์ประชาชนตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะที่วันชลประทานรังสฤษฎ์แห่งนี้ เมื่อประชาชนเข้ามาแล้วก็จะได้รับธรรมกลับไป เพราะหลวงพ่อก็จะจัดพระสงฆ์ให้แสดงธรรมในวันพระทุกวัน บางครั้งถ้าท่านอยู่ท่านจะแสดงธรรมเอง หากติดกิจนิมนต์ที่อื่นก็จะมอบให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งมาแสดงธรรมแทน หมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันไป จะกล่าวว่าวันพระเป็นวันหยุดของพระก็ไม่ถูกต้องนัก เพราะตอนเย็นในวันพระ พระสงฆ์ก็ทำกิจกรรม เช่นจะต้องฟังปาติโมกข์ ทบทวนตรวจสอบพระธรรมวินัยด้วย ซึ่งมีพระสงฆ์ทั้งหมดจะต้องเข้าฟังในพระอุโบสถ นอกจากติดภาระสำคัญมาก จึงไม่ต้องเข้าฟังได้ แต่ถ้าไม่มีกิจธุระจำเป็นทุกรูปจะต้องเข้าร่วมฟังพระปาติโมกข์เป็นประจำทุกวันพระ 15 คำ หรือบางเดือนก็ 14 คำ พระสงฆ์ทุกรูปจะเข้าฟังที่พระอุโบสถภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์

ส่วนวันธรรมดานั้น แน่นนอนอยู่แล้วว่าพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ภายในวัดเป็นประจำ ซึ่งทุกรูปก็มีงานของตนเองอยู่แล้ว ก็ทำหน้าที่ไป ส่วนใครจะพักผ่อนหรือหยุดได้ เพราะเป็นงานที่ทำด้วยความศรัทธา ไม่มีเงินเดือนตอบแทน และไม่ต้องแข่งขันเพื่อแสวงหาตำแหน่งมาประดับบารมีตัวเอง ทุกรูปทำงานเพื่องาน

ครอบครัวและเครือญาติ

พระสังจะกล่าวว่า ในครอบครัวนั้นยังอบอุ่นดี แม้ท่านได้ออกบวชมานานแล้ว เป็นเวลาหลายสิบปี แต่ความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นยังคงอยู่เหมือนเดิม ยังติดต่อกันบ้าง ส่วนพ่อและแม่ของท่านนั้นได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว และน้องสาวของท่านก็เสียชีวิตเช่นกัน ตอนนี้ที่เหลืออยู่ 5 คนพี่น้อง ซึ่งพี่ ๆ น้อง ๆ ก็มีครอบครัวกันไปหมดแล้ว และได้ทำงานกันทุกคน ไม่ค่อยมีเวลาไปมาหาสู่กันเหมือนแต่ก่อน เพราะต่างคนต่างก็ทำงานกัน มีแต่หลาน ๆ มาเยี่ยมบ้างในวันหยุด แต่ถึงอย่างก็ยังคงติดต่อกันทางโทรศัพท์บ่อย ๆ

ในฐานะท่านเป็นลูกชาย ก็ได้ทำหน้าที่ของความเป็นลูกอย่างหนึ่ง ก็คือได้บวชพระให้พ่อแม่แล้วตามคติโบราณ บวชพระตั้งแต่อายุครบ 20 ปีจนถึงนี้ได้ 36 พรรษาแล้ว การบวชพระนั้นได้สร้างกุศลให้พ่อแม่อย่างหนึ่ง ทำให้พ่อแม่ไม่ต้องห่วงใย ว่าลูกจะไปติดสิ่งเสพติด ให้โทษต่าง ๆ หรือเที่ยวเมาสุรา ใครจะทำร้ายที่ไหน เพราะลูกอยู่วัดปฏิบัติธรรม ได้แผ่บุญกุศลให้พ่อแม่ด้วย

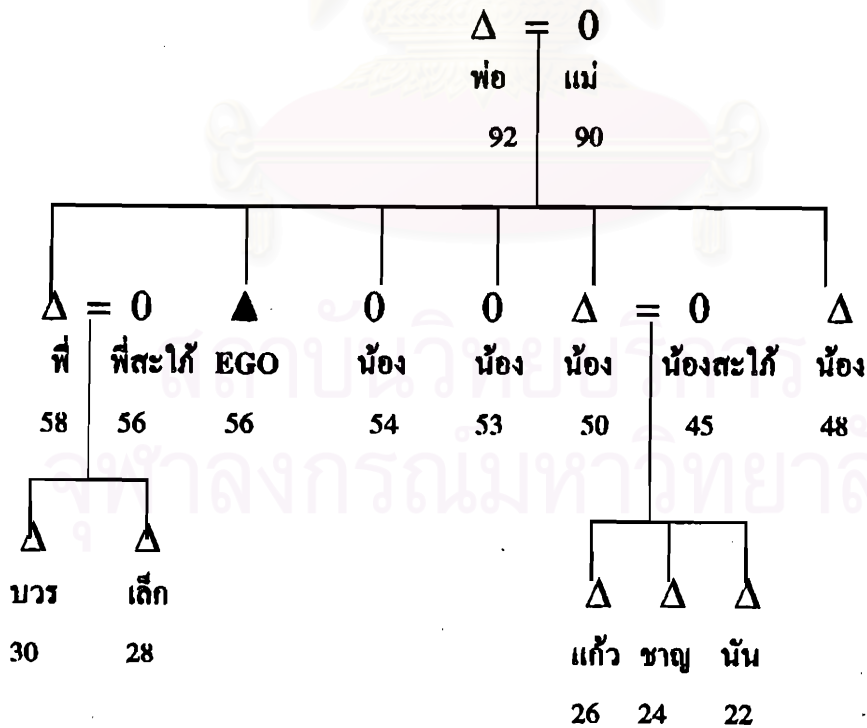
แม้ตอนนี้ท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว ในฐานะเราเป็นลูก ทางพระพุทธศาสนาได้สั่งสอนให้ลูก ๆ นึกถึงความกตัญญูแก่เวทิต่อพ่อแม่เสมอ แม้ท่านจากไปแล้วก็มีวิธีปฏิบัติคือ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้มีพระคุณด้วย จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ทั่วไป พบว่าพระมหาสังจะ ได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกปี พอครบกำหนดถึงวันตายของแม่ ท่านก็นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีบังสุกุลเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่พ่อแม่ที่ล่วงลับไปแล้ว เหตุผลที่ท่านทำบุญนี้ก็เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีที่พ่อแม่มีต่อท่าน ได้ให้กำเนิดเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนมาตลอด และเป็นการสร้างความสามัคคี แก้ววงศ์สกุล ได้พบปะญาติ ๆ ด้วย เมื่อท่านได้บวชเรียนก็ได้ศึกษาธรรมอย่างแตกฉาน สามารถสั่งสอนคนอื่นให้รู้จักบุญคุณแก่ผู้มีอุปการะคุณ แต่เราไม่ทำให้เขาดูเป็นตัวอย่างบ้าง การสั่งสอนนั้นจะได้มีประโยชน์ขึ้น ท่านยึดถือคำสอนของพระพุทธองค์

พระสังจะ ได้ยกตัวอย่างในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาบทหนึ่ง มาอธิบายเสริมว่า อชาติ เม อชาติ เม ญาติมิตรตา สะขา จะ เม แปลเป็นภาษาไทยว่า บุคคลมาระลึกถึงอุปการะอันท่านได้ทำแก่ตนในกาลก่อนว่า ผู้นี้ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผู้นี้ได้ทำกิจนี้แก่เรา ผู้นี้เป็นญาติ เป็นมิตร เป็นเพื่อนของเรา ดังนี้ เปตานัง ทักขิณัง ทักขา ปุพเพ กะตะมะนุสสะรัง แปลว่า ก็ควรให้ทักษิณาทาน เพื่อผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว

นี่คือเหตุผลที่พระสัจจะได้ทำหน้าที่ในฐานะเป็นบุตรของพ่อแม่ การกระทำอย่างนี้ท่านได้ชักชวนพี่น้องของท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ในวันทำบุญนั้นจะมีญาติ ๆ หลาน ๆ มากมายมาร่วมงาน ทำให้มีประโยชน์อย่างหนึ่ง ก็คือได้มีโอกาสพบปะกับญาติพี่น้อง เพราะหาโอกาสที่จะมาพบกันนั้นยากมาก เพราะต่างคนต่างก็ทำงานกัน หรือเรียนหนังสือกันบ้าง บางคนก็ไปอยู่ต่างจังหวัด แต่พอถึงวันครบรอบทำบุญพ่อแม่พี่น้องและหลาน ๆ ก็มากันพร้อมหน้า ได้ตามทุกข์สุขซึ่งกันและกัน ท่านได้พบกับหลาน ๆ ก็ดีใจมีความอบอุ่นใจ

ความคิดเห็นต่อญาติ พระสัจจะกล่าวว่า ญาติพี่น้องมีความสนิทสนมดีกันทุกคน เพราะพ่อแม่ได้สั่งสอนให้ลูก ๆ ทุกคนรักกัน มีอาหารก็แบ่งปันกันกิน ไม่แย่งชิงกัน เคี้ยวนี้พ่อแม่แจกไปแล้วทุกคนก็ยังปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่อยู่ และสั่งสอนลูกหลานต่อไป

ไดอะแกรมที่ 4 แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระสัจจะ

ความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ

ความคิดเห็นในเรื่องการเมือง : การเมืองเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่อง และสัมพันธ์กับหลายเรื่องด้วยกัน ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นนักการเมืองนั้นเป็นบุคคลที่มาจากหลายอาชีพด้วยกัน ย่อมมีความคิดเห็นและแสดงพฤติกรรมออกมาที่แตกต่างกัน สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่นักการเมืองควรจะยึดถือคือความกตัญญู คือต้องรู้บุญคุณชาวบ้าน ให้สัญญาอย่างไรพยายามทำให้ได้อย่างนั้น อย่างนี้กว่าเขาไม่รู้เรื่องแล้วเราไม่ทำ ชาวบ้านเป็นผู้มีพระคุณต่อเรามากในวิถีทางประชาธิปไตย ให้สัญญากับชาวบ้านไว้อย่างไร ควรหาโอกาสมาตอบแทนบุญคุณ แม้ว่าตนเองจะได้เป็นฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้านก็ตาม อีกประการหนึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ นักการเมืองบางคนขาดสติจะ คือความจริงใจต่อกัน และความจริงใจต่อชาวบ้านผู้เป็นคะแนนเสียงสำคัญ บางครั้งพูดไปแล้วทำไม่ได้ นี่เป็นเพียงตัวอย่างที่เห็นชัดเจนในปัจจุบันนี้ ซึ่งที่จริงแล้วยังมีอีกหลายอย่างไม่สามารถนำมากล่าวในที่นี้หมดได้

ความคิดเห็นในเรื่องเศรษฐกิจ : เรื่องเศรษฐกิจก็เกี่ยวเนื่องมาจากการเมือง ถ้านักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารประเทศ ภาวะเศรษฐกิจก็ดีขึ้นด้วย ถือนักการเมืองที่ควบคุมบริหารด้านเศรษฐกิจเป็นที่เชื่อถือของนักลงทุน มีโอกาสเข้ามาดูแลด้านเศรษฐกิจ ช่วยกู้สถานการณ์ต่าง ๆ ก็ทำให้ระบบเศรษฐกิจดีขึ้น ส่งผลให้นักลงทุนต่างประเทศกล้าเข้ามาลงทุนในบ้านเรา ทำให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ดี การลงทุนในประเทศก็ประสบผลสำเร็จ ค่าใช้จ่ายไม่แพงเกินไปทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีไปด้วย และที่สำคัญไม่ทำให้ประชาชนบางกลุ่ม ที่ดิ้นรนไปทำงานต่างประเทศ ต้องเสียเงินค่านายหน้าเป็นเงินจำนวนมาก เมื่อไปทำงานแล้วค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ ต้องดิ้นรนบางครั้งขายยาเสพติด และก่ออาชญากรรม จนได้รับโทษในประเทศนั้น ๆ ก็มิให้เห็นกันบ่อย แต่เมื่อประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุข ทำให้ประเทศมีความสงบสุขด้วย

ความคิดเห็นในด้านการศึกษา : พระสังฆะ กล่าวว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมากของประเทศ รัฐบาลควรจะสนใจการศึกษาให้มากกว่านี้ สังเกตได้จากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลชุดใหม่ นักการเมืองมักจะสนใจแต่กระทรวงใหญ่ ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม และกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งไม่ค่อยมีใครสนใจกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัยเลย ส่วนมากแล้วผู้ที่มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการหรือรัฐมนตรีช่วยว่าการในกระทรวงศึกษาธิการนั้น เป็นผู้ที่ไม่พร้อมที่จะทำงาน ซึ่งรัฐมนตรีที่รับผิดชอบกระทรวงเกี่ยวกับการศึกษา บางท่านมีความสามารถในด้านอื่น แต่มาควบคุมทางด้านการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นกระทรวงที่ไม่มีผลประโยชน์เหมือนอย่างกระทรวงอื่น ๆ การบริหารทางการศึกษาจึงไม่ราบรื่น

พระสัจจะกล่าวว่า การศึกษานั้นรัฐควรจัดให้เป็นกิจกรรมของชีวิต ไม่จำกัดเพศ อายุ และวัยควรจะให้การศึกษาเท่าเทียมกัน และเปิดโอกาสให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ให้กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่นี้ องค์การที่ปกครองคณะสงฆ์เองควรจะตื่นตัวในเรื่องนี้มาก ปัจจุบันแม้รัฐจะส่งเสริมการศึกษา มากก็ตาม . สังกัดได้จากการที่รัฐให้การสนับสนุนงบประมาณเกี่ยวกับการศึกษามากกว่ากระทรวงอื่น ๆ ในปัจจุบันนี้ แต่การจัดการศึกษายังล้มเหลวในบางเรื่อง

ความคิดเห็นเรื่องศาสนา : พระสัจจะกล่าวว่า ศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน บุคลากรทางศาสนา หมายถึงนักบวชควรจะประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเคารพนับถือ และทำงาน เพื่อสังคมให้มากขึ้น โดยเฉพาะพระสงฆ์ควรทำหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ ทั้งหน้าที่ต่อตนเอง คือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ให้แตกฉานในพระธรรมวินัย สามารถถ่ายทอดและอบรม สั่งสอนให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข มีความสามัคคี ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ก็ย่อมลดลงเพราะอาศัยศาสนาเป็นสื่อกลางหรือเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์ได้

ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการสงเคราะห์ประชาชน

พระสัจจะกล่าวว่า การที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่สงเคราะห์ประชาชนนั้น ส่วนมากทำกันด้วยความศรัทธา ไม่มีระบบที่แน่นอน ทำไปตามเหตุการณ์ที่ควรจะทำ และทำไปด้วยความเมตตา ความกรุณามากกว่า เมื่อพระสงฆ์เริ่มทำงานด้านนี้ก็ย่อมมีปัญหาเช่นกัน อย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้คือ

1. พระสงฆ์มีความรู้น้อยในเรื่องการสงเคราะห์ประชาชน
2. การทำงานไม่เป็นระบบ ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน
3. ไม่มีงบประมาณในการทำงาน
4. ไม่มีหน่วยงานของรัฐ หรือคณะสงฆ์เข้ามาช่วยเหลืออย่างแท้จริง

สำหรับแนวทางและวิธีการแก้ไข พระสัจจะ กล่าวว่า

1. ส่งเสริมให้พระสงฆ์มีการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูง เช่น สังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา หรือด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งเป็นสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคมหรือชุมชน เป็นต้น
2. รัฐบาลและคณะสงฆ์ควรงบประมาณสนับสนุนบ้าง

3. องค์การคณะสงฆ์ควรให้ความสนใจ และจัดตั้งองค์กรเกี่ยวกับเรื่อง สังคมสงเคราะห์ และทำงานกันอย่างเป็นระบบ มิใช่ปล่อยให้แต่ละวัดดำเนินการเอง เช่น กรณีพระอาจารย์อลงกต แห่งวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ติดเชื่อเอดส์ ที่กำลังระบาคอย่างมากในขณะนี้ โดยให้ผู้ติดเชื่อเอดส์ปฏิบัติธรรมตามสมควร ซึ่งมีผู้ติดเชื่อเอดส์เข้ารับการรักษาภายในวัดพระบาทน้ำพุเป็นจำนวนมาก ผู้ติดเชื่อบางรายได้เสียชีวิตเพราะโรคเอดส์ โดยเฉลี่ยวันละ 10 ศพซึ่งนับว่าทางวัดทำงานด้านสังคมสงเคราะห์นี้ ด้วยความเหนื่อย แต่ทุกรูปเต็มใจทำ ทั้งนี้้องค์กรคณะสงฆ์ ควรส่งเสริมและสนับสนุน และให้กำลังใจโดยส่งพระสังฆาธิการ ระดับต่าง ๆ เช่นเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะตำบล ไปให้การช่วยเหลือบ้าง หรือเข้ามาดูแลและให้กำลังใจแก่พระสงฆ์ที่ทำงานด้วยและอีกหลายวัดที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์อยู่

การวางแผนในอนาคต

สำหรับเรื่องอนาคตนั้น พระสังฆจะกล่าวว่า อนาคตเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน เราไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าจะเป็นอย่างไร เราไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าเราทำดีในวันนี้ รับรองได้ว่าพรุ่งนี้ต้องดีแน่ ดังสุภาษิตบทหนึ่งที่ว่า “ทำวันนี้ให้ดี แล้ววันหน้าจะได้ดี ” อนาคตสำหรับพระสังฆจะนั้น เรื่องที่อยู่อาศัยก็คงตอบได้ว่า ยังอยู่ที่นี้ไปอีกนาน และไม่คิดที่จะย้ายไปไหน เพราะที่ไหน ๆ ก็ไม่สะดวกเท่าที่นี้ และที่สำคัญอยู่ที่วัดนี้สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องกลัวว่ามีปัญหา เพราะพระสงฆ์ทุกรูปทำงานด้วยความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาทั้งนั้น และที่สำคัญ ที่นี้มีรูปแบบที่ดีอยู่แล้ว หมายความว่าเป็นที่เชื่อถือของประชาชน และระบบการทำงานดี มีหลักวิชาการ มีข้อมูลข่าวสารสามารถติดต่อได้ทั่วโลก โดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

นอกจากนี้พระสังฆจะ ได้ร่วมกิจกรรมทางสังคมหลายอย่าง ได้มีโอกาสร่วมบริจาคสร้างโรงพยาบาลหลายแห่ง โดยเฉพาะโรงพยาบาลชลประทาน ในโอกาสที่หลวงพ่อบัญญานันทะมียายุครบ 80 ปี ท่านได้ร่วมบริจาคสมทบทุนสร้างโรงพยาบาลดังกล่าวด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระแก้ว (นามสมมติ)
สถานที่ : ภูฏิสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์
วัน / เวลา : วันที่ 28 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 18.00 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 45 ก่อนบวชมีอาชีพค้าขาย ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด สถานภาพทางเศรษฐกิจในครอบครัวยากจน เพราะพ่อแม่มีลูกหลายคน และมีอาชีพทำนา ที่ ๆ นื่อง ๆ อายุยังน้อย ต้องเรียนหนังสือทั้งนั้น พ่อแม่ก็ต้องหาเงินส่งให้นื่อง ๆ เรียนหนังสือ พระแก้วเป็นพี่คนโต ในจำนวน 6 คนที่นื่อง เป็นชาย 2 คน หญิง 4 คน หลังจากเรียนจบประถม 4 ก็ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และเมื่ออายุได้ 12 ขวบ ก็ต้องออกไปต่างจังหวัดกับพ่อแม่ เพื่อไปค้าขาย ส่วนสถานภาพโสด เพราะยังไม่เคยได้แต่งงาน เพียงแต่ให้สัญญากับฝ่ายหญิงในขณะที่ไปช่วยพ่อแม่ค้าขายในจังหวัดหนึ่ง จึงให้สัญญาต่อกันว่าจะมาแต่งงาน ใช้ชีวิตร่วมกัน แต่ก่อนจะแต่งงาน พ่อแม่ของท่านได้พูดไว้ว่า ก่อนจะแต่งงานให้บวชพระก่อน ซึ่งท่านก็ตั้งใจบวชพระให้พ่อแม่ เพื่อตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ตามคติโบราณก่อน แต่เมื่อบวชพระแล้วเห็นว่าจิตใจสงบดี ไม่วุ่นวาย ท่านจึงบวชปฏิบัติธรรมมาเรื่อย ๆ จนบัดนี้ยังไม่ลาสิกขา จนผู้หญิงคนนั้นได้แต่งงานไปแล้ว

บุคลิกภาพ

จากการสังเกตการพบปะ พระแก้ว เป็นคนร่าเริง รูปร่างผอม ลักษณะหน้าตากลม สีดำ สีมิวดำแดง เป็นคนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ลักษณะท่าทางเป็นคนแข็งแรง เพราะท่านได้ช่วยงานพ่อแม่ตั้งแต่อายุยังน้อย กิริยามารยาทเรียบร้อย ลักษณะนิสัยใจคอเป็นคนใจเย็น เป็นคนพูดจาไพเราะอ่อนหวาน พระแก้วอธิบายว่า สาเหตุที่ท่านพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เพราะพ่อแม่ฝึกให้ค้าขายต้องพูดจากับลูกค้าให้ดี มีคำพูดที่ไพเราะชวนฟัง เราต้องเสนอสินค้าให้ลูกค้า ต้องพูดอธิบายอย่างไรให้เขาซื้อ นี่เป็นหลักการขายอย่างหนึ่งสำหรับผู้ค้าขาย ก็ว่าคำพูดเป็นสิ่งกลางที่จะดึงดูดให้เขาสนใจสินค้าของเราได้อย่างไร เป็นกลยุทธ์ของนักขายอย่างหนึ่ง สำหรับการแต่งกายของท่าน ไม่นับเป็นเรื่องสำคัญ สังเกตได้จากการมีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กับธรรมชาติ

ประวัติชีวิต

พระแก้ว เรียนจบเพียงประถม 4 แต่ก็มีควมสนใจค้นคว้าศึกษาเล่าเรียน จนในที่สุด ท่านก็ สมักรเรียนสอบเทียบจนจบระดับ 5 (มัธยมปลาย) ท่านจะสนใจข่าวเหตุการณ์บ้านเมืองอยู่ ตลอดเวลา ท่านรับหนังสือพิมพ์วันละ 3 ฉบับ เพื่ออ่านและหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อจะได้นำมา สั่งสอนลูกศิษย์ของท่าน พระแก้วจะสอนให้สนใจเรียนหนังสือ อย่างที่เกียจเรียนหนังสือ ท่านจะ สั่งสอนลูกศิษย์ของท่านเป็นประจำ

พระแก้ว เป็นนักสังคัมสงเคราะห์ที่มองอนาคตการศึกษาของเด็ก ได้ตั้งกองทุนช่วย เหลือนักเรียนที่เรียนดี แต่มีฐานะยากจน และที่สำคัญพ่อแม่ต้องไม่ติคอบายมุขใดๆ ทั้งสิ้น เพราะท่านไม่ชอบคนที่ติคอบายมุข จากการสังเกตการณ์ทั่วไปพบว่า ลูกศิษย์ที่อยู่ในการดูแลของ ท่านนั้นทุกคนไม่สูบบุหรี่ ไม่กินเหล้า ถ้ามีใครใดสูบบุหรี่หรือกินเหล้า พระแก้วจะอบรมสั่งสอน และตักเตือน ถ้าไม่เชื่อฟังก็ให้พิจารณาตนเองออกจากวัดทันที แล้วส่งกลับไปให้พ่อแม่เดิมของ เด็กคนนั้น ท่านได้ช่วยเหลือสงเคราะห์นักเรียน โดยการตั้งกองทุนการศึกษาขึ้น เพื่อมอบให้แก่ สถานการศึกษาต่าง ๆ ส่วนมากท่านจะมอบให้แก่นักเรียนที่ยากจนบ่อย ๆ เมื่อมีโอกาส แม้กระทั่ง โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ท่านจะมอบทุนการ ศึกษาเสมอ

นอกจากการมอบทุนการศึกษาแล้ว ท่านได้ช่วยเหลือร่วมบริจาคสร้างสาธารณ ประโยชน์ต่าง ๆ เช่นร่วมบริจาค และได้ชักชวนประชาชนร่วมบริจาค สร้างศาลาเอนกประสงค์ ของวัด เพื่อกิจกรรมทางศาสนา และสังคัม ช่วยเหลือบริจาคสร้างอาคารเรียนโรงเรียนต่าง ๆ หลายแห่ง และบริจาคสมทบสร้างสถานือนามัย เป็นต้น

พระแก้วกล่าวว่า ในการทำงานด้านสงเคราะห์นี้ย่อมมีปัญหาบ้างแต่ไม่มากนัก แต่พอที่ จะแก้ไขไปได้ ปัญหาสำคัญก็คือเรื่องเงินบริจาค ที่ประชาชนไว้ใจมอบให้พระสงฆ์ไปดำเนินการ จะต้องจัดทำบัญชีให้เรียบร้อย และมีเหรียญหรือเลขานุการเป็นผู้ดำเนินการ แต่เราต้องควบคุม ด้วย โดยมอบหน้าที่ให้บุคคลอื่นที่น่าไว้ใจทำ และจัดทำบัญชีแสดงรายรับ รายจ่ายให้ถูกต้องพร้อม หลักฐาน เช่นใบเสร็จรับเงิน หรือเอกสารรายรับ-รายจ่ายต่าง ๆ นี่เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง เพราะพระสงฆ์เรานั้นบางครั้ง จะถูกกล่าวหาในเรื่องเหล่านี้ได้เหมือนกัน ในด้านพระธรรมวินัย นั้นถือว่ามีความผิดร้ายแรง เพียงแต่โกงเงินไปหรือยักยอกเงินไป ก็ขาดจากความเป็นพระแล้ว พระสงฆ์ที่เป็นนักสังคัมสงเคราะห์ควรจะระมัดระวังเรื่องนี้ให้มากด้วย ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ

วิธีแก้ไขเรื่องนี้ก็คือจัดตั้งบุคคลหนึ่งบุคคลใด ที่เห็นว่าเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เข้ามาจัดการเรื่องบัญชีรายรับ รายจ่ายให้เรียบร้อย มีผู้เอกสารเก็บหลักฐานต่าง ๆ พร้อมทั้งจะเปิดเผยได้ตลอดเวลา และการทำงานด้านนี้ต้องทำด้วยใจที่บริสุทธิ์ เมตตาทำเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ต้องปฏิบัติอยู่ในใจตลอดเวลาว่าทำงานเพื่อการพัฒนาสังคม และสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์

ชีวิตประจำวัน

จากการสังเกตการณ์ทั่วไปพบว่า พระแก้วจะตื่นนอนตั้งแต่ 05.00 น. ทุกวัน เพื่อสวดมนต์ทำวัตรภายในกุฏิของท่าน แล้วอ่านหนังสือไปเรื่อย ๆ จนถึงเวลา 06.00 น. จากนั้นพระแก้วก็ออกไปบิณฑบาตในหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อรับเสร็จแล้วจึงกลับมาฉันอาหารที่กุฏิ หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้วก็เก็บอาหารกระป๋องหรืออาหารแห้งไว้ในห้องเก็บของ ท่านได้รวบรวมไว้เป็นจำนวนมาก มีทั้งเครื่องใช้ในครัวเรือน และอาหารกระป๋อง ท่านจะรวบรวมไว้เพื่อนำไปแจกแก่ผู้ที่มีความเดือดร้อน เกี่ยวกับสาธารณภัยต่าง ๆ เช่นเหตุการณ์น้ำท่วม หรืออากาศหนาวจัด ทางภาคเหนือท่านจะรวบรวมเครื่องนุ่งห่ม และผ้าห่ม และนำไปแจกแก่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนดอยในเขตจังหวัดทางภาคเหนือที่มีอากาศหนาวจัด พระแก้วกล่าวเพิ่มเติมว่า ส่วนมากจะแจกคนชรา และเด็ก เพราะคนชราผิวหนังจะบาง ไม่มีไขมันมากเหมือนกับเด็กหนุ่ม ๆ ซึ่งไขมันจะรักษาระดับอุณหภูมิในร่างกายได้ดี ในช่วงฤดูหนาวทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางจังหวัดจะหนาวกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ ฉะนั้นพระสงฆ์จึงได้รวบรวมสิ่งของต่าง ๆ นำไปมอบให้แก่ผู้ที่มีความเดือดร้อนนับว่าเป็นการสงเคราะห์ประชาชนอีกประการหนึ่ง

ในตอนเย็นท่านจะอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ ที่ท่านรับผิดชอบอยู่ ดูแลให้ความช่วยเหลือในเรื่องการศึกษา ที่อยู่อาศัย อาหาร เป็นต้น ท่านเปรียบลูกศิษย์เหมือนกับลูกหลานของท่าน เมื่อท่านอบรมเสร็จแล้ว ก็จะนั่งดูข่าวประจำวันเพื่อติดตามเหตุการณ์บ้านเมืองภายในกุฏิ พระแก้วกล่าวว่า เธออย่าไปยึดติดอะไรให้มาก และอย่าตามกระแสสังคม โดยไม่มีเหตุผล ให้ถือว่าสิ่งใดเกิดขึ้นเพราะเหตุ สิ่งนั้นก็ดับไปด้วยเพราะเหตุ การเมืองนั้นเป็นเรื่องไม่แน่นอน แล้วแต่สถานการณ์ นอกจากนั้นพระแก้วยังดูข่าวกีฬา ข่าวเศรษฐกิจอีกด้วย พระแก้วยังกล่าวเสริมอีกว่า กีฬาเป็นเรื่องที่ไม่มีความแน่นอนแน่นอน ซึ่งไม่เหมือนละครบางเรื่อง

กลางคืนเวลาประมาณ 23.00 น. ท่านจะเข้าห้องสวดมนต์ ภาวนาสงบจิตใจ และนั่งสมาธิภายในห้องของตนเอง พระแก้วกล่าวว่า ก่อนนอนต้องนั่งสงบจิตใจให้นิ่ง และให้พิจารณาในแต่ละวัน ที่พระพุทธองค์ให้เราพิจารณาเป็นประจำ ดังนี้

1. พิจารณาว่าเราทำความชั่วหรืออกุศลบ้างหรือไม่
2. พิจารณาว่าเราจะต้องตายในที่สุด เราไม่สามารถพ้นความตายไปได้
3. เราต้องมีความแก่เป็นธรรมดา เราไม่สามารถพ้นความแก่ไปได้
4. เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา เราไม่สามารถพ้นความเจ็บไปได้

เมื่อเราพิจารณาอย่างนี้แล้วทำให้เราไม่ประมาทในชีวิต พยายามทำแต่ความดี และทำประโยชน์แก่สังคม ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เราทำความดีได้ดี ทำความชั่วได้ชั่วแน่นอน

ครอบครัวและเครือญาติ

พระแก้ว เป็นลูกคนโต ในจำนวน 6 คนพี่น้อง เป็นชาย 2 คน เป็นหญิง 4 คน ท่านได้เลี้ยงน้องมาตั้งแต่เด็ก ๆ ชีวิตในครอบครัวด้วยกันเป็นสุข พ่อแม่จะสอนให้ลูก ๆ ทุกคนมีความสามัคคี ใครเป็นพี่อย่ารังแกน้อง และบางครั้งช่วยน้องสอนหนังสือด้วย เพราะที่เลขเรียนผ่านมาแล้ว ในครอบครัวจะกลัวคุณพ่อมากที่สุด เพราะคุณพ่อเป็นคนคุมมาก แต่ท่านคุยกับลูก ๆ เท่านั้นและมีเหตุผลด้วย ถ้าลูกคนไหนไม่เรียนหนังสือหรือไม่ช่วยทำงาน คุณพ่อจะให้ทำงานสองเท่าของคนอื่น คุณพ่อเป็นคนศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก ท่านมีเพื่อนที่บวชเป็นพระซึ่งอยู่วัดใกล้บ้าน มักจะไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ทุกเช้าคุณพ่อจะตักบาตรพระสงฆ์ด้วยอาหาร และผลไม้ทุกวัน บางวันจะให้ลูก ๆ ช่วยกันตักบาตรด้วย วันใดตรงกับวันเกิดลูก คุณพ่อจะให้ลูกทำบุญตักบาตรและถวายสังฆทานด้วย เมื่อถวายสังฆทานเสร็จแล้วพระสงฆ์ท่านจะตั้งสวดมนต์ให้ลูก ๆ รักพ่อแม่ เพราะพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณต่อเรา เลี้ยงดูเรามาอบรมสั่งสอนเรามาตั้งแต่เด็ก ๆ พวกเขาควรจะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ส่วนคุณแม่ก็นั้นมักจะตามคุณพ่อไปวัดเสมอ และมีลักษณะนิสัยคล้ายกับคุณพ่อ

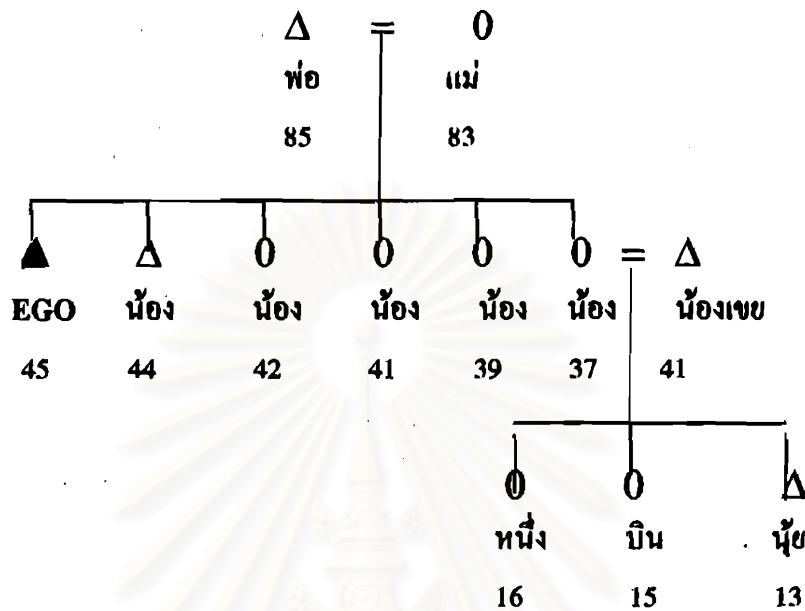
พระแก้วกล่าวว่า ในครอบครัวนั้นอยู่กันด้วยความรัก จะมีพ่อแม่เป็นที่พึ่งของลูก ๆ ลูกทุกคนจะรักพ่อแม่มาก แม้พ่อแม่จะดุแต่ท่านจะดูแลลูก ๆ กับเพื่อนบ้านนั้นท่านจะไม่เกี่ยวข้อง แต่ให้เกียรติเพื่อนบ้านทุกคน บางครั้งถ้าที่บ้านทำอาหารพิเศษมาก ๆ พ่อจะให้ลูก ๆ แบ่งปันให้เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กัน และเมื่อเพื่อนบ้านทำอาหารอะไรก็มักจะนำมาให้ที่บ้านเหมือนกัน ซึ่งจะเห็นว่าในครอบครัวอยู่กันด้วยความรัก ทั้งในครอบครัวและเพื่อนบ้านด้วย เพราะพ่อแม่สอนให้ลูก ๆ ทุกคนรักเพื่อน ๆ ช่วยเหลือเพื่อน ๆ เมื่อเพื่อนทุกข์ยากหรือขัดสน เราจะให้การช่วยเหลือตามกำลังที่พอจะช่วยให้

สำหรับญาติ ๆ นั้น พระแก้วกล่าวว่า ส่วนมากจะสนิทสนมกับน้ำ ๆ ฝ่ายแม่มากกว่า เพราะญาติฝ่ายพ่อนั้นจะอยู่ต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ญาติฝ่ายแม่จะไปมาหาสู่กันเป็นประจำ และลูกของน้ำก็มาอาศัยอยู่เรียนหนังสือที่บ้านเราด้วย ความสัมพันธ์กับญาตินั้นก็สนิทสนมกันทุกๆ คนแบบพึ่งพาอาศัยกัน เราจะช่วยเหลือญาติ ๆ และญาติ ๆ จะช่วยเหลือเราเหมือนกัน เวลามีนงานปีที่บ้าน จะทำบุญ แล้วญาติ ๆ จะมากันมาก มีหลาน ๆ มากหลายคน

พระแก้วอธิบายว่า ในฐานะเป็นลูกจะทำหน้าที่ต่อพ่อแม่ให้ดีที่สุด จะพยายามเรียนหนังสือจนจบได้มัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็พอแล้วเพราะตอนนั้นพ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ ต้องออกจากโรงเรียนมาทำงานหาเงินส่งให้น้อง ๆ เรียนหนังสือต่อไปอีก ตอนนี้น้อง ๆ ก็เรียนจบหมดแล้วทำงานมีครอบครัวกันแล้ว ในช่วงวันหยุดจะเอาอาหารไปให้แม่รับประทานในบางครั้ง แล้วเมื่อถึงวันแม่ (12 สิงหาคม) จะส่งคำอวยพรไป แล้วเขียนธรรมะสอดแทรกไปให้ท่านอ่าน เพราะแม่อายุแก่มาแล้ว แต่สายตาังดีอ่านหนังสือได้ บ้างครั้งเวลาไปเยี่ยมแม่ จะมอบเงินไว้ให้แม่ใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร หรือค่ายารักษาโรค แม่ท่านจะปวดเมื่อยเป็นประจำ เพราะคนแก่ร่างกายย่อมทรุดโทรมไปเป็นธรรมดา แต่แม่ยังกินยาแก้ปวด แก่นอนไม่หลับ นี่เป็นเรื่องธรรมดาของคนแก่ทั่วไป แต่เราในฐานะเป็นลูกพยายามทำหน้าที่ดูแลแม่ให้ดีที่สุด ท่านต้องการอะไร ก็จะให้น้องโทรศัพท์มาหา แล้วจะส่งเงินไปให้ เพื่อจะได้ใช้จ่ายให้แม่ และเป็นค่าอาหารแก่คนที่ดูแลด้วย ส่วนน้อง ๆ นั้นก็เช่นเดียวกันจะแบ่งเวลาไปดูแม่ในวันหยุด เพราะน้อง ๆ เขาทำงาน เราเป็นพระสงฆ์ทำงานด้านสงเคราะห์นี่อยู่ ซึ่งเป็นงานที่ทำด้วยความศรัทธา ไม่มีเวลาแน่นอน จึงต้องไปดูแม่สม่ำเสมอ บางครั้งจะนำเทพธรรมะของหลวงปู่ปัญญา หรือหลวงปู่พุทธทาสไปให้แม่ท่านได้ฟัง แล้วให้ท่านฝึกทำสมาธิภาวนา เพื่อทำจิตใจให้แจ่มใสเบิกบาน และอย่าเป็นห่วงลูกหลานให้มากนัก อย่ายึดติดวัตถุให้มาก จิตใจจะได้ไม่กังวลวุ่นวายสับสน ทำให้จิตสงบดี เราในฐานะลูกที่เป็นพระสงฆ์เป็นนักบวชก็ทำหน้าที่อย่างนี้ได้ดีที่สุดแล้ว นอกจากจะให้วัตถุสิ่งของ หรือเงินทองแล้ว ก็จะให้ธรรมะถือว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้แม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โคะแกรมที่ 5 แสดงครอบครัวเครือญาติของพระแก้ว

ความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ

ความคิดเห็นเรื่องเศรษฐกิจ พระแก้วกล่าวว่า เศรษฐกิจเป็นจุดเน้นสำคัญของการพัฒนาประเทศ สังเกตได้จากหน่วยงานของชาติที่ตั้งขึ้นมาที เรียกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งก่อนหน้านี้เรียกหน่วยงานนี้ว่า “สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ” ซึ่งไม่ว่าในปัจจุบันหรืออดีตก็มุ่งเน้นเรื่องเศรษฐกิจทั้งนั้น ดังมีโครงการต่าง ๆ มีการระดมสร้างสาธารณูปโภค และอุตสาหกรรมสร้างถนน เขื่อนต่าง ๆ อย่างที่เราเห็นกัน นี่เป็นการพัฒนาด้านวัตถุทั้งนั้น แต่น่าเสียดายที่รัฐบาลไม่มีแผนพัฒนาจิตใจคนเลย จึงทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น เอาแต่จะได้ประโยชน์ส่วนตน จึงเกิดการแข่งขัน และชิงดีชิงเด่นกันมากขึ้น ก่ออาชญากรรม และก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาไม่รู้จักจบ อย่างที่เห็นกันในหน้าหนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ นี่เป็นเพราะเรามัวแต่สนใจเรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งแท้จริงแล้วเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับชีวิตมนุษย์ แต่เราต้องพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปด้วย จึงนับว่าดีเหมือนกับว่าเรามีอาหารกินดี แต่จิตใจเศร้าหมอง เพราะอาหารที่ได้มานั้นได้มาจากการฉ้อโกงหรือปล้นเขามา กินอาหารนั้นเข้าไปก็ไม่เป็นสุข เหมือนกับที่ได้อาหารมาโดยสุจริต เพราะต้องรีบกิน กลัวคนอื่นจะมาเห็นว่าได้มาอย่างเรา ซึ่งเรื่องอย่างนี้รัฐควรจะดูแลด้วย และมีการวางแผนไว้ว่าต้องให้คนอยู่ดี กินดีนั้น ต้องอยู่พอดีและกินพอดี ให้รู้จักพอแล้วถึงจะดีได้ ถ้าไม่รู้จักพอ จะเกิดปัญหาการฉ้อโกงกัน การแย่งกัน ก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ความคิดเห็นเรื่องการเมือง : พระแก้วกล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน ซึ่งมีรัฐบาลเป็นสื่อกลาง การเมืองนั้นเป็นเรื่องของบุคคลที่อยู่ในรัฐนั้น ๆ และเกี่ยวข้องกับหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งคนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เราเรียกว่านักการเมือง หมายถึงต้องเป็นนักการเมืองอาชีพ มิใช่เข้าไปหาผลประโยชน์ทางการเมืองแล้วออกมา อย่างที่เราเห็นหลาย ๆ คนพอได้เป็นผู้แทนราษฎรเพียงไม่กี่ปี จะมีบ้านที่อยู่อาศัยใหญ่โต เพราะสิ่งแวดล้อมในระบบ หรือเป็นไปเองตามธรรมชาติของนักการเมือง ที่ว่าต้องมีฐานะมีทรัพย์สินสมบัติ มีบริวารมากมาย เป็นคหบดีประชาชนมานาน ประชาชนควรจะเปลี่ยนทัศนคติบ้างว่า นักการเมืองเป็นตัวแทนของประชาชนเมื่อเป็นตัวแทนของเราแล้ว เราต้องไว้ใจได้ เป็นคนเก่งมีความรู้ความสามารถ มิใช่เลือกผู้แทนแบบจ๋าเป็น หรือคนอื่นเขาเลือกแล้วเราก็เลือกตามด้วย ควรจะเลือกผู้แทนด้วยความคิดเห็นของตนเองที่เห็นว่าสมควร เพราะเมื่อเลือกผิดไปแล้วจะเปลี่ยนใหม่ก็สายเสียแล้ว ต้องรออีกนาน

การเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับทุก ๆ คน แม้กระทั่งพระสงฆ์ ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงแต่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อม เพราะพระสงฆ์ต้องอาศัยอยู่กับชุมชนหรือประชาชน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเสมอมา หน้าที่ของพระสงฆ์ก็คือการสั่งสอนแนะนำให้ประชาชนไปใช้สิทธิและเลือกคนดีเท่านั้น ไม่มีสิทธิในกิจการทางการเมืองแต่อย่างใด แม้การลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิในการเลือกตั้ง แม้แต่จะเป็นสมาชิกพรรคก็ไม่มีสิทธิ แต่พระสงฆ์ก็ให้การสนับสนุนในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนให้ใช้สถานที่ในวัดจัดกิจกรรมทางการเมือง เป็นสถานที่เลือกตั้ง หรือเป็นเวทีปราศรัย เป็นต้น โดยพระสงฆ์ต้องวางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างหนึ่งข้างใด นี่เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ในเรื่องของการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

ความคิดเห็นในเรื่องการศึกษา : พระแก้วกล่าวว่า คงจะไม่แปลกที่จะกล่าวว่าการศึกษาคือเครื่องมือของมนุษย์ ที่จะดำเนินกิจการไปทางใดทางหนึ่ง ตามเหตุปัจจัย เพราะการศึกษาคือเครื่องมือพัฒนามนุษย์ให้มีความสุข ความเจริญก้าวหน้า ในทางตรงข้ามการศึกษาอาจจะเป็นเครื่องมือที่นำความหายนะมาสู่มนุษย์ก็ได้เช่นกัน เช่นการศึกษาทางการแพทย์ ยิ่งเจริญก้าวหน้ามากเท่าไร จะช่วยทำให้มนุษย์ผ่อนคลายจากความเจ็บป่วย อันเกิดจากโรคร้ายไข้เจ็บได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัยมากเท่านั้น แต่ในทางตรงข้าม การศึกษาค้นคว้าอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธทันสมัยอื่น ๆ ที่ประเทศเจริญแล้วทั้งหลาย มิได้มอบผลประโยชน์ใด ๆ ให้แก่มนุษย์เลย นอกจากความตาย ความเจ็บปวด ความพรั่นพราก และความทุกข์นานับประการ

ฉะนั้นเราควรจะได้รับการศึกษาในลักษณะที่สร้างสรรค์จริงใจในชีวิตมนุษย์ มากกว่าการทำลายล้าง ซึ่งผู้ถ่ายทอดเองก็ควรพยายามถ่ายทอดลักษณะนิสัยนี้ทางการศึกษา เพื่อให้คนรุ่นใหม่ ๆ ได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ให้มีความสุข ความเจริญอย่างแท้จริง ซึ่งหมายถึงการศึกษาที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือมนุษย์ มนุษย์ต้องพัฒนาระบบการศึกษา การศึกษาก็พัฒนามนุษย์

พระแก้วกล่าวว่า การศึกษาในปัจจุบันนั้นไม่ค่อยสร้างปัญหาให้แก่ผู้เรียน เมื่อเรียนจบแล้วมักจะไม่มีความรู้เพียงพอเพื่อออกไปสู่โลกข้างนอก ต้องเรียนเพื่อให้เกิดปัญญา แก้ปัญหาได้โดยอาศัยการฝึกจิตใจด้วย อย่างที่พระธรรมปิฎกได้ย้ำว่า “สัมมาทิฐิเป็นแกนนำ เป็นต้นทาง และเป็นตัวขึ้นของกระบวนการศึกษาทั้งหมด” คำว่าสัมมาทิฐิในที่นี้คือ ปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากการตั้งสมอบรมในด้านจิตใจ จนเห็นสิ่งจะทั้งปวงว่าอะไรควรชองแวง อะไรควรละอย่างชัดเจน การวางรากฐานความถูกต้องให้แก่วิชาการทั้งปวง ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ตั้งอยู่บนสัมมาทิฐิ ล้วนเป็นความรู้ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร ๆ

การเรียนการสอนในปัจจุบันนั้น พระแก้วกล่าวว่า ควรจะเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการสอนด้วย เพราะพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีเห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน ในเรื่องของความประพฤติ อันเป็นภาพรวมทั่ว ๆ ไป ตามหลักคำสอน แต่ปัจจุบันนี้พระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติดีไปเป็นครูสอนหนังสือ ก็พิจารณาหากเหมือนกัน ต้องมีการคิดถึงเรื่องนี้ในอนาคตด้วย

ความคิดเห็นในเรื่องศาสนา พระแก้วให้ความเห็นว่า ศาสนาเป็นที่พึงทางใจของทุกคน ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนาที่ตนนับถือถ้าเป็นพุทธบริษัทก็ยึดหลักศีลธรรม ถ้าทุกคนปฏิบัติตามศีลธรรมแล้ว สังคมจะเกิดระเบียบเรียบร้อย ไม่เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เราได้ยินเป็นประจำตามหน้าหนังสือพิมพ์ ให้พิจารณาดูได้เลยว่าข่าวที่เกิดขึ้นในหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับแต่ละวันนั้น จะเป็นข่าวเกี่ยวกับการผิดศีลธรรมเป็นส่วนมาก เช่นการข่มขืน หรือการทะเลาะชกต่อยกัน เป็นต้น ก็ผิดศีลข้อที่หนึ่ง หรือข่าวเกี่ยวกับการปล้นธนาคาร การลักขโมย การฉ้อโกง เป็นต้น ก็ผิดศีลข้อสองเรื่องการลักขโมย หรือการข่มขืน ผิดคู่ครอง ก็ผิดศีลข้อสามนี้เป็นตัวอย่างของการผิดศีลธรรม สำหรับบรรพาส สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างนี้ บุคลากรในศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์สมควรอย่างยิ่ง ที่จะอบรมสั่งสอนประชาชนในสังคม ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรม เพื่อให้ประชาชนได้มีหลักในการดำเนินชีวิต รู้จักความละเอียดถี่ถ้วน และรู้จักความเกรงกลัวต่อบาปจะได้ไม่คิดทำบาปหรือทำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและสังคมส่วนรวมด้วย หน้า

ที่ของพระสงฆ์ก็จำเป็นที่จะต้องสร้างบทบาทในจุดนี้ให้เด่นชัดอย่างที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ดำเนินการอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งทำหน้าที่สอนประชาชนมาหลายสิบปีแล้ว คนนี้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจอย่างมาก ซึ่งเห็นว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์เป็นวัดที่ทำงานด้านการเผยแพร่มออย่างแท้จริง โดยไม่หวังผลประโยชน์เรื่องอื่น เข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด พระสงฆ์ทุกรูปทำงานกันด้วยความศรัทธา ต่อพระศาสนาทั้งนั้น

ความคิดเห็นเรื่องการสงเคราะห์

พระแก้วกล่าวว่า พระสงฆ์ที่จะเป็นนักสังคมสงเคราะห์นั้นต้องมีเมตตาธรรมอย่างแท้จริง และต้องเป็นคนที่รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอยู่ในตัวของพระสงฆ์แล้ว แต่นักสังคมสงเคราะห์ปัจจุบันมักจะมองข้ามพระสงฆ์ คิดแต่จะขอความช่วยเหลืออย่างเดียว ซึ่งตามที่จริงแล้วนักสังคมสงเคราะห์ควรร่วมมือทำงานกับพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนอยู่แล้วจะทำงานด้านนี้จะสะดวกมาก แต่ส่วนมากพระสงฆ์ต่างคนต่างก็ทำกันแบบไม่มีระบบ และขาดองค์กรกลางที่คอยประสานงานหรือเป็นตัวเชื่อมระหว่างพระสงฆ์กับนักสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ขึ้นตอนการดำเนินงานก็ขาดระบบ และขาดผู้ประสานงาน ฉะนั้นนักสังคมสงเคราะห์ที่เป็นพระสงฆ์ขาดบุคลากรที่ช่วยเหลือ และไม่มีระบบที่แน่นอน

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระปลัดบารมี (นามสมมติ)

สถานที่ : กุฏิสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัน/ เวลา : วันที่ 20 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 19.00 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 48 สถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลาง มีอาชีพทำสวน และขายผลไม้ด้วย ซึ่งเป็นผลไม้ที่ปลูกเองในสวน โดยไม่ต้องไปซื้อตามตลาดมาขาย แต่ท่านจะขายในราคาถูก จึงมีลูกค้ามาก สถานภาพทางการสมรสยังโสด แต่ในอดีตพระปลัดบารมีกล่าวว่า เคยมีเพื่อนผู้หญิงคนหนึ่ง คบกันมานาน แต่ในที่สุดทัศนคติไม่ตรงกัน ต่างคนก็แยกย้ายกันไป พระปลัดบารมีจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วก็มาบวชพระ ได้เรียนต่อระดับการศึกษาผู้ใหญ่ จบระดับ 5 (มัธยมศึกษาปีที่ 6)

บุคลิกภาพ

จากการสังเกตการณ์พบว่า พระปลัดบารมีเป็นคนที่มีบุคลิกดี รูปร่างสูง ไม่พอมมากนัก มีกิริยามารยาทเรียบร้อย สนิทคำแดง เพราะคุณพ่อเป็นชาวปักกิ่งได้ พระปลัดบารมีเป็นคนมีสติ ปัญญาเฉลียวฉลาด ลักษณะการแต่งกายเรียบร้อย ลักษณะการเดินสุ่มลักษณะอาการสำรวม มีมารยาทในการรับประทานอาหาร เป็นคนมีนิสัยอ่อนโยนรักเพื่อน ๆ และมีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น

ประวัติชีวิต

พระปลัดบารมีกล่าวว่า ตอนที่แม่ตั้งท้องนั้น พ่อและแม่ตั้งใจให้ท่านเรียนหนังสือในระดับสูง ๆ เพื่อที่จะได้เป็นที่พึ่งของครอบครัวและน้อง ๆ แต่เมื่อโตขึ้นไม่สามารถทำตามความตั้งใจได้ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีค่าเล่าเรียนแพง พ่อแม่จึงหวังจะให้บวชเรียนโดยคิดว่าจะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายด้วย ท่านจึงได้บวชเรียนมาตั้งแต่เป็นสามเณรเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พระปลัดบารมี เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวน 5 คนที่น้อง เป็นชาย 2 คน หญิง 3 คน พระปลัดบารมีกล่าวว่า ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทุกคนย่อมมีปัญหาและอุปสรรค แต่จะมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับแต่ละคนไม่เหมือนกัน การทำงานทุกอย่างจะหลีกเลี่ยงอุปสรรคไปไม่ได้ เมื่อปัญหาและอุปสรรคแล้วเราจะต้องรู้จักวิธีการแก้ไข เพื่อไม่ให้เสียการงาน ดังสุภาษิตว่า “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” สำหรับพระปลัดบารมี ท่านใช้หลักเมตตา คือความสงสาร

ชีวิตประจำวัน

ในแต่ละวันพระปลัดบารมี จะมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย และด้านสวัสดิการต่าง ๆ ภายในวัด โดยเฉพาะวันอาทิตย์และวันพระจะมีประชาชนมาทำบุญที่วัดมากประมาณ 200-300 คน ต้องคอยบริการให้ความสะดวกแก่ผู้ที่มาทำบุญ และจัดเก็บอาหารแห้ง สามารถรวบรวมนำไปมอบให้แก่เด็กกำพร้าและเด็กปัญญาอ่อน ที่สถานสงเคราะห์หรือที่โรงเรียนศรีสังวาล ที่บริเวณหน้าวัดชลประทานรังสฤษฎ์

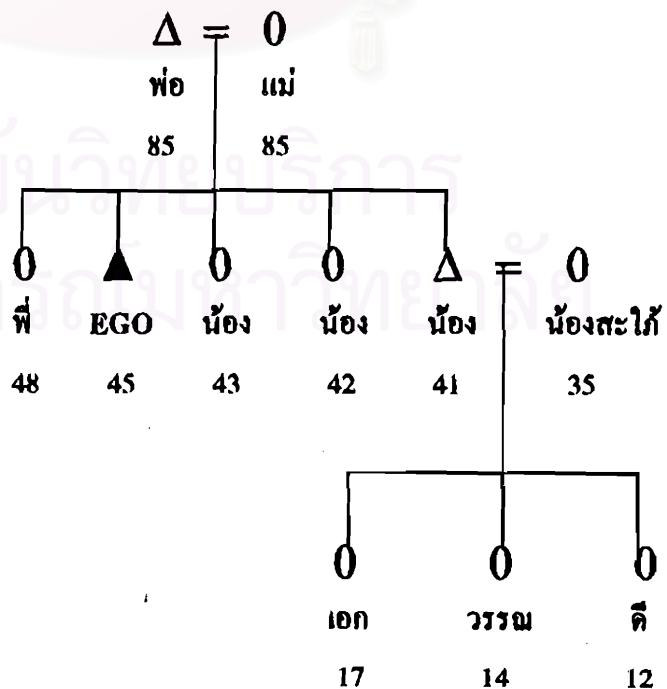
วันธรรมดาทั่วไป พระปลัดบารมี จะอยู่ที่ห้องเล็ก ๆ ไว้คอยบริการประชาชนที่มาใช้สถานที่วัด เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ คอยติดต่อประสานงาน จัดทำเอกสาร และหนังสือธรรมะต่าง ๆ สำหรับผู้ที่มาติดต่อจัดทำหนังสืออนุสรณ์ต่างๆ เช่นงานศพ งานแต่งงาน และขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ที่ภูมิตำท่านจะมีเทพธรรมะมากมาย เพื่อคอยบริการแก่ประชาชนที่สนใจจะนำไปฟัง

ครอบครัวและเครือญาติ

ครอบครัวและเครือญาติ พระปลัดบารมีกล่าวว่าคุณนี่ก็เหลือแต่พ่อแม่เท่านั้น ส่วนที่น้องก็แยกย้ายกันออกไปมีครอบครัวใหม่กันหมดแล้ว แต่ทุกคนยังห่วงใยซึ่งกันและกัน วันหยุดสัปดาห์บางครั้งก็ไปเยี่ยมกันเสมอ ใครจะไปเยี่ยมใครก็เตรียมของฝากกันไป เพื่อแสดงถึงความห่วงใยต่อกันแม้ญาติที่เขามาเยี่ยมก็จะต้องหาของฝากกลับไปเหมือนกัน

ในฐานะที่เป็นลูก พระปลัดบารมีกล่าวว่า พ่อแม่มีความสำคัญที่สุด เราต้องให้ความดูแลและเอาใจใส่ท่านให้ดี เพราะท่านอายุมากต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ ถ้ามีเวลาว่างก็จะไปเยี่ยมพ่อแม่บ่อย ๆ เพื่อให้ท่านได้เห็นหน้า แล้วก็พูดคุยกับลูก ๆ และมักสนทนาเรื่องในอดีตความหลังตอนพ่อแม่ยังหนุ่ม ๆ และตอนเรายังเป็นเด็ก ท่านชอบเล่าเรื่องเก่า ๆ ให้ฟัง จะเห็นได้ว่านี่คือลักษณะของผู้สูงอายุ แต่บางครั้งพ่อแม่จะให้ทัศนคติ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการทำงานเรื่องการเป็นอยู่ มากเหมือนกัน ท่านจะแนะนำประสบการณ์ของท่านให้ลูก ๆ ฟัง เป็นการสั่งสอนลูก ๆ ด้วยประสบการณ์ตรง ที่ท่านเคยมีประสบการณ์มา ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร เป็นต้น

ไดอะแกรมที่ 6 แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระปลัดบารมี

ความคิดเห็นเรื่องการสงเคราะห์ประชาชน

พระปลัดบารมี กล่าวว่า หน้าที่ย่างหนึ่งของพระสงฆ์ก็คือนักสังคมสงเคราะห์ด้วย เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้หลุดพ้นด้วยคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนการสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือด้วยกันด้วยวัตถุสิ่งของนั้น เป็นการสงเคราะห์ที่ไม่เป็นระบบ เพราะต้องทำด้วยความศรัทธา และมีใจศรัทธา งบประมาณที่ได้มานั้นไม่เป็นหลักแหล่ง แต่ส่วนมากจะมาจากประชาชนทั่วไปที่ร่วมบริจาคมากกว่าที่อื่น และสิ่งของเครื่องใช้ที่นำไปมอบให้แก่ผู้ที่ประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น ได้มาจากการรวบรวมสิ่งของ หรือบางทีก็ได้รับความสนับสนุนจากบริษัทเอกชนต่าง ๆ ด้วย

การทำงานด้านนี้ เป็นการทำงานด้วยใจบริสุทธิ์ มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างแท้จริง โดยไม่มีผลประโยชน์อื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง ของการสงเคราะห์ประชาชนนั้นคือ ไม่มีบุคลากรที่เข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง เพราะไม่มีผลตอบแทนเหมือนอย่างที่รัฐดำเนินการ ส่วนพระสงฆ์นั้นไม่มีผลตอบแทน มีแต่บุญกุศลเท่านั้น ถ้าใครเข้ามาทำงานด้านนี้ต้องเป็นผู้ที่เสียสละมากพอสมควร เพราะงบประมาณก็ไม่มี เครื่องมือเครื่องใช้ก็ไม่มี บางครั้งก็ต้องหาเอง และบางครั้งก็ต้องออกเงินเองด้วย แต่ก็ไม่ค่อยบ่อยนักเพราะนาน ๆ ก็จะมีการปฏิบัติงานสักครั้งหนึ่ง ส่วนงานที่กระทำอยู่บ่อย ๆ นั้นไม่ค่อยมีปัญหา

ชีวิตในอนาคต

สำหรับชีวิตในอนาคตของพระปลัดบารมีนั้น จากการสังเกตการณ์พบว่า ท่านคงจะทำหน้าที่ด้านการสงเคราะห์ประชาชนนี้ต่อไป และไม่คิดที่จะย้ายไปปฏิบัติงานที่อื่น พระปลัดบารมีกล่าวว่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์เหมาะสม และมีพระสงฆ์สามเณรมาก อยู่กันด้วยความเมตตาช่วยเหลือกัน และที่สำคัญท่านก็ชอบทำงานด้านนี้ด้วย สาเหตุอย่างหนึ่งที่ท่านมาปฏิบัติงานด้านนี้ เพราะเคยลำบากมาก แต่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีอุปการคุณท่านหนึ่ง แล้วท่านก็ตั้งใจไว้ว่า เมื่อโตขึ้นจะต้องช่วยเหลือผู้ที่ลำบากให้ได้ จนได้มาบวชแล้วก็ทำงานด้านนี้ สมความปรารถนา และจะต้องทำต่อไปจนกว่าชีวิตจะดับสลายไป

8. ชีวิตของผู้ทำหน้าที่ด้านการเผยแพร่ธรรม

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ คงนวล นิติตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระขันติ (นามสมมติ)

สถานที่ : ศูนย์ศึกษาอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วัน/เวลา : วันที่ 2 กรกฎาคม 2539 เวลาประมาณ 20.00 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 41 ปี เกิดที่กรุงเทพมหานคร มีพี่น้องด้วยกัน 3 คน มีพี่ชาย 1 คน และน้องชายอีก 1 คน ท่านเป็นคนี่ 2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และระดับมัธยม ที่ กรุงเทพมหานคร และระดับอุดมศึกษา เรียนที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ในขณะที่เป็นนักเรียน เป็นหัวหน้าห้อง เป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ชอบช่วยเหลือผู้อื่นและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

พระขันติกล่าวว่า ฐานะทางเศรษฐกิจทางบ้านปานกลาง มีทรัพย์สินเป็นของตนเอง ซึ่งในสมัยนั้นมีรายได้ไม่แน่นอน เพราะทำงานส่วนตัวด้วย ได้ทำงานอยู่ 5 ปี แล้วจึงตัดสินใจอุปสมบทในปี 2526 เหตุจูงใจอย่างหนึ่งที่เข้ามาอุปสมบทนั้น พระขันติกล่าวว่า ครั้งหนึ่งได้ไปงานบวชเพื่อนที่เรียนมาด้วยกัน ที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าด้วยกัน เพื่อนบวช 10 กว่าวัน เกิดความรู้สึกว่าสงบดี จึงตั้งใจจะบวชสัก 1 พรรษา เพราะญาติพี่น้องก็ยังไม่มีใครได้บวชเลย พออุปสมบทแล้ว ก็ได้จำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีหลวงพ่อบุญญานันทะภิกขุ โดยเน้นด้านเผยแพร่ธรรม งานแรกที่ได้รับมอบหมายให้ทำ คือการจัดนิทรรศการ ท่านมีความชำนาญด้านศิลปะอยู่แล้ว จึงจัดหารูปหรือรูปภาพประกอบ เช่น รูปกล้วยไม้สวย ๆ และรูปอื่น ๆ โดยการนำมาประกอบกับคำพูดหลวงพ่อบุญญานันทะ แล้วเขียนด้วยลายมือเอง พระขันติได้จัดนิทรรศการที่วัดทุกเทศกาล และจัดเป็นประจำที่วัด จนกลายเป็นหน้าที่จนถึงบัดนี้ นอกจากนั้นท่านก็ได้ช่วยงานด้านนี้เกี่ยวกับการออกแบบปก ศ.ค.ศ. ออกแบบหนังสือธรรม จัดทำหนังสือที่ระลึกในเทศกาลต่าง ๆ เช่น หนังสือที่ระลึกงานแต่งงาน งานศพ และงานอุปสมบท

พระชันติกล่าวว่า มีเพื่อนที่บวชด้วยกัน ได้ลาสิกขาออกไปแล้วได้แต่งงาน จึงได้จัดทำหนังสือธรรมะแจกงานแต่งงาน โดยการจัดหารายการบรรยายธรรม ของหลวงปู่ปัญญานันทะที่เกี่ยวกับงานสมรส หรือธรรมะเกี่ยวกับการครองเรือนของคฤหัสถ์ เป็นต้น เพื่อจัดพิมพ์แจกในงานแต่งงาน และต่อมาพระชันติได้เข้าสอนหนังสือแก่นักเรียน ที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินยาตย์ด้วย พอมีงานแสดงธรรมที่ไหนก็มีพระสงฆ์ที่เป็นครูอาจารย์ก็ได้นิมนต์ไปด้วย แล้วเปิดโอกาสให้ท่านแสดงออกโดยการให้พูดธรรมะให้ผู้ทำบุญฟังสัก 10-20 นาที เป็นการฝึกสอนให้เผยแผ่ธรรม บัดนี้บวชได้หลายพรรษาแล้ว นอกจากนั้นท่านทำหน้าที่ให้การบริการประชาชนในด้านหนังสือธรรมะ และเทพธรรมะ ที่ห้องสมุดศาลาจำปรัตน์ด้วย มีคนมาใช้บริการมากในวันอาทิตย์และวันหยุดสำคัญ

ส่วนสถานภาพของท่าน ยังเป็นโสด ไม่เคยแต่งงาน โดยไม่คิดที่จะลาสิกขาออกมาเป็นฆราวาสอีกแล้ว พระชันติกล่าวว่า ชีวิตทางโลกนั้น มีแต่การแข่งขัน มีความวุ่นวาย มีความทุกข์ใจไม่จริงใจต่อกัน ประพฤติตนกันแบบหน้าไหว้หลังหลอก และในที่สุดพระชันติก็ได้อุทิศชีวิตเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนกว่าชีวิตดับสลายไป

บุคลิกภาพ

จากการสังเกตการณ์พบว่า พระชันติเป็นคนมีท่าทางสง่า ชอบใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ชอบสะสมสิ่งของมากมาย สนใจแต่เรื่องการจัดทำหนังสือ ไม่ใช่จ่ายพุ่มเพ็ชร์ รู้จักประหยัด และช่วยเหลือสาธารณชนทุกชนชั้น มีมารยาทในการพูดคุยให้เกียรติผู้ฟัง มีอัธยาศัยดีเป็นคนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน พระชันติเป็นคนรูปร่างสูงผอมบาง แต่งกายเรียบร้อย

จากการสังเกตการณ์พบว่า พระชันติเป็นผู้ที่มีสติปัญญา เป็นคนที่มีสามารถในการทำงาน และสามารถเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของพระสงฆ์ ท่านสามารถเรียนและสอบได้ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอกตามลำดับ ใช้เวลาเรียน 3 ปีและขณะเรียนหนังสือในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษานั้นท่านเรียนดีมาตลอด เคยเรียนได้ที่ 1 และได้รับความไว้วางใจให้เป็นประธานนักเรียนอีกด้วย ตลอดถึงได้เข้าร่วมกิจกรรมทางโรงเรียนหลายอย่าง

กับประวัติชีวิต

ก่อนที่ท่านจะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนานั้น บิดามารดาของท่าน เห็นด้วยที่จะให้บวช เพราะดูดีกษณะท่าทางและความสนใจ และนิสัยเรียบร้อย เป็นคนมีความประพฤติดี จนได้รับรางวัลในขณะที่เรียนหนังสือ และที่สำคัญท่านเคยเป็นประธานนักเรียนด้วย

ปัญหาและอุปสรรคในขณะที่ทำงาน พระขันติกกล่าวว่า งานด้านเผยแผ่ธรรมนั้นไม่มีอุปสรรค มีแต่ว่าต้องทำมากขึ้น ๆ เพราะว่ากระแสวัตถุนิยมในทางโลกมากขึ้นซึ่งหมายความว่าเรา ซึ่งมีหน้าที่ที่จะดึงให้เขาหันมาสนใจในเรื่องเหล่านี้มากขึ้น แต่ในทางโลกมีการระดมด้านโฆษณา กันมาก เราก็เพิ่มที่จะเผยแผ่ธรรมให้หนักขึ้น แต่เวลานี้บุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ เช่นเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่ไม่เรียบร้อยนั้น พระสงฆ์ในวัดนี้ ไม่ปรากฏว่ามีพฤติกรรมที่เสียหาย เพราะด้วยเหตุที่บารมี ของหลวงพ่อบุญญานันทะที่ได้สร้างสมมานานเป็นภาพพจน์ที่ดี เพราะที่วัดนี้เรื่องงมงายไร้สาระนั้นไม่มีอยู่แล้ว ฉะนั้นการที่พระสงฆ์จะเข้าใจไขว้เขวในเรื่องหลักธรรมนั้นไม่มี เพราะทุกรูปจะต้องศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นปัญหาในเรื่องนี้ แต่กลับเป็นที่ชื่นชมจากเสียงสะท้อนข้างนอกของประชาชน ที่เราช่วยสร้างชื่อเสียง และสร้างภาพพจน์ของพระสงฆ์ในปัจจุบันได้ดี

สำหรับในส่วนของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้น พระขันติกกล่าวว่า ระยะเวลาหลังนี้มีพระสงฆ์มาจากหลายจังหวัด เพราะทางวัดได้เปิดเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี มีพระสงฆ์สามเณร มาจากทั่วประเทศ เข้ามาศึกษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์มากขึ้น สาเหตุที่มีพระสงฆ์เข้ามาเรียนมาก เพราะอาจารย์ใหญ่ฝ่ายบาลีมีความรู้ความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอนปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่อื่นมาก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่อยู่ก่อนนั้นไม่มีปัญหา และพระสงฆ์ที่บวชใหม่ในพรรษา ประมาณ 90-100 รูป ส่วนนอกพรรษา เรียกว่าอุปสมบทหมู่ ในช่วงวันที่ 1 ของเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน และ พฤษภาคม เป็นต้น มีพระสงฆ์เข้ามาบวชประมาณ 80-100 รูป และบางเดือนมีถึง 120 รูป ซึ่งจะมีตลอดทั้งปี และในช่วงออกพรรษาแล้วก็จะมีพระสงฆ์จากหลายจังหวัด เข้ามาอบรมพระธรรมทายาท ซึ่งทางวัดจัดอบรมทุกปี สาเหตุที่มีพระสงฆ์มากในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ เพราะชื่อเสียงของหลวงพ่อบุญญานันทะในด้านการเผยแผ่ธรรม ย่อมเป็นที่รู้จักในหมู่พระสงฆ์ทั้งหลายทั่วประเทศ

พระชันติกล่าวว่ สำหรับพระสงฆ์เมื่อมาอยู่กันมากขึ้นนั้น ย่อมมีปัญหาบ้าง ในด้านการบิณฑบาตรหรือในด้านอื่น ๆ แต่ก็ไม่มากนัก พอที่จะช่วยกันดูแล และที่สำคัญพระสงฆ์เหล่านั้นย่อมจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามคำสอนของครูอาจารย์ด้วย

พระชันติกล่าวว่ วิธีแก้ปัญหาด้านการขาดบุคลากรก็คือ โดยการใช้สื่อแทนให้มากขึ้น โดยการออกอินเทอร์เน็ต ตอนนี้ก็กำลังดำเนินการเอาเสียงการพูดธรรมะของหลวงปู่ปัญญานันทะลงใน CD แล้ว และตัวหนังสือด้วย และคงจะแล้วเสร็จต้นปี 2540 นี้ ส่วนปัญหาด้านความประพฤติของพระสงฆ์ในวัดชลประทานรังสฤษดิ์นั้น จะแบ่งการรับผิดชอบ เช่นพระสงฆ์ในด้านปริยัติธรรม ก็จะมีอาจารย์ใหญ่ฝ่ายบาลี เป็นผู้ควบคุมดูแล ส่วนพระนวกะหรือพระบวชใหม่ก็มีพระที่เลี้ยงคอยดูแลตักเตือน ซึ่งทุกส่วนก็จะแบ่งรับผิดชอบ และพระสงฆ์ทุกรูปก็ระมัดระวังตัวเอง

สำหรับปรัชญาชีวิต หรือคติธรรมประจำใจในการดำรงชีวิตนั้น พระชันติกล่าวว่ “ความสุข อยู่ที่ความพอใจ, ความพอใจ อยู่ที่ใจรู้จักพอ” พระชันติอธิบายเสริมว่ ทุกชีวิตรักสุข เกือบทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ความสุขนั้นมาจากความพอใจของแต่ละคน เช่นแต่ละคนพอใจที่จะอ่านหนังสือ พอใจที่จะไปดื่มเหล้า พอใจที่จะสอนหนังสือ พอใจในการทำงาน ก็เป็นความสุขของแต่ละคน แต่ความพอใจทั้งหลายนี้มันไม่มีขอบเขต แต่อยู่ที่ใจรู้จักพอ แต่ “พอ” เมื่อไรแล้วนั้นแหละเป็น “ความพอดี” ของเราแล้วมันก็เป็นความสุข เมื่อเราพอแล้ว อิ่มแล้ว มันไม่แสวงหาแล้วความสุขก็อยู่ตรงนั้น เราก็พอใจในการทำหน้าที่ของเราในเวลาี่ เราพอใจว่างานที่เราทำนี่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ฉะนั้นเราพอใจแล้วที่ทำงานด้านการเผยแผ่ธรรมนี้ ส่วนงานที่เกยทำในด้านการออกแบบการโฆษณาั้น ถึงเราจะทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ กำลังสติปัญญามากเท่าไร ก็ยังสู้การมาโฆษณาธรรมะไม่ได้ ที่เรียกว่า “ธรรมโฆษณ” แม้จะเหนื่อยแค่ไหนก็ไม่มีปัญหาเพราะเราพอใจ

ชีวิตประจำวัน

ในชีวิตแต่ละวันของพระชันติ วันธรรมดาท่านจะทำงานเกี่ยวกับการผลิตหนังสือธรรมะ ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักที่ทำอยู่อย่างไม่จบสิ้น การผลิตหนังสือแต่ละเล่มจะทำทุกขั้นตอน เช่นเริ่มจากการคัดเลือกเรื่องที่จะพิมพ์ เช่นเทศกถาการทอดกฐิน เราจะต้องคิดว่าเอาหนังสือเรื่องอะไร ให้เหมาะสมกับงานนี้ หรือในช่วงเทศกาลปีใหม่ ควรจะนำธรรมบทใดมาจัดทำหนังสือ และอธิบายความหมาย เช่นกฐินคืออะไร ปีใหม่ควรปฏิบัติตัวอย่างไร นี่เป็นขั้นตอนการคัดเลือกเรื่อง และต่อมาต้องพิจารณาว่า จะต้องหารูปภาพอะไรมาประกอบในหนังสือ ส่วนในการลงข้อมูลนั้นจะต้องมีผู้ช่วย แต่เราเป็นผู้จัดทั้งหมด ติดตามงานจนกระทั่งเสร็จเรียบร้อย

ส่วนงานอื่นนั้นก็จะมี เช่นจะจัดนิทรรศการที่วัดเป็นประจำตามวาระ จะเปลี่ยนทุกวันแต่ตอนนี้ไม่มีเวลา ก็จะเปลี่ยนนิทรรศการในช่วงวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 12 สิงหาคม, วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันสงกรานต์, และวันปีใหม่ เป็นต้น

ส่วนในวันหยุดพระชันติ ก็ออกไปบรรยายธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีผู้มานิมนต์ เช่น อบรมข้าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ศูนย์ฝึกอบรมที่หนองจอก ซึ่งเป็นการเข้าค่ายซึ่งมีพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ประจำอยู่ที่นั่นแล้ว ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นวิทยากรอบรม เสร็จแล้วพระชันติ ก็กลับมาอ่านหนังสือต่อที่วัด ถ้ามีงานค้างอยู่ก็จะมาทำงานต่อ ส่วนวันเสาร์อาทิตย์ก็จะประจำอยู่ที่ห้องสมุด ใครมาที่วัดก็จะต้อนรับสนทนาธรรม เป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับวัดด้วย เป็นที่ปรึกษาของประชาชนด้วยในเรื่องต่าง ๆ เช่นใครจะมาทอดกฐิน ถวายสังฆทาน ก็จะอธิบายให้ประชาชนเข้าใจในวัตถุประสงค์ในเรื่องนั้น ๆ

ในด้านความสนใจในกิจกรรมที่ทำอยู่นั้น จากการสังเกตการณ์พบว่า พระชันติให้ความสำคัญทุกด้าน แต่ที่ให้ความสำคัญพิเศษ ก็คือด้านการจัดทำหนังสือ เพราะท่านต้องรับผิดชอบทุกขั้นตอน แต่งานที่กระทำอยู่เป็นประจำนั้นมีความสำคัญทุกด้าน เช่นในการจัดทำหนังสือนั้นต้องพิจารณา ถ้าเรื่องยาวมาก ๆ คนอ่านก็เบื่อ ท่านต้องคิดเป็นประโยคสั้น ๆ อ่านเข้าใจง่าย มีภาพประกอบ และมีบทกลอนแทรก เป็นต้น

ความคิดเห็นต่อวันหยุดนั้น พระชันติกล่าวว่า การทำงานที่สนุกนั้นเป็นการพักผ่อนอยู่ในตัวของมันเองแล้ว แต่ยังมีชาวบ้านหลายคนที่ยังไม่เข้าใจ มักจะนึกว่าทำงานแล้วเครียด เราต้องประยุกต์การทำงานให้สนุก หมายความว่าเราพอใจในการทำงาน แล้วทำงานอย่างสนุกไม่เบื่องานก่อนที่จะบวชพระนั้น พระชันติได้มีประสบการณ์ในการทำงานมานาน ก็สามารถเอาประสบการณ์นั้นมาใช้ได้ เราทำงานประจำทุกวันไม่มีวันหยุด ถ้าเหนื่อยหรืออ่อนเพลียเราก็พักผ่อนเรารู้ตัวเราเอง

พระชันติกล่าวว่า การทำงานต้องเป็นกิจลักษณะ เพราะว่ามันต้องเกี่ยวข้องกับทุกคน วันเสาร์วันอาทิตย์นั้น ชาวบ้านทั่วไปควรจะให้ความสำคัญต่อครอบครัวบ้าง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ส่วนชีวิตของพระสงฆ์นั้น ย่อมแตกต่างจากชาวบ้าน เพราะพระสงฆ์นั้นย่อมจัดเวลาพักผ่อนให้เหมาะสมเอง บางรูปทำงานกลางคืน พักผ่อนกลางวันก็มี บางรูปทำงานกลางวันแล้วพักกลางคืนก็มี เพราะว่าวันธรรมดาประชาชนไปทำงาน พอวันหยุดก็จะมาวัด พระสงฆ์ก็ต้องทำงานในวันหยุดนั้น

ครอบครัวและเครือญาติ

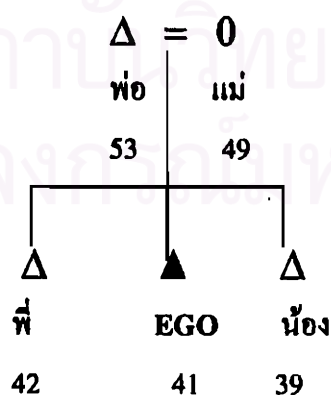
ครอบครัวและญาตินั้น พระชันติกล่าวว่า มีความสนิทสนมกันมาก พี่น้อง รักกันดี ทางบ้านจะรู้ว่าท่านทำหน้าที่อะไร เวลาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางญาติพี่น้อง ท่านก็จะช่วยเต็มที่ และมีเวลาจะไปเยี่ยมญาติที่บ้านบ้างเป็นครั้งคราว

ในเรื่องความสัมพันธ์กับครอบครัวนี้ พระชันติกล่าวว่า ไม่มีปัญหา อยู่ในระดับที่ทางบ้านพอใจในการทำงานของ เพราะพระชันติ ไม่เคยสร้างปัญหาอะไรที่เดือดร้อนนอกบ้านและในบ้าน และหน้าที่ได้กระทำในฐานะเป็นลูกนั้น ในขณะที่ทำงานอยู่ 5 ปี ได้เอาเงินเดือนที่ได้รับมอบให้คุณแม่หมดเลย พระชันติทำหน้าที่ของความเป็นลูกอย่างดี ท่านจะเลี้ยงบิดามารดา โดยไม่ต้องการให้บิดามารดาทำงาน ท่านจะช่วยงานทุกอย่างที่ท่านช่วยได้

ส่วนความสัมพันธ์กับญาตินั้น ส่วนมากก็จะมีความสัมพันธ์กันหมด เพราะคุณแม่ได้อบรมสั่งสอนเรามาตั้งแต่เล็ก ๆ จนโต และคุณแม่จะสอนหลาน ๆ ให้ออกวิงตั้งแต่เช้า เพราะคุณแม่เป็นทหาร ส่วนคุณแม่อีกคนหนึ่ง ก็จะสอนในเรื่องความประพฤติ อุปนิสัยต่าง ๆ การเป็นอยู่ที่บ้านไม่เอาไร้อาเปรียบกัน ไม่มีความขัดแย้งกันที่รุนแรง จะมีบ้างก็เป็นเรื่องเล็กน้อย

ความคิดเห็นในเรื่องญาติๆ นั้น พระชันติกล่าวว่า ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับญาติๆ อย่างสนิทสนมมาก เพราะตั้งแต่คุณแม่มาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ฯ และได้มาพักอาศัยอยู่ด้วยกัน คุณแม่จะสั่งสอน ในเรื่องเกี่ยวกับนิสัยความประพฤติต่าง ๆ ด้วย ในการอยู่ร่วมกันหลายคนจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร และสอนให้พยายามขยัน เรียนหนังสือให้เก่ง

โคอะแกรมที่ 7 : แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระชันติ

ความคิดเกี่ยวกับทัศนคติต่าง ๆ

ความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ พระขันติกกล่าวว่า พระสงฆ์นักเผยแผ่ธรรมก็จะทำหน้าที่ชี้แจงอธิบายให้ผู้อื่นได้รู้จักประหยัด ถด ณะ เลิกอบายมุขต่าง ๆ และสิ่งเสพติดทั้งหลาย สอนให้รู้จักใช้จ่าย...แนะนำผู้ปกครองไม่ให้ติดอบายมุข ไม่ติดการพนัน พระสงฆ์มีหน้าที่คอยชี้แนะอย่างเฉยแต่จะเข้าไปจัดการในครอบครัวไม่ได้ แต่ละคนจะทำตามหรือไม่ ก็เป็นสิทธิของแต่ละคน แต่พระสงฆ์ส่งสอนไปตามหน้าที่ เช่นแนะนำให้งดสูบบุหรี่ ซึ่งก็ได้ผล เพราะหลายคนได้นำบุหรี่มาถวายแล้ว และเลิกไม่สูบบุหรี่เลย ซึ่งก็ทำให้เขาได้เพิ่มเงินเดือนให้กับครอบครัว ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม แทนที่จะนำไปซื้อบุหรี่ ซื้อเหล้า ก็กลับมาซื้ออาหาร หรือซื้อเสื้อผ้าให้ลูกดีกว่า

ความคิดเห็นด้านการเมือง : พระขันติกกล่าวว่า การเมืองนั้นเราจะต้องรู้เท่าทัน กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่บ่อย ๆ และอย่าไปเครียดกับเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นวิถีทางประชาธิปไตย รู้จักวางใจเป็นกลาง และนักการเมืองก็ควรจะมีตั้งจะ พุดจริงต้องทำจริง มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง และต่อส่วนรวมควรจะมีศีลหลักธรรมเป็นใหญ่ หรือที่เรียกว่าธรรมาธิปไตย หมายความว่า ชีดหลักความถูกต้อง หลักเหตุผล และความเป็นธรรมในสังคมด้วย อย่าชีดถือแต่ความถูกต้องของตนเอง

ความคิดเห็นด้านศาสนา : พระขันติกกล่าวว่า ปัจจุบันนี้ขาดบุคลากรทางศาสนาที่จะเข้ามาทำหน้าที่อย่างจริงจัง ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่นักเผยแผ่ธรรมนั้น ต้องเสียสละอย่างแท้จริง ไม่หวังผลประโยชน์อะไร เป็นการทำตามหน้าที่ ซึ่งหาบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานก่อนข้างยาก เพราะจะต้องฝึกอบรมกันอย่างจริงจัง ซึ่งอย่างที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้จัดฝึกอบรมพระธรรมทายาท ซึ่งมาจากต่างจังหวัดมากมายทุกปี จะมีการอบรมทั้งภาคทฤษฎี และเข้าค่ายฝึกภาคปฏิบัติ จะมีวิทยากรมาให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์และภิกษุณี ทำให้บุคลากรทางศาสนามีความพร้อมที่จะนำธรรมะ ไปเผยแผ่แก่ประชาชนได้ถูกต้องอย่างแท้จริง

ความคิดเห็นด้านการศึกษา : พระขันติกกล่าวว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน แต่การศึกษานั้นต้องรู้จักนำมาปฏิบัติด้วย แล้วจึงจะครบวงจร ถ้ามีแต่เรียนอย่างเดียวไม่นำมาปฏิบัติ อย่างที่หลวงปู่พุทธทาสกล่าวไว้ว่า “การศึกษาหมาทางด้วน” หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องก่อให้เกิดความเสียหาย เช่นคนเราถ้าเรียนรู้สูงขึ้น แต่ไม่รู้จักพอ ไม่นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้วคนเหล่านั้นก็จะโกงกินละเอียดยมากกว่าคนที่เรียนหนังสือน้อย เพราะเป็นการโกงแบบฉลาดมาก ปัญหาสำคัญว่าเมื่อเรียนแล้ว สามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้องหรือไม่

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดชลประทานรังสฤษฎ์และเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย พระชันติ กล่าวไว้ว่า วัดนี้ไม่มีพระปลุกเสก ไม้หอยเบอร์ นั่งเล่นหมากรุก หรือว่าทำปลัดขิก วัดนี้เป็นเขต ปลอดภัยปลอดภัยทุกชนิด ตามความเป็นจริง แล้ววัดทุกวัดควรจะมีลักษณะเหมือนกันอย่างนี้ คือ การสอน การเผยแผ่ธรรม และการสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์มาตั้งแต่สมัย พระพุทธองค์ อย่างที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ หลวงพ่อปัญญาวัฑฒนทระภิกขุ หรือหลวงพ่อพุทธทาส ภิกขุ ก็เอามาจากพระพุทธองค์ทั้งนั้น ซึ่งมีหลักคำสอนอยู่แล้ว พระพุทธองค์ห้ามไม่ให้ทำอะไร บ้าง ทรงอนุญาตให้ทำกิจการใดบ้าง ได้บัญญัติไว้ชัดเจน ซึ่งวัดทั่วไปควรปฏิบัติตามอย่างนี้ ซึ่ง ทางวัดชลประทานฯไม่สนใจ ที่จะสร้างความแตกต่างให้กับวัดทั่วไป ซึ่งทางวัดชลประทานฯ ได้ ฟื้นฟูพิธีกรรมที่ทำไม่ความถูกต้อง เช่นงานศพที่วัดชลประทานฯ นี้ไม่ใช่สวดเพียงตั้งบแล้วตั้ง อาหาร แต่ว่าสวดเพียงจบเดียวหรือบางครั้งสวดข้อเดียวด้วยซ้ำไป เริ่มต้นจากการเทศนาให้ฟังก่อน ประมาณ 40-45 นาที ต่อจากนั้นสวดเพียงจบเดียว แล้วบังสกุล เริ่มงานเวลา 19.00 น. ถึงสุดเวลา 20.00 น. เสร็จพิธีก็ปิดไฟ ปิดศาลากลับบ้าน

พระชันติกล่าวเสริมว่า แม้แต่งานอุปสมบทก็จะจัดงานที่แตกต่างจากที่วัดอื่น ๆ ก็จะมี จัดแบบอุปสมบทหมู่ครั้งละ 50 - 80 รูป อุปสมบทวันเดียวจบ ไม่มีการทำขวัญนาค ตั้งสนุก สนานเฮฮา ที่วัดนี้ไม่มี หรือจะบวช 7 วัน ก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร อุปสมบทที่นี้ต้องมีการอบรม สั่งสอน มีพระพี่เลี้ยงคอยแนะนำ ฉะนั้นที่วัดนี้ หลวงพ่อปัญญาวัฑฒนทระภิกขุรูปพิธีกรรม เช่นจัด งานศพแบบชาวพุทธ งานแต่งงานแบบชาวพุทธ อุปสมบทแบบชาวพุทธจริง จัดงานแบบ ประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งไม่ได้สร้างความแตกต่างแต่ทำให้เป็นตัวอย่าง ซึ่งปัจจุบันหลายวัดกำลังทำ ตาม อย่างวัดชลประทานรังสฤษฎ์บ้างแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นนิมิตที่ดี

ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นบ้างภายในวัดในขณะนี้ก็คือ มีญาติโยมจำนวนมากต้องการที่จะ สร้างกุฏิสงฆ์ภายในวัด ซึ่งสถานที่ก็คับแคบแน่นมากในขณะนี้ แต่ทางวัดมีดินไม่มากนักได้ช่วย ให้ดูแลสะอาดตา ร่มรื่น และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมเสีย อีกอย่างหนึ่งก็คือการก่อสร้างหมู่บ้านที่ใกล้ ขีดกำแพงวัดอาจจะสร้างปัญหาบ้างในโอกาสต่อไป และจำนวนพระสงฆ์มากขึ้นก็เกิดความเกรงใจ ก็พูดลำบาก แต่เราก็ทำความเข้าใจของเราให้สมบูรณ์ หน้าที่ของเรามีอยู่แล้ว หน้าที่เราอยู่ตำแหน่ง ไหนหรือจุดใด ก็ทำหน้าที่ตรงตำแหน่งนั้น จุดนั้นให้ถูกต้องสมบูรณ์ เรามีคติธรรมอยู่ในใจตลอด เวลาว่า จะต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ทั้งกลางวันและกลางคืน ทุกเวลาและนาที อย่า ประมาทในชีวิต อย่าสนใจว่าคนอื่นเขาจะทำอะไรที่ไหน ให้สนใจหน้าที่ของตนเอง และ ปัญหาต่าง ๆ จะไม่ตามมา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรม

ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในการเผยแพร่ธรรมนั้น เมื่อเราได้ศึกษาพระไตรปิฎกแล้ว จะทำอย่างไรที่จะประยุกต์หลักธรรม ที่จะมาช่วยให้เป็นภาษาชาวบ้าน ที่เขาเข้าใจง่าย ให้ทันเหตุการณ์ อย่างเช่นสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันนี้ กำลังเลือกตั้ง เราก็สามารถนำธรรมมาพูดอธิบาย เปรียบเทียบได้ เราต้องรู้เท่าทันเหตุการณ์ ไม่ได้เครียดกับเขามากเกินไป อธิบายตั้งธรรมความจริง เป็นอย่างไร ให้ประชาชนทราบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ประโยชน์จากการเผยแพร่ธรรมนั้นมีมากมายต่อสังคมส่วนรวม ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือถ้า โกรนนำธรรมมาประยุกต์ปฏิบัติตามหน้าที่ ย่อมมีผลเกี่ยวเนื่องกัน ถ้าส่วนตัวดีแล้ว ก็ส่งผลถึง ลูกเมียเขา เช่นถ้าพ่อมีปัญหา ส่งผลถึงแม่ก็ไม่สบายใจ หรือถ้าพ่อสูบบุหรี่ ถ้าเข้ามาในวัด เราก็พูดกันว่าโยมเลิกสูบบุหรี่เถอะ สูบมาตั้งนานแล้ว ความหวังของเรานี้ก็จะถูกถามว่า มันเรื่องอะไรของท่านละ อิศระเสรีของแต่ละคน บางทีลูกเมียก็มาปรึกษาท่าน พระขันติกกล่าวว่า ก็ต้อง อธิบายให้ผู้ฟัง อย่าให้เครียดโน้มน้ำวจิตใจให้เขาเลิก โดยการขอมิขมาบาศเสียบ้าง เมื่อเขาเลิกได้ นั่นก็เป็นผลสำเร็จโดยที่เขาขึ้นเงินเดือนเขาทันที ทำให้ส่งผลต่อครอบครัวเขาด้วย ในเรื่องนี้ก็มีผู้ ที่เขียนจดหมายมาขอบคุณมากมาย และอีกหลาย ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกัน อย่างนี้เลิกสูบบุหรี่ เมื่อเขา เลิกสูบแล้วเขาก็ขึ้นเงินเดือนให้กับตัวเอง มีเงินเพิ่มขึ้น จากการซื้อบุหรี่ซื้อเหล้า ก็นำมาซื้อเสื้อผ้าสวย ๆ ให้ลูกใส่ หรือซื้อของเล่นให้ลูกเล่น ซื้ออาหารให้ลูกกิน ซึ่งเป็นผลดีต่อตัวเขาเอง และที่สอนเน้นอีกอย่างในปัจจุบันนี้ก็คือ สอนให้พึ่งตนเอง ช่วยตนเอง ไม่สอนให้ใครหวังรวย ทางลัด เสี่ยงโชค ถ้าใครอยากได้ 2 ตัวที่วัด ทางวัดก็จะให้ 2 ตัวจริง ๆ ก็

ตัวที่หนึ่งคือตัว พ. หมายถึงพอใจในการทำหน้าที่ พพอใจในการกิน ใช้จ่ายประหยัดแต่พอดี รักษาจิตใจให้พอดี ๆ

ตัวที่สองคือตัว ร. หมายถึงการรอได้ คอยได้ มีความอดกลั้นอดทน ยังไม่พอเรื่องอะไร รอจนกว่าจะพอ แล้วก็จะ เป็น "พร" อยู่กับเนื้อกับตัวของเราเอง ไม่ต้องให้ใครมาให้พรวันเกิด วันขึ้นปีใหม่ สองตัวที่ทางวัดให้นี้ช่วยทุกคนได้ตลอดทั้งชีวิต

พระขันติกกล่าวว่า พระสงฆ์ที่วัดนี้จะทำเป็นตัวอย่าง คือไม่หวังเสี่ยงโชคลาภ ไม่เล่น หวย เราไม่ภูมิใจกับการได้มาง่าย ๆ เร็ว ๆ แต่เราภูมิใจกับการได้มาด้วยความสามารถของเรา เช่น ที่ได้มาหนึ่งแสนกว่าบาทที่มอบให้กับคุณแม่ฉัน ไม่ได้มาจากสิ่งเหล่านี้เลย แต่ได้มาจากการทำงาน ของเรา แม้ออนนี่ได้ไปเทศนาหรือแสดงธรรมที่ไหน เมื่อมีผู้ถวายก็จะรวบรวมนำไปบริจาคสร้าง โรงพยาบาลลดภาระงาน ดึก 80 ปีปัญญานันทะ จำนวนเงิน สองแสนบาท เป็นต้น

พระขันดิกกล่าวว่า เทคนิคการเผยแพร่ธรรมอีกอย่างหนึ่งก็คือ เทคนิคการใช้ศัพท์ เช่น เดือนพฤษภาคม เขาเรียกกันว่า พฤษภาคมมิฬ เราก็เรียกว่า “พฤษภาคมหฤศล” ก็ได้ เพราะเดือนพฤษภาคมเป็นวันดีทั้งนี้ เช่นวันจักรมงคล วันพิฆมมงคล วันวิสาขบูชา หรือวันที่ 11 พฤษภาคม วันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่อบุญญานันทะ และวันที่ 20 พฤษภาคม วันคล้ายวันเกิดหลวงปู่พุทธทาส ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีความสำคัญด้านการเผยแพร่ธรรม จนเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก จึงเกิดโครงการใหม่ที่ได้จากการรวบรวมจากการแสดงธรรม สมทบก่อสร้างวัดบุญญานันทาราม อย่างเช่นในเดือนพฤษภาคมปีที่แล้ว ได้จากการแสดงธรรมสองหมื่นเจ็ดพันบาท พระขันดิกกล่าวว่า ไม่มีเงินเป็นแสน เป็นล้านที่จะร่วมสร้างสาธารณกุศลต่าง ๆ แต่ท่านใช้วิธีสะสมโดยวิธีนี้ นี่คือนิเวศน์ที่ท่านพึ่งตนเองที่เห็นชัด และสามารถนำไปแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักช่วยตนเอง รู้จักพึ่งตนเอง โดยเริ่มจากตัวท่านก่อน ไม่ต้องไปอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย

เทคนิคการเผยแพร่ธรรมนั้น มีอีกหลายวิธี พระขันดิกกล่าวว่า การเผยแพร่ธรรมเพื่อเป็นการอธิบายความหมายให้ชาวบ้านได้รู้ ซึ่งทุก ๆ เรื่องมีความหมาย เช่นการรับศีลเพื่ออะไร ก็เพื่อให้ระวัง 5 เรื่อง แม้กระทั่งการกรวด มีความหมายว่าอย่างไร พระสงฆ์ต้องอธิบายให้ประชาชนเข้าใจ อธิบายตั้งแต่เบื้องต้นไปเรื่อย ๆ จนถึงงานศพที่บังสุกุล คือข้อสุดท้ายที่ว่า “เตสัง วุ ปะสะโม สุโข ฯ” แปลว่า สงบสังขารการปรุงแต่งเสียได้ เป็นสุขยิ่งจริงหนอ คือไม่ปรุงแต่งความคิดด้วยกิเลส เป็นบทสรุปรอยอดของการปฏิบัติธรรม ว่าหยุดปรุงหรืออย่าปรุงแต่ง เมื่อตาได้เห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส และกายได้ถูกต้องสัมผัส ใจรับอารมณ์แล้วอย่าไปปรุงแต่งให้หลงรัก ให้หลงเกลียด มันเป็นทุกข์ด้วยกันทั้งคู่ ต้องรู้เท่ารู้ทัน

การวางแผนในอนาคต

นั้นจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์พบว่าพระขันติ จะต้องอาศัยอยู่ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ต่อไป และท่านต้องทำงานเพื่อสังคมให้กว้างขึ้นอีก ต้องช่วยเหลือประชาชนตามที่ได้ตั้งใจไว้ และทำงานอยู่ที่วัดนี้ต่อไป

สำหรับการวางแผนในอนาคตนั้น พระขันดิกกล่าวว่า ตอนนี้ท่านทำงานมานานแล้ว ท่านพอใจกับภาวะความเป็นเพศบรรพชิตนี้ ได้ทำงานเต็มที่เพราะรักในการทำงาน ท่านเป็นพระไม่สะสมอะไร พระขันดิกกล่าวว่า ไม่มีอะไรเป็นของของเรา ญาติเรียกว่าสำนักงาน ให้ความสะดวกในการทำงาน เป็นที่พัก และถ้าสึกออกไป ก็ต้องสะสมเพื่อครอบครัว และมีภรรยา มีลูกต้องสะสมให้ลูกอีก ซึ่งท่านไม่พอใจในภาวะอย่างนี้ แต่ท่านพอใจในภาวะของเพศบรรพชิตที่

ไม่มีการสะสมทำงานเพื่อผลประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมเรื่อยไป และพัฒนาการทำงานที่ให้ดีขึ้น ที่ผ่านๆ มานี้เราขยัน แต่เป็นการขยันแบบโง่ๆ ทำไปโดยเหนื่อยมาก ซึ่งไม่จำเป็น ทำอย่างไรให้ประหยัดเวลาในการเผยแผ่ และให้คุ้มค่าที่สุด เช่นการจัดพิมพ์หนังสือหลายหมื่นเล่ม แจกเรื่อยไป ก็ต้องดูว่าเมื่อเขาจับไปแล้วเขาก็ต้องอ่าน จะได้คุ้มค่า เป็นต้น

ความคิดเกี่ยวกับความตาย หรือโลกหน้านั้น พระขันคืออธิบายตามหลักพระพุทธศาสนาว่า ทางพุทธศาสนาสอนเห็น เรื่องอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ที่เห็นเป็นคน ๆ อยู่ไม่ใช่ตัวตน เป็นของผสมปรุงแต่งมีธาตุ 4 คือดิน น้ำ ไฟ ลม ผสมกัน เมื่อผสมปรุงแต่งเรียบร้อยคืออยู่ก็สามารถไปไหนมาไหนได้ หุดได้ ทำงานได้ เมื่อหุดปรุงแต่งเมื่อไรก็ตายเมื่อนั้น นอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ท่อนหิน กลับคืนสู่ธรรมชาติ เรียกว่ามาจากธรรมชาติ แล้วก็กลับสู่ธรรมชาติ เมื่อเริ่มต้นมาจากตัวตนก็จะไม่ต้องถามเลยว่าตายแล้วไปไหน ตายแล้วเกิด ตายแล้วสูญ ถ้าเข้าใจเรื่องธรรมชาติแล้วก็จะไม่ถามเรื่องเหล่านี้ เพราะมีแต่ของผสมปรุงแต่ง เมื่อปรุงแต่งก็ทำหน้าที่กันไป ในร่างกายเราก็ปรุงแต่งจากธาตุทั้ง 4 คือดิน น้ำ ไฟ ลม

1. ส่วนที่เป็นธาตุดิน จะมีลักษณะแข็งและกินเนื้อที่
2. ส่วนที่เป็นธาตุน้ำ จะมีลักษณะการเกาะตัวและรวมตัวกัน
3. ส่วนที่เป็นธาตุไฟ จะมีลักษณะร้อน คือความร้อนมีอุณหภูมิตั้งแต่เย็นไปจนถึงร้อน
4. ส่วนที่เป็นธาตุลม จะมีลักษณะช่องว่างมีอากาศ

สิ่งของทุกอย่างตามหลักพุทธศาสนาแล้วก็มีสิ่งทั้ง 4 อย่างนี้อยู่ครบคือ ดิน น้ำ ไฟ และลม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม เรียกว่าของผสมปรุงแต่ง ถ้าสิ่งหนึ่งสิ่งใดหุดปรุงแต่งก็ไม่สามารถทำงานได้ เช่นคอมพิวเตอร์ ถ้าอะไรหุดไปสักอย่างก็ไม่สามารถทำงานได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามถ้าโลกหน้ามีจริงก็ตาม แต่เหตุปัจจัยต่อเนื่องกัน เราทำดี ก็ได้รับผลดี ถ้าเราทำดีชาตินี้ ชาตินี้หน้าก็จะดีเรื่อย ๆ ไป ทำดีแล้วมีความสุข ถ้าทำชั่วก็มีความสุขก็เป็นอย่างนั้นเรื่อยไป ฉะนั้น หน้าที่ในชาตินี้มีอย่างเดียวกันก็คือต้องทำดีที่สุด เป็นคนดีและไม่มีความทุกข์ เราต้องจัดการกับตัวเองให้ได้ในส่วนนี้

พระขันดิกกล่าวว่า การเตรียมตัวในปีนปลายชีวิต ต้องอย่าประมาณว่าเราจะอยู่ได้ตลอดไป ไม่รู้ว่าจะตายไปเมื่อไร ก็เตือนตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่าทำดีที่สุดในวันนี้ ถ้าเป็นเรื่องดีให้รีบลงมือทำ ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะไปให้ประชาชนเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จะใช้ได้แก่ไหนก็เป็นเรื่องของเขาโดยไม่หวังอะไรทั้งสิ้น แต่ขอให้งานที่ทำนี้ มีประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระบุญ (นามสมมติ)
 สถานที่ : ภูฏิสงฆ์ในเขตกรรมฐาน วัดชลประทานรังสฤษดิ์
 วัน/เวลา : วันที่ 2 กันยายน 2539 เวลาประมาณ 18.00 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 41 ปี สถานทางเศรษฐกิจปานกลาง เป็นคนทางภาคกลาง ใกล้
 กรุงเทพฯ 1 มีอาชีพทำนา พระบุญกล่าวว่า ท่านสามารถเกี่ยวข้าว ไถนา หอบข้าว และวิถีชีวิต
 เกี่ยวกับการทำนาท่านมีความชำนาญมาก สามารถเรียนรู้ได้หมด ตอนอายุยังน้อยมีชีวิตที่ลำบาก
 ท่านมีพี่น้องรวมทั้งหมด 5 คน เป็นผู้หญิง 2 คน และผู้ชาย 3 คนต่อมาคนโตซึ่งเป็นผู้ชายได้เสีย
 ชีวิต เมื่อคนที่คนโตได้เสียชีวิตแล้ว ท่านก็รับหน้าที่ดูแลน้อง ๆ รับหน้าที่แทนที่คนโต แต่เดี๋ยวนี้
 ได้แยกย้ายกันไปมีครอบครัวหมดแล้ว

ต่อมาพระบุญได้เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดใกล้บ้าน เรียนจบประถมศึกษาปีที่ 4
 ท่านเดินทางไปโรงเรียนเป็นประจำ ระยะทางที่เดินจากบ้านไปโรงเรียน 3 กิโลเมตร ท่านเดินไป
 กลับเป็นประจำ มีโอกาสก็ได้เข้าไปในวัด และได้รับประทานอาหารวัดอยู่บ่อย ๆ เพราะบางวัน
 ท่านได้เงินค่าอาหารวันละ 1 สลึง กลับมาจากโรงเรียนแล้วท่านก็มาดูแลเลี้ยงน้อง เพราะพ่อแม่
 ออกไปทำงานในท้องถิ่น และท่านก็ได้ช่วยพ่อแม่ทำอาหาร พระบุญ มีสามารถทำอาหารได้หลาย
 อย่าง เพราะได้รับการฝึกฝนจากพ่อแม่ตั้งแต่เด็ก ๆ พ่อแม่เข้าครัวท่านก็ได้ช่วยหอบเครื่องแกงให้
 แม่บ่อย ๆ จึงมีความชำนาญในการทำอาหารจนบัดนี้

ส่วนสถานภาพทางการสมรส พระบุญกล่าวว่า ยังไม่เคยเข้าแต่งงานเลย สถานภาพยัง
 เป็นโสด เพราะก่อนอุปสมบทท่านยังเป็นหนุ่ม ซึ่งทัศนคติของพ่อแม่ท่าน ได้ยึดหลักคติโบราณว่า
 ให้บวชเรียนเสียก่อน แล้วจึงจะแต่งงานทีหลัง จนปี พ.ศ. 2517 ท่านได้บรรพชาสามเณร ซึ่ง
 ก่อนนั้นท่านได้ข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ 16 ตุลาคม เหมือนกันแต่ท่านอยู่ต่างจังหวัดจึงไม่ได้เข้าร่วม
 กิจกรรมกับเหตุการณ์ดังกล่าว เพราะได้อุปสมบทตั้งแต่นั้น จนบัดนี้ได้ 21 พรรษาแล้ว

บุคลิกภาพ

พระบุญ ท่านมีรูปร่างผอม ค่อนข้างสูง ลักษณะท่าทางมีความว่องไว กิริยามารยาทเรียบร้อย ลักษณะนิสัยดูรูปร่างเหมือนเป็นคนดู แต่นิสัยใจคอท่านเป็นคนเยือกเย็น มีความอดทน ลักษณะใบหน้าค่อนข้างแหลม จมูกโตและโด่ง นัยตาดำ ลักษณะสีผิวดำแดง เป็นคนมีสติปัญญาดี เป็นคนขยันสนใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหลายด้าน โดยเฉพาะด้านคอมพิวเตอร์ และภาษาอังกฤษ แม้ท่านได้มีโอกาสศึกษาเพียงประถมศึกษาปีที่ 4 เพราะฐานะเศรษฐกิจทางบ้านไม่ค่อยดีจึงได้เรียนเพียงนั้น แต่ท่านก็สนใจไขว่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา ลักษณะการเป็นอยู่ท่านชอบเรียบง่าย แต่งกายเรียบร้อย ชอบปลูกต้นไม้ รักธรรมชาติ และสามารถนำธรรมชาติมาประยุกต์เปรียบเทียบกับ ในการเผยแผ่ธรรมได้ดี

ประวัติชีวิต

ก่อนที่พระบุญจะเกิดมานั้น ทศนคติของพ่อแม่ต่อท่านนั้นไม่ชัดเจนนัก แต่วิถีชีวิตที่เป็นอยู่นั้นมีลักษณะที่เรียบง่าย มีการเอื้อเฟื้อทางจิตใจกันมากกว่าทางวัตถุ การเป็นอยู่ในครอบครัวอย่างอบอุ่น ชีวิตในครอบครัวช่วยเหลือกันดี แม้จะไม่มีเงินทองให้ช่วยเหลือกัน ก็มีน้ำใจให้ซึ่งกันและกัน

สิ่งที่พระบุญประทับใจที่สุดในครอบครัวนั้น พระบุญกล่าวว่า ตอนที่ท่านเป็นเด็กกลับมาจากโรงเรียน แม่จะทำขนมไว้เยอะแยะแต่แม่จะไม่ให้กินก่อน ให้เอาไปให้ป้า ให้น้าก่อน แม้เราจะหิวเพียงไรก็ตาม นี่แสดงให้เห็นว่าครอบครัวท่านนั้น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับญาติ ๆ และคนอื่น ๆ ด้วย นี่เป็นการสอนของแม่ตามวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ซึ่งท่านถือว่ามีความ

พระบุญกล่าวว่า ทศนคติของพ่อแม่ก่อนที่เกิดมานั้น ไม่ชัดเจนเท่าไรนัก แต่เมื่อพ่อแม่ได้ลูกชายแล้ว ความหวังของพ่อแม่คือต้องการให้ลูกบวช ส่วนความหวังอย่างอื่นนั้นมีน้อย เพราะในสมัยนั้นถ้าลูกชายได้บวชพระแล้ว ก็เท่ากับว่าส่งลูกไปเรียนหนังสือด้วย เพราะโรงเรียนอยู่ที่วัด มีพระสงฆ์บ้างและครูบ้างที่เข้ามาสอน ซึ่งสมัยนั้นท่านได้เรียนเพียงประถม 4 (ป.4) นับว่ามีความพยายามอย่างมาก (การศึกษาภาคบังคับสมัยนั้น) ส่วนพ่อแม่ก็นั้นหวังให้ลูกได้บวชพระ เพราะจะได้เรียนหนังสือต่อ ส่วนการขวนขวายที่จะให้ได้เรียนต่อประถม 7 นั้น (ต่อมามีการขยายภาคบังคับถึงประถม 7) พ่อแม่ไม่ยอมให้เรียนต่อ เพราะว่าต้องการให้เลี้ยงน้อง และทำงานช่วยส่งให้น้องเรียนต่อ จึงทำให้ท่านได้เรียนเพียงประถม 4

พระบุญได้อุปสมบทที่วัดใกล้บ้าน สาเหตุที่ท่านได้อุปสมบทนั้น พระบุญกล่าวว่าก่อนจะอุปสมบท ท่านป่วยเป็นโรคประจำตัว ไปรักษาที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพฯ จนหมดเงินไปมากมาย แพทย์ให้ความเห็นว่ารักษาไม่ได้แล้ว พ่อของท่านจึงกล่าวแบบเตือนสติว่า “ไปตายที่บ้านดีกว่า ไม่มีเงินรักษาแล้ว” เมื่อโรงพยาบาลในกรุงเทพฯ รักษาไม่ได้แล้ว แม่จึงหันไปหาหมอไสยศาสตร์มารักษาแทน บางครั้งก็พาท่านไปอยู่อาศัยกับหมอไสยศาสตร์ เมื่อท่านได้รับการรักษากับหมอไสยศาสตร์แล้ว ทำให้ท่านดีขึ้น รับประทานอาหารได้อย่างปกติ พ่อแม่ดีใจอย่างมาก ที่เห็นลูกดีขึ้นกว่าเดิม ต่อมาไม่นานก็ป่วยอีก คราวนี้ป่วยหนักกว่าเดิมอีกด้วย ไม่ทราบว่าจะเพราะสาเหตุอะไร พ่อแม่ดีใจได้ไม่นาน กลับร้องให้อีก ร่างกายของท่านผอมไม่มีเรี่ยวแรง ร้องให้อายากจะกลับบ้าน มีญาติคนหนึ่งไปเยี่ยมแล้วพูดว่า “เอามันไปตามที่บ้านเถอะ” แพทย์ปัจจุบันก็รักษาไม่ได้แล้ว หมอไสยศาสตร์ก็รักษาไม่ได้แล้ว หมดหนทางแล้ว จึงเอากลับบ้านใคร ๆ ที่มาเยี่ยมก็ร้องไห้กันทั้งนั้น เพราะดูตามสภาพแล้วคงจะไม่รอดชีวิต ญาติๆ และเพื่อนบ้านจึงเตรียมจัดงานศพ และจัดหาโลงศพมาใส่ เพราะถึงอย่างไรทุกคนก็คิดเหมือนกัน ว่าจะต้องตายแน่นอนอยู่แล้ว

ส่วนแม่นั้นไม่อยากจะให้ลูกตาย พระบุญกล่าวว่า แม่ไปตามหาว่าหมอที่ไหนรักษาได้ แม่ก็ไปหา มาหลายที่และก็ได้ยามากินอีกขนานหนึ่ง เป็นยาสมุนไพร แม่ก็เอามาให้กิน เป็นยาขมมาก ๆ เมื่อกินยาสมุนไพรนี้ ทำให้มีอาการดีขึ้นอีก กินอาหารได้ดีตามปกติอีก พ่อแม่ก็ดีใจอีก จนในที่สุดญาติ ๆ ก็ดีใจ ใกล้ ๆ บ้านมีหมอซึ่งทำงานอยู่ที่โรงพยาบาลรามฯ ก็ดูอาการของท่าน และได้เอายาจากโรงพยาบาลมาให้กินด้วย และกินยาต้มสมุนไพรด้วยควบคู่กันไป ส่วนแม่นั้นได้บ่นไว้ว่า ถ้าลูกหายดีแล้วจะให้ลูกบวชพระ ในที่สุดก็หายเป็นปกติ แต่ผมร่วงหมด ซึ่งใครก็แปลกมาก ว่าหายได้อย่างไร ทั้ง ๆ ที่เตรียมจัดงานศพ และโลงศพไว้แล้ว กลับรอดมาได้

พระบุญชอบอ่านหนังสือแนวคิดของหลวงปู่ปัญญานันทะ และหนังสือของนักวิชาการอื่น ๆ อีกมากมาย จึงทำให้ท่านได้ตัดสินใจอุปสมบทเมื่อได้อุปสมบทแล้ว ก็สนใจศึกษาแนวคิดของหลวงปู่ปัญญานันทะมากขึ้น พระบุญคิดว่า น่าจะเข้าร่วมอุดมการณ์การเผยแผ่ธรรมที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ดีกว่าที่จะอยู่ในวัดเดิม เพราะไม่สามารถที่จะร่วมอุดมการณ์ในการเผยแผ่ธรรมได้ดี อาจจะขัดกับแนวความคิดเดิมของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติอยู่แล้ว การทำงานอาจจะไม่ราบรื่น

ในปี 2520 พระบุญจึงได้ตัดสินใจเดินทางมาจำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตามอุดมการณ์และวัตถุประสงค์ที่ท่านตั้งไว้ เพื่อเผยแผ่ธรรม เมื่อเข้ามาจำพรรษาที่วัดชลประทาน ๓ งานชิ้นแรกที่พระบุญได้เริ่มทำ ก็คือจัดทำสื่อการเรียนการสอน ได้แนวความคิดจากอาจารย์ถวิล ซึ่งท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อพุทธทาส สวนโมกข์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ปรัชญาชีวิตในการทำงานของพระบุญ คือ “การภาวนา” พระบุญอธิบายว่า การภาวนามีใช้การนั่งหลับตา อย่างที่คิดกัน แต่เป็นการทำงานให้เจริญขึ้น ให้มากขึ้น ทำสติสัมปชัญญะให้มากขึ้น เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เมื่อสติปัญญาที่เข้มแข็งก็สามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ได้ สิ่งที่ท่านกระทำสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่นการผลิตสื่อกระดาษที่เคลื่อนไหว เป็นประโยชน์ต่อคณะครูอาจารย์และผู้สนใจทั่วไป ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และพัฒนาการสอนของครูอาจารย์ เป็นต้น

ชีวิตประจำวัน

จากการสังเกตการณ์พบว่า เวลาประมาณ 04.00 น. เป็นเวลาที่พระบุญตื่นนอน แล้วก็ไหว้พระสวดมนต์ ภาวนามีสติกำหนดรู้ว่าเราควรทำอะไรบ้าง หลังจากนั้นก็อ่านหนังสือ ทบทวนความจำ ศึกษาค้นคว้าจากตำราภายในห้อง ออกแบบภาพเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อการสอน และฟังข่าวเหตุการณ์บ้านเมือง และฟังเทปธรรมบรรยายของหลวงพ่อพุทธทาสเป็นหลัก จนถึงเวลา 06.00 น. ท่านจึงออกไปมีขมาบุตร แล้วกลับมาฉัน บางวันก็จะต้องไปบรรยาย หรือนำสื่อการสอนไปนำเสนอในเขตการศึกษา และสถาบันต่าง ๆ โดยจัดเป็นคอร์สในการอบรม ผู้ที่เข้ารับการอบรม ส่วนมากจะเป็นครูอาจารย์และพระสงฆ์ที่เป็นครูสอนปริยัติธรรมเป็นส่วนใหญ่

ในเวลาตอนเช้า ประมาณ 08.00 น. เป็นต้นไป จะมีพระสงฆ์ภายในวัดบ้างหรือที่อื่นบ้าง โดยเฉพาะพระนิสิต จากมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเดินทางมาดูวิธีการผลิตสื่อการเรียนการสอน ท่านก็สาธิตและแนะนำให้ด้วยใจเมตตา และก็มีมอบสื่อเหล่านั้นให้กับผู้ที่สนใจด้วย บางครั้งก็จะมีคณะครูอาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนให้ความสนใจ ที่จะนำสื่อกระดาษที่ท่านผลิตขึ้น ไปสอนแก่นักเรียนตามโรงเรียนของตน หรือบางครั้งก็เชิญท่านไปบรรยายโดยใช้สื่อที่ท่านผลิตขึ้น ไปบรรยายตามสถานที่ต่าง ๆ มากมาย และพระบุญได้รับเชิญให้มาสาธิตการผลิตสื่อในงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกด้วย และที่พิเศษที่สุดท่านได้มอบสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึง 3 ครั้งแล้ว และขณะนี้กำลังจะถวายมัลลิมิเดีย ซีดีรอมส์ด้วย

ตอนบ่ายท่านจะไปบรรยายธรรมตามสถานที่ ที่ได้รับนิมนต์ไว้ เช่นสถานการศึกษา และศูนย์ฝึกอบรมข้าราชการกรุงเทพมหานคร และสโมสรต่าง ๆ หลังจากบรรยายเสร็จก็จะกลับมาที่พักที่วัด บางครั้งก็ดูงานด้านวิจัยที่มีนิสิตมาปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านเป็นที่ปรึกษา ด้านการวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา และเป็นที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการจัดทำสื่อ กระจายเคลื่อนไหวแก่นักศึกษาไทย ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาเอกที่ประเทศออสเตรเลียด้วย

ตอนเย็นท่านได้เตรียมข้อมูล และเผยแพร่ธรรมสู่ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สู่ต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งสามารถเปิดดูได้ มีรหัสเฉพาะ ซึ่งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้ความสนใจอย่างมาก มีใหม่แต่ในประเทศไทย แม้ต่างประเทศก็ให้ความสนใจธรรมทางพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากหลาย ๆ ประเทศได้ส่งจดหมายมาขอคำแนะนำ และแสดงความยินดี พระบุญญกล่าวไว้ว่า ภายในหนึ่งเดือนจะมีจดหมายจากต่างประเทศ ที่สนใจการเผยแพร่ธรรม ในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เดือนละประมาณ 100 กว่าฉบับ และประเทศที่ให้ความสนใจ และส่งจดหมายมามากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา นับว่าเป็นนิมิตใหม่ในการเผยแพร่ธรรม ที่ใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสู่ต่างประเทศ

ในแต่ละวันท่านจะตรวจดูจดหมายที่มีผู้สนใจ ในแต่ละประเทศส่งมานั้นมากมาย และได้ให้พระสงฆ์ที่เก่งด้านภาษาช่วยตรวจดู และตอบจดหมายกลับไป ให้ผู้ที่ส่งจดหมายมาติดต่อขอสื่อเผยแพร่ธรรม และเอกสารต่าง ๆ มากมาย

ตั้งแต่ตอนเย็นจนถึงเวลา 22.00 น. ท่านก็จะทำงานเกี่ยวกับสื่อการสอน ที่ผลิตขึ้นด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งภายในห้องของท่าน จากการสังเกตการณ์พบว่า มีคอมพิวเตอร์ สื่อประเภทต่าง ๆ มากมาย และหนังสือประเภทศาสนา เทปธรรมะหรือวีดีโอธรรมะ และหนังสืออื่น ๆ อีกมาก ซึ่งท่านสนใจเกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรมะ และด้านภาษาต่างประเทศด้วย

ความแตกต่างระหว่างวันหยุดกับวันธรรมดา พระบุญญกล่าวไว้ว่า สำหรับชีวิตท่านนั้นไม่มีความแตกต่าง เพราะยังวันหยุดก็ยังทำงานมากขึ้น ส่วนวันธรรมดานั้นก็ทำงานอยู่แล้ว แต่การทำงานด้านเผยแพร่ธรรมะนั้นไม่มีวันหยุดที่แน่นอนถ้าวันไหนก็จะหยุดวันนั้น หรือทำงานไปได้ เห็นว่าเหนื่อยก็พักนอนได้ คือทำงานไปด้วยถ้าเหนื่อยก็หยุดพัก เมื่อหายเหนื่อยก็กลับมาทำงานต่อไป เป็นวิถีชีวิตของพระสงฆ์ที่ทำการเผยแพร่ธรรม จะมากำหนดว่าวันนี้วันหยุดและไม่ทำงานนั้นไม่ได้ บางครั้งวันหยุดคือเสาร์อาทิตย์ เราต้องทำงานมากกว่าวันธรรมดาด้วยซ้ำไป ส่วนการ

ทำงานของบุคคลอื่น ๆ ทัวไปที่เป็นฆราวาสนั้นก็ย่อมมีวันหยุดพักผ่อนเป็นธรรมดา แต่วันหยุดนั้นสภาพจิตใจยังวุ่นวายมากกว่าวันธรรมดา ที่เป็นเช่นนี้ เพราะวันหยุดแทนที่จะพักผ่อนบางคนกลับไปกินเหล้าฉลองสนุกสนาน บางคนออกไปต่างจังหวัดนำเหล้า บุหรี่ ดิกลองร้องเพลง ยิ่งเหนื่อยกว่าวันธรรมดาที่ทำงานตามปกติอีก จึงทำให้สภาวะจิตใจวุ่นวายเหนื่อยมากกว่าเดิม เพราะสภาพจิตใจยังไม่ได้หยุด ยังไม่ได้พักผ่อน ควรจะให้เวลาและให้ความสำคัญกับครอบครัว และลูก ๆ ด้วย อย่าเอาแต่สนุกสนานเพื่อตัวเองอย่างเดียว ให้นึกถึงครอบครัวและผู้ที่อยู่ที่บ้านด้วย ทำอย่างไรที่จะให้ครอบครัวมีความสามัคคี มีความสุข เป็นการสร้างความอบอุ่นในครอบครัว

ครอบครัวและเครือญาติ

พระนุญกล่าวชีวิตในครอบครัวอยู่กันด้วยความอบอุ่น จะดูแลน้อง ๆ และช่วยงานพ่อแม่ด้วย และก่อนอุปสมบทได้ออกไปทำงานนอกบ้านด้วย พระนุญกล่าวว่า เงินที่ได้จากการทำงานนั้น จะมอบให้กับแม่หมดเลย ไม่เคยเก็บเงินไว้ เงินเดือนที่ได้จะเหลือเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว เงินเดือนจึงเหลือครบทุกเดือน เพราะท่านไม่เที่ยวเตร่ ไม่ดื่มเหล้า และไม่สูบบุหรี่ จนเพื่อนบ้านให้ความนับถือ แม้อายุยังน้อยก็สามารถดูแลน้อง ๆ ให้น้อง ๆ ได้เรียนหนังสือกันทุกคน และช่วยพ่อแม่อีกด้วย

พระนุญกล่าวว่า ญาติ ๆ ที่น้องให้ความนับถือกับครอบครัวของท่านมาก เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่ไม่ชอบสิ่งเสพติด และเที่ยวเตร่ตามสถานต่าง ๆ จนในที่สุดท่านก็ได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ในพุทธศาสนาเมื่ออายุ 20 ปี ตอนแรกแม่หวังจะให้ลาสิกขา หลังจากบวชเพียง 3 พรรษา แต่หลังจากบวชพระแล้วท่านก็ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยจนได้นักธรรมโท แล้วก็ได้ออกเดินธุดงค์ไปกับเพื่อนที่ กว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา และจังหวัดเชียงราย หรือตามสถานที่ต่าง ๆ พระนุญกล่าวว่า ในขณะที่เดินธุดงค์นั้นได้ไปพบกับอาจารย์ถวิล ผู้ประสิทธิประสาทความรู้ด้านผลิตสื่อการสอน และเป็นนักคิดนักเผยแพร่ธรรม ซึ่งเดินทางมาจากสวนโมกข์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบอาจารย์ถวิลที่ป่าช้าหนองหวี และได้ขอเดินธุดงค์กับอาจารย์ถวิลด้วย ในขณะที่อยู่ด้วยกันกับอาจารย์ถวิลที่ป่าช้านั้น อาจารย์ถวิลจะสอนวิธีการเผยแพร่ธรรมด้วยภาพประกอบต่าง ๆ เมื่อมีญาติโยมมาที่ป่าช้า อาจารย์ถวิลจะสอนธรรม และฝึกให้ท่านเป็นนักเผยแพร่ธรรมด้วย โดยเปิดโอกาสให้ท่านพูดสัก 4-5 นาที ท่านจึงถือว่าได้เรียนรู้การสอนธรรมจากอาจารย์ถวิลที่ป่าช้า ซึ่งถือได้ว่าป่าช้าเป็นโรงเรียนฝึกสอนการเผยแพร่ธรรมของพระนุญ

บทบาทหน้าที่ในฐานะท่านเป็นลูกที่มีต่อพ่อแม่ นั้น พระนุกกล่าวไว้ นอกจากจะให้สิ่งของเครื่องใช้ แก่พ่อแม่แล้วยังไม่พอ ต้องให้สังฆกรรมแก่พ่อแม่ด้วย บางครั้งพ่อแม่ยังคิดในตัวบุคคลอยู่ พ่อแม่ยังเป็นห่วงลูกมากอย่างถึงซึ่ง ความรู้สึกยังเป็นห่วงเป็นใยลูก ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งท่านคิดว่าพ่อแม่ยังไม่เข้าใจสังฆกรรมข้อนี้ ท่านก็พยายามถอนความห่วงใยของพ่อแม่ ให้ปล่อยจิตเป็นปกติจะได้ไม่เป็นทุกข์กับลูก ไม่ต้องห่วงลูก ๆ พระนุกกล่าวว่า เมื่อพ่อแม่ห่วงเราแล้ว จะเกิดอึดใจ ตัวคนขึ้นมาจึงเกิดความทุกข์ขึ้นมาได้ วนเวียนอยู่กับความทุกข์จากการห่วงลูก เราเป็นลูกควรจะทำตัวอย่างให้พ่อแม่ห่วงใย และมีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ ให้พ่อแม่หลุดพ้นจากเวทดุด้วย พ่อแม่เป็นบุพการีชนของลูกอยู่แล้ว ย่อมห่วงใยลูก ๆ เป็นเรื่องธรรมดา แต่อย่าทำให้ท่านต้องห่วงใยในด้านเวทดุหรือบุคคลมากนัก จะทำให้พ่อแม่ผูกพันซึ่งเป็นทุกข์ซึ่งติดเวทดุมากเกินไป

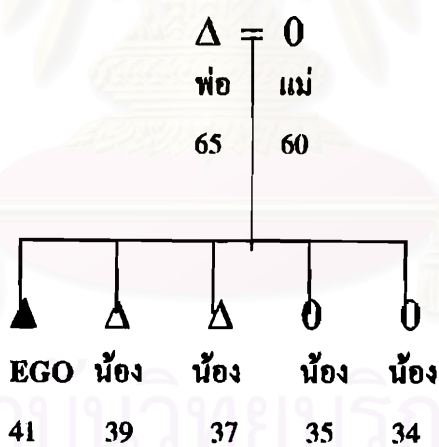
พระนุกได้มอบของขวัญและสิ่งของอื่น ๆ ให้พ่อแม่ในวันสำคัญ ๆ เช่นวันเกิด หรือปีใหม่ วันแม่ เป็นต้น เป็นการกระทำของบุคคลทั่วไป แต่พระนุกจะมอบสังฆกรรม อันมีค่าให้พ่อแม่ด้วยโดยการทำให้พ่อแม่ได้หลุดพ้นจากการทุกข์ ความโศก ความห่วงใยต่อลูกต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทุกข์ โดยท่านได้อธิบายกรรมแก่พ่อแม่ ตัวอย่างเช่น พระนุกจะอธิบายถึงชีวิตของคนเราประกอบด้วยธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ประกอบกันเข้าเป็นตัวคน เมื่อขาดสิ่งเหล่านี้แล้ว ร่างกายเราจะอยู่อย่างไร อธิบายให้พ่อแม่เข้าใจถึงจุดนี้ อย่ายึดมั่นในตัวคนเมื่อร่างแตกดับไปก็แปรสภาพเป็นธาตุทั้งสี่ตามธรรมชาติเหมือนเดิม แต่เมื่อพระนุกได้มีโอกาสพูดให้เด็ก ๆ ทั่วไปฟังท่านก็จะสอนให้ลูก ๆ กตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นพื้นฐานของลูก ๆ ทุกคน สาเหตุที่ท่านสอนอย่างนี้เพราะเด็ก ๆ ยังผูกพันอยู่กับพ่อแม่ จะนำสังฆกรรมขั้นสูงเรื่องต่าง ๆ มาอธิบายนั้นย่อมจะเข้าใจยาก

พระนุกกล่าวว่า เดียวนี้ผู้ปกครองเป็นโรคประสาทเพราะลูก ๆ มากมาย เพราะความห่วงใยลูก ๆ และเป็นทุกข์กับชีวิตมากเกินไป เพราะพ่อแม่ได้ผูกพันอยู่กับลูก ๆ มาเป็นเวลานาน ย่อมเห็นอกเห็นใจลูก ๆ จึงเกิดความห่วงใย และในที่สุดก็เกิดความทุกข์ใจตามมา เป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน ไม่มีใครคิดที่จะทำอย่างไร ที่จะแก้สภาพจิตใจของพ่อแม่ อย่าให้พ่อแม่ห่วงใยลูกจนเกิดความทุกข์ บางครั้งพ่อแม่เป็นห่วงลูกมากเกินไป ซึ่งบางครั้งลูกไม่ได้เป็นอย่างที่พ่อแม่คิดก็ได้ พื้นฐานอย่างหนึ่งก็คือการปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ การที่จะอธิบายให้พ่อแม่เข้าใจถึงสังฆกรรมนั้น ต้องพิจารณาให้ดี ขั้นแรกต้องอธิบายพื้นฐานขั้นศีลธรรมก่อน มิฉะนั้นแล้วถ้าลูก ๆ ไปอธิบายอย่าให้พ่อแม่ห่วงใยนั้นเดี๋ยวจะกลายเป็นคนอกตัญญูไปก็ได้ ต้องค่อย ๆ ปรับความเข้าใจและอธิบายให้ท่านเข้าใจจุดนี้ด้วย ว่าอย่างเป็นทางการธรรม และอย่างไร เป็นภาษาคคน

สำหรับญาติที่พระบุญสนิทที่สุดนั้นก็มียา และน้ำบางคน เพราะส่วนมากจะมาช่วยกันทำงาน จะมีความรัก ความอาทรต่อกัน ไม่ว่าญาติคนใดจะมาก็ยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะส่วนมากจะมาช่วยงานกัน บางครั้งน้ำจะมาช่วยสองสามวัน นอนพักผ่อนอยู่ที่นั่นทำงานอยู่ที่นั่นกับน้ำ ๆ นี้เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความผูกพันกันในเครือญาติ ซึ่งเกิดจากการช่วยเหลือกัน

ความคิดเห็นเรื่องญาติ : พระบุญกล่าวว่ ตอนนี้ท่านเป็นพระสงฆ์ก็คิดที่จะดักเตือนให้ญาติที่ติดอบายมุข โดยการดื่มเหล้าเป็นประจำ และสูบบุหรี่ จนทำให้เสียทรัพย์สินมากมาย และสร้างปัญหาแก่ครอบครัวตามมา ซึ่งท่านรู้ข่าวเรื่องญาติ ๆ แล้วยังรู้สึกไม่สบายใจ ถ้ามีจังหวะและโอกาสจะพูดคุยและดักเตือนญาติที่ประพฤติตนติดอบายมุข และอธิบายเกี่ยวกับโทษกันเกิดจากการสูบบุหรี่และการดื่มเหล้าด้วย นี่คือนโยบายอย่างหนึ่งที่ท่านจะต้องแก้ไขญาติพี่น้องของท่านให้ได้

ไดอะแกรมที่ 8 แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระบุญ

ปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่ธรรม

นับท่านเป็นผู้ที่ริเริ่มในการผลิตสื่อกระดาษเคลื่อนไหว ในการเผยแผ่ธรรม และได้ทำงานด้านนี้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันนี้พระบุญ ได้ทำการเผยแผ่ธรรมโดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนในประเทศไทยนั้นเกือบแทบทุกจังหวัด ที่มีสื่อกระดาษเคลื่อนไหว ในการสอนหนังสือ เพราะท่านไปอบรมครูอาจารย์หลายแห่ง

พระบุญกล่าวว่าการเผยแพร่ธรรมที่ใช้สื่ออีกอย่างหนึ่งก็คือการใช้โอเวอร์เฮด (Overhead) ต่อมาพัฒนาจากสื่อกระดาษมาเป็นวิดีโอ (Video) แผ่นใส และรายการโทรทัศน์บางรายการก็ได้รับนิมนต์ให้ท่านไปออกรายการโทรทัศน์ด้วย และล่าสุดได้พัฒนาระบบการเผยแพร่ธรรมมาเป็นระบบคอมพิวเตอร์มีเดีย

ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่ธรรมนั้น พระบุญกล่าวว่า ปัญหาที่สำคัญมีอยู่ 2 ประการคือ

1. ปัญหาขาดผู้สนับสนุน และทุนในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งทุนในการดำเนินงาน ส่วนมากจะได้มาจากศรัทธาของประชาชนทั่วไป และจากการเก็บรวบรวมเอง ขณะที่ไปบรรยายตามสถานที่ต่าง ๆ ก็มีผู้ถวาย และก็นำมารวบรวมตั้งเป็นกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในการผลิตสื่อกระดาษเคลื่อนไหวต่อไป

2. ปัญหาขาดบุคลากร อันเป็นปัญหาอย่างหนึ่ง เพราะมีพระสงฆ์ได้มาช่วยเหลืองานด้านนี้อยู่ไม่มากนัก ซึ่งบางครั้งมีผู้มาช่วยเหลือ แต่เมื่อทำได้ไม่นานก็ต้องออกไป เพราะการทำงานด้านนี้ไม่สนุกและเบื่อง่าย พระบุญกล่าวว่า การทำงานด้านนี้ต้องทำด้วยใจรัก และศรัทธาอย่างจริงจัง ไม่หือแหย่ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้ใช้หลักการภาวนาด้วยการปฏิบัติธรรม เป็นการทำตามหน้าที่ด้วยความจริงใจและซื่อสัตย์ต่องานที่ทำ

ปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือความไม่เข้าใจของประชาชน ที่ต้องการให้พระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีกรรมอย่างเดียว การที่พระสงฆ์เผยแพร่ธรรมโดยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บางคนถือว่าไม่สามารถที่จะส่งให้แก่คนตายได้ พระสงฆ์ไม่สมควรทำ และบางคนถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของพระสงฆ์ด้วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ พระสงฆ์ต้องการอธิบายความเข้าใจ ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบถึงบทบาทในการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมในยุคปัจจุบัน แม้แต่พระสงฆ์บางรูปก็ไม่เข้าใจในการเผยแพร่ธรรมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งพระสงฆ์บางรูป ยังยึดติดคติโบราณโดยการแสดงธรรมบนอาสน์สงฆ์หรือธรรมมาศ ใช้ใบลานประกอบบทเทศนา ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้การเผยแพร่ธรรมแบบโบราณนั้น ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากจะฟัง

ส่วนวิธีแก้ปัญหานั้น พระบุญกล่าวว่า ใช้วิธีการง่าย ๆ เมื่อไม่มีทุนในการดำเนินงานก็จะหยุดการทำงานไปชั่วคราว มีเงินเมื่อไรก็จะดำเนินงานต่อไป เพราะเป็นการทำด้วยความสมัครใจ ไม่ต้องไปขอร้องใครให้มาช่วย และไม่จำเป็นที่จะต้องจัดผ้าป่า ไม่อยากทำทั้ง ๆ ที่มีคนมาแนะนำให้จัดผ้าป่าก็ไม่ยอมจัด เพราะถือว่าเป็นการรบกวนผู้อื่น ส่วนปัญหาการขาดบุคลากรช่วยงานนั้น จากการสังเกตการณ์พบว่า พระบุญจะทำงานอยู่เพียงรูปเดียว ภายในที่พักของท่าน ซึ่งบางครั้งจะ

มีผู้อื่นเข้ามาช่วยบ้าง ซึ่งปัญหาด้านบุคลากรนี้ พระบุญกล่าวไว้ เนื่องจากไม่มีทุนที่จะจ้างบุคคลต่าง ๆ ให้มาช่วยงาน เพราะการทำงานด้านนี้ต้องทำด้วยใจรักและศรัทธาอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังให้ประชาชนได้รับรู้ถึงธรรมอันแท้จริง มิใช่ตั้งจะธรรมจอมปลอม เพื่อผลประโยชน์อะไรบางอย่างแอบแฝงอยู่

ความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ

ความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ : พระบุญกล่าวว่า เศรษฐกิจมีความผูกพันกันหลายด้าน เคยไปดูงานที่เมืองต่าง ๆ ประเทศญี่ปุ่นหลายเมือง ซึ่งโดยทั่วไปรู้กันว่าประเทศญี่ปุ่นมีเศรษฐกิจดี ประเทศหนึ่งในเอเชีย เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในแถบเอเชีย ซึ่งระบบการขนส่งมวลชนดีมาก มีความสะอาด ทันสมัยมาก โดยทั่วไปจะใช้บริการของสื่อมวลชนมากกว่าใช้รถส่วนตัว จะไม่ค่อยพบเห็นมอเตอร์ไซค์ บ้านเมืองสะอาด เมื่อไปสัมผัสกับกลุ่มเด็กวัยรุ่น จะเห็นว่าเด็กวัยรุ่นในญี่ปุ่นกำลังสนใจวัฒนธรรมต่างชาติ และที่สำคัญข้างถนน จะสังเกตเห็นมีก้นบูทที่อยู่มากมายเป็นพัน ๆ ม้วน พระบุญวิเคราะห์ว่า ในขณะที่บ้านเมืองเขานั้นเศรษฐกิจดี แต่เขากำลังเครียดในเรื่องสภาวะจิตมาก สภาพจิตใจตกต่ำมาก มีการเก็บกดมาก เขามีแต่การพัฒนาทางวัตถุ เน้นด้านเศรษฐกิจ แต่ไม่พัฒนาด้านจิตใจ สังเกตเห็นได้จากทางแยกต่าง ๆ จะมีผู้ที่มานั่งสูบบุหรี่กันมากเหลือเกิน เพราะเขามีการเก็บกด มีความเครียดในด้านสภาพจิตใจ ปัญหามีอยู่ว่าบ้านเรายังไม่เครียดจนถึงขนาดต้องสูบบุหรี่เป็นพัน ๆ ม้วนต่อวัน แสดงให้เห็นว่าคนไทยยังไม่เครียดมาก สภาพจิตใจยังดีอยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งเศรษฐกิจและสภาพจิตใจนั้นมีความเชื่อมโยงกันอยู่ ถ้าการเป็นอยู่ดี สภาพจิตใจต้องดีด้วย สังคมถึงจะสงบ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจควรจะพัฒนาด้านจิตใจด้วย

ความคิดเห็นด้านการเมือง : พระบุญกล่าวว่า ผู้ที่เป็นนักการเมืองบางคนไม่มีความละเอียดต่อการกระทำที่ผิด ไม่มีสภาวะจิตที่ปกติ ขาดหิริ คือความละเอียดแกลใจ และโอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ไม่กล้าเปิดเผยความบริสุทธิ์ของตนเอง ตัวอย่างของการเปิดเผยซึ่งกันและกันไม่ว่าจะผิดหรือถูก ในพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ให้พระสงฆ์แสดงอาบัติ คือแสดงความเปิดเผยความผิดต่อกันได้ แสดงความจริงให้ปรากฏออกมา ไม่ต้องระอาย มิให้ปกปิดความผิดนั้น แต่นักการเมืองเป็นการปวารณาที่โกหกซึ่งกันและกัน ไม่กล้าเปิดเผยความจริงต่อกัน ต่างคนก็ปกปิดความลับซึ่งกันและกัน โกหกกัน ไม่จริงใจต่อกัน เกิดการหลอกลวงซึ่งกันและกัน เกิดความระอายและกลัวเขาจะรู้ความจริง ไม่มีคุณธรรม คือไม่มีหิริ ความระอาย และไม่มีโอตตปปะ ความเกรงกลัว การเมืองที่สมบูรณ์แบบต้องมีหิริ และโอตตปปะ จะต้องมีคุณธรรมจริง อย่างมีคุณธรรมปลอม และที่สำคัญจะต้องกล้าเปิดเผยความบริสุทธิ์ของตนเอง ต่อสาธารณชนได้

พระบุญยกกล่าวว่า นักการเมืองควรจะเป็นนักการเมืองแท้จริง มิใช่ นักการเมืองจอมปลอม เพื่อหลอกลวงชาวบ้าน ถ้าเป็นนักการเมืองก็เป็นนักการเมืองจริงๆ เสียสละเพื่อประชาชนเพื่อประเทศชาติส่วนรวมอย่าเป็นนักการเมืองหลอกลวงซึ่งดูแล้วน่านับถือเป็นคนที่มีจริงใจต่อประชาชน แต่ในจิตใจนั้นคิดจะกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตน และพรรคพวกตน และที่สำคัญคือนักการเมืองต้องไหว้ตนเองได้ หมายความว่า การกระทำของตัวนั้นคิดแล้ว ชื่นชมตนเองได้ เพราะตนเองบริสุทธิ์

ความคิดเห็นในเรื่องศาสนา : พระบุญยกคำกล่าวของหลวงพ่อพุทธทาสที่ว่า ศาสนาไม่ควรทะเลาะกัน ศาสนาควรจะเป็นส่วนสำคัญเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เห็นความหมายซึ่งกันและกัน เพราะศาสนาเป็นองค์กรแห่งเมตตา แห่งสันติภาพ นำตั้งธรรมที่แท้จริงมาประกาศให้ประชาชนได้รับทราบ ให้เข้าใจ และนำไปประพฤติปฏิบัติ มิใช่มาโจมตีกัน ศาสนายุคปัจจุบันนี้ควรจะเป็นสากล มีแนวคิดที่ว่าทุกคนเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น ศาสนาทุกศาสนา ควรจะร่วมมือ มีความสัมพันธ์ต่อกัน ในการทำงานเพื่อประชาชน เพื่อสันติภาพของโลก สังคมทุกสังคมควรจะอยู่ด้วยกันบริสุทธิ์ไม่มีอะไรแอบแฝง ทำงานเพื่อพระศาสนาอย่างแท้จริง มีเป้าหมายเพื่อสันติภาพของโลก อย่างมาขัดขวางกัน ควรมีจุดหมายอย่างเดียวกันคือสันติภาพ แต่ถ้าศาสนาแต่ละศาสนามาทะเลาะกันอยู่เป็นที่น่าละอายมาก แสดงให้เห็นว่ายังไม่เชื่อคำสอนของศาสดา ท่านคิดว่าควรจะเชื่อมโยงระหว่างองค์กรทางศาสนา ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินงานร่วมกันอยู่หลาย ๆ ศาสนาเพื่อเป้าหมายอันเดียวกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อเป้าหมายคือสันติภาพของโลก และความสุขสงบ เย็น ของโลก

ความคิดเห็นด้านการศึกษา : พระบุญยกกล่าวว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับทุกคน แม้พระสงฆ์ที่จะเป็นนักเผยแผ่ธรรมนั้น ต้องจบการศึกษาอย่างน้อย ปริญญาโท และปริญญาเอก ปริญญาตรียังต่ำอยู่เมื่อเทียบกับระบบการศึกษาในยุคปัจจุบัน จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์พบว่า แม้พระบุญไม่มีโอกาสที่จะได้ศึกษาต่อ เพราะจบเพียงประถมสี่ แต่ได้ส่งเสริมและให้ทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์ที่เดินทางไปเรียนต่อระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ทั้งภายในและต่างประเทศหลายรูปที่ไปในนามวัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระบุญยกกล่าวว่า พระสงฆ์ที่มีความรู้สูงย่อมได้เปรียบ จะเผยแผ่ธรรมย่อมเป็นที่สนใจของผู้ฟังดีกว่าพระสงฆ์ที่จบชั้นต่ำ ๆ มีความรู้เล็กน้อย ความเชื่อถือน้อย ส่วนพระสงฆ์ที่จบการศึกษาทางโลกสูงเป็นที่เชื่อถือ และผู้อื่นยอมรับ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือน่ามากกว่า และสามารถแสดงบทบาทในการเผยแผ่ธรรมได้ดีกว่า ส่วนพระสงฆ์ที่มีการศึกษาน้อย จะสั่งสอนประชาชนนั้นต้องเหนื่อยมาก ๆ เพราะขาดเทคนิคและความรู้ที่จะมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมให้คนอื่นเข้าใจ

จากการสังเกตการณ์พบว่า พระบุญเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น พระสงฆ์ภายในวัดหลายรูป กำลังจะเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ พระบุญได้ให้คำแนะนำ และเปิดดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องต่างในมหาวิทยาลัยนั้นๆ เช่นมีพระสงฆ์รูปหนึ่ง กำลังจะไปศึกษาต่อที่ประเทศออสเตรเลีย และมาขอดูรายละเอียดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย และเมืองที่ตั้งมหาวิทยาลัยตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ ซึ่งท่านให้ดูในระบบอินเตอร์เน็ตภายในกฎที่พกของท่านเอง และเมื่อใครจะไปเรียนหนังสือท่านยังมอบทุนสนับสนุนให้อีกด้วย เพื่อเป็นกำลังใจแก่พระสงฆ์ที่ไปศึกษา ถ้าพระสงฆ์รูปใดจบปริญญาเอก ท่านจะดีใจมาก เพราะจะได้ช่วยกันมาเผยแผ่ธรรมเพื่อสันติภาพแก่โลกได้อย่างดี

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่อยู่ พระบุญกล่าวว่า สถานที่แห่งนี้เหมาะสมกับท่านมาก มีความพร้อมทุกอย่าง และที่สำคัญผู้ปกครองคือหลวงพ่อบัญญานันทะท่านเป็นผู้มีเมตตา ตั้งใจสนับสนุน และเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ทำงานได้อย่างเต็มที่ ท่านมีเวลาดั้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ ได้ จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์พบว่า พระบุญได้งดการสวดศพ และได้ไปบอกกล่าวกับหลวงพ่อบัญญานันทะเจ้าอาวาสว่า จะหยุดการรับสวดศพ เพราะงานฌาปนกิจศพที่วัดนี้มีบ่อย ไม่มีเวลาที่ จะทำงานด้านการเผยแผ่ธรรมอย่างเต็มที่ จึงงดการสวดศพ เพื่อหันมาทำงานอย่างเต็มที่ เพราะงานที่ท่านั้น พระบุญกล่าวว่า มีความสุขอยู่กับการทำงาน สะดวกสบายดี และมีความเต็มใจที่จะทำโดยไม่หวังผลกำไรที่เป็นกิเลส ที่ทำให้เกิดความเศร้าหมองได้ ส่วนแนวคิดที่จะย้ายสถานที่นั้น ตอนนี้ยังไม่คิด แต่เคยมีคุณแม่มานิมนต์ให้กลับไปอยู่ที่วัดใกล้บ้าน เพราะอยู่ใกล้พ่อแม่และญาติพี่น้อง แต่ท่านตอบอธิบายว่าย้ายไปไม่ได้ เพราะไม่สามารถที่จะทำงานด้านนี้ได้ดี ไม่สะดวกกับการทำงาน ถ้าอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์แห่งนี้ สามารถที่จะทำงานได้อย่างสะดวกสบาย

ชีวิตในอนาคต

พระบุญกล่าวว่า ได้มอบชีวิตให้กับพระศาสนาแล้ว ไม่คิดที่จะลาสิกขาออกไปประกอบอาชีพอีกแล้ว จะทำงานด้านการเผยแผ่ธรรมจนกว่าชีวิตจะสิ้นลมหายใจและได้มอบดวงตาให้กับสภากาชาดแล้ว และอวัยวะส่วนอื่น ๆ ก็จะมอบให้แก่ผู้ที่ต้องการ หรือเพื่อนำไปศึกษา

การเตรียมตัวในปีปลายชีวิตนั้น พระบุญอธิบายว่า สิ่งที่ทำเป็นการเรียนรู้ทุกอย่างเพื่อหลุดพ้น อย่ายึดติดว่าเป็นของฉันตัวฉัน จงแสดงความเห็นออกมาว่านี่ไม่ใช่ของเราตัวเรา สักวันหนึ่งมันจะต้องเปลี่ยนสภาพไปสู่สภาพเดิมคือ ชาติ สิ้น น้ ไฟ ลม จะต้องมาทุกข์มาสุขอะไรอีก นี่คือวิธีการที่จะต้องปล่อยวาง นี่เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด ซึ่งทุกคนควรมีเป้าหมายตรงนี้

พระบุญกล่าวว่่า ฉะนั้นเราจะต้องเตรียมการไว้ว่าจะไม่ซัดมันถ้อมมันไว้ตั้งแต่หนุ่ม ๆ ไม่ต้องเรามาปฏิบัติตอนแก่ เราต้องมีสติว่าทำทุกอย่างเพื่อภาวนารู้สติอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้หลุดพ้นตัวคนนั่นเอง การภาวนานั้นเป็นวิธีการละตัวคนได้อย่างหนึ่งที่ท่านทำอยู่ขณะนี้

พระบุญได้ยกตัวอย่าง เช่นการทำงาน เรามักจะตั้งความหวังว่า ทำงานครั้งนี้จะได้เงินหรือไม่ จะได้เท่าไร แต่การภาวนานั้นไม่ได้หวังเงินทองอะไร แต่ทำเพื่อให้จิตเราหลุดพ้น เพื่อให้จิตเราสงบ เพื่อให้จิตเราเย็น เพื่อให้จิตเรามีสมาธิ มีสมาธิในการทำงาน นี่คือการเป่าหมายที่วางไว้ ทำอย่างไรให้จิตไม่ให้ซัดมันถ้อมมัน ให้จิตหลุดพ้น มิใช่ไปทำจิตให้หยุดหั่นอยู่ในดำ แต่เป็นการหลุดพ้นในขณะที่กำลังต่อสู้เพื่อสังคม จึงบอกจิตว่าอย่าติดอะไรมาจนเกินไป

- ผู้สัมภาษณ์ : นายณรงค์ กงนวล นิสิตสาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระมหาวิฐ (นามสมมติ)
- สถานที่ : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์
- วัน/เวลา : วันที่ 20 กรกฎาคม 2539 เวลาประมาณ 14.00 น.

ลักษณะทางสังคม

เพศชาย อายุ 55 ปี เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวน 5 คนเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนประจำอำเภอ จนจบ ม. 3 ในสมัยนั้น เมื่อเรียนจบแล้วก็ได้บรรพชาอุปสมบทเพื่อศึกษาปฏิบัติธรรม แขนกธรรม จนจบนักธรรมชั้นเอก และเรียนแผนกบาลี จบเปรียญธรรม 4 ประโยคท่านเกิดในครอบครัวเกษตรกรรมมีอาชีพทำนา และรับจ้างในบางโอกาส

บุคลิกภาพ

ลักษณะท่าทางท่านเป็นคนสง่า รูปร่างสูงใหญ่ เป็นลักษณะผู้นำ ลักษณะการพูดเป็นคนเปิดเผยตรงไปตรงมา เป็นคนมีมารยาทเรียบร้อย ให้ความเคารพในธรรมแก่บุคคลทั่วไป นิสัยอ่อนโยน มีเมตตากับทุก ๆ คนที่ได้พบเห็นและสนทนาด้วย ท่านจะพูดคุยสนทนาแบบตั้งต่อนิ่ง ฉะนั้น มากกว่าพูดเรื่องอื่นไว้สาระ พระมหาวิฐเป็นผู้มีความรู้แตกฉานในหลักพุทธธรรม และวิชาการต่าง ๆ ทั้งยังสนใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เช่นในด้านภาษาต่างประเทศ เป็นต้น เป็นคนมีสติปัญญา รู้วิธีแก้ปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ดี

ประวัติชีวิต

พระมหาภูทกเป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวน 5 คน มีพี่ชาย 1 คน พี่สาว 2 คน และน้องสาวอีก 1 คน ทศนคติของพ่อแม่ก่อนที่ท่านจะเกิดมานั้น ไม่มีการกล่าวถึงมากนัก หลังจากที่ท่านได้เรียนจบแล้ว ท่านก็ออกเผยแผ่ธรรมตลอดมา จนได้ไปจำพรรษาที่วัดแห่งหนึ่ง แล้วเริ่มดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มากมายอย่างที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน และได้ดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่ธรรม ควบคู่กับการสงเคราะห์ประชาชน ได้ระดมบุคลากรทางศาสนาเข้ามาช่วยเหลือด้วย

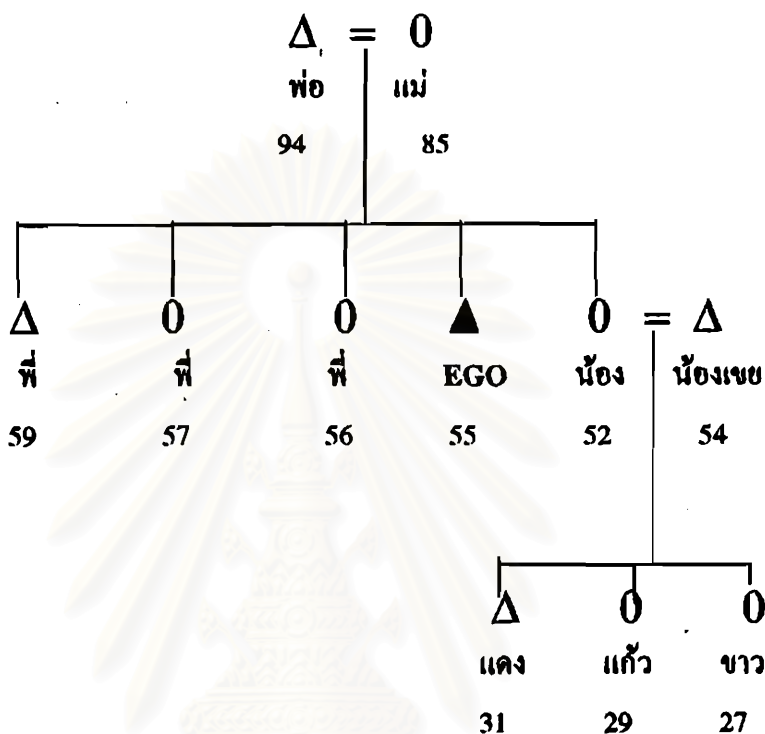
ชีวิตประจำวัน

ในแต่ละวันท่านใช้ชีวิตให้มีค่าที่สุด เกี่ยวกับการประกาศพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ โดยได้บรรยายธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน บริษัทห้างร้าน องค์กรกุศลต่าง ๆ ที่มีผู้นิมนต์ไปบรรยาย การเผยแผ่ธรรมของท่านจะใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่นบรรยาย อภิปราย สนทนา และปาฐกถา และเขียนหนังสือ เป็นต้น แม้ท่านจะแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟังก็ตาม ท่านยังปฏิบัติเป็นตัวอย่างอีกด้วย โดยตั้งแต่เช้าท่านจะตื่นขึ้นมาสวดมนต์ไหว้พระ และออกเดินจงกรม ไปตามสถานที่ต่าง ๆ หลังจากนั้นก็จะทบทวนหนังสือเพิ่มเติม ถ้าเป็นวันพระหรือวันอาทิตย์ท่านก็จะอยู่ที่วัด เพื่อแสดงธรรมให้ผู้ที่มาทำบุญที่วัดฟังเป็นประจำ

ครอบครัวและเครือญาติ

พระมหาภูทกกล่าวว่า ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของชาวบ้าน แต่สำหรับบรรพชิตหรือนักบวชแล้วย่อมมีความสัมพันธ์ลดน้อยลง เพราะเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจแทน แต่ก็ยังมีความผูกพันอยู่บ้าง เพราะบิดามารดาของท่านได้จากไปหมดแล้ว เหลือแต่ลูกหลาน หรือญาติ ๆ ซึ่งต่างคนต่างก็ทำหน้าที่กันไปพระมหาภูทกก็มีหน้าที่ชี้แนะให้คำปรึกษาและให้ความห่วงใยเหมือนเดิม

ไดอะแกรมที่ 9 แสดงครอบครัวและเครือญาติของพระมหาธีร

ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่าง ๆ

ความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ : พระมหาธีรกล่าวว่า คนเรานั้นบางครั้งขาดสติ ไม่รู้จักยับยั้งเรื่องใช้จ่าย เวลาจ่ายมักใจใหญ่เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ไม่เคยนึกถึงเวลาได้ทรัพย์มานั้นยากลำบากแค่ไหน เหนื่อยยาก แต่ถ้าเรารู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่ได้มานั้นให้ดี ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัวก็ไม่ค่อยเกิดขึ้น พระมหาธีรกล่าวว่า ถ้าเรายึดถือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระมหาธีรกล่าวว่า การที่เศรษฐกิจจะล้มละลาย เพราะเราไปบูชาส่วนเกิน เช่นกินเกิน ทุ่มหม่เกิน เพ็ชวสนุกสนานเกินความพอดี เศรษฐกิจจึงไม่สมดุล จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา เราต้องกินพอดี อยู่แต่พอดี อย่างที่เรียกว่า “กินคืออยู่ดี” ถ้ากินไม่มีขอบเขตหรืออยู่ไม่มีขอบเขต เศรษฐกิจก็แย่

พระมหารัฐกล่าวว่า วิธีการแก้ปัญหาวิธีหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนก็คือ “โภชนมัตตัญญา” คือให้รู้จักประมาณในการบริโภค เช่นเรื่องกินก็ดี เรื่องที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มหรือยานพาหนะที่ดี ให้รู้จักประมาณ ชีวิตก็จะมีแต่ความสุข

ความคิดเห็นด้านการศึกษา : พระมหารัฐกล่าวว่า เขาชวนถือว่าเป็นบุคคลสำคัญ ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ถ้าเขาชวนนั้นได้รับการศึกษาที่ดี มีความประพฤติดีตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว โตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป ฉะนั้นทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้ให้พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสืออบรมเขาชวน ให้เป็นคนมีศีลธรรม ให้การศึกษาแก่เขาชวน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยนักเรียนจะได้ไม่เบื่อหน่ายในการเรียน นอกจากนี้ทางวัดก็จะจัดตั้งทุนการศึกษาให้สำหรับนักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อยด้วย พระมหารัฐกล่าวว่า การศึกษานั้นมิใช่แต่เฉพาะการท่องตำรา และสักแต่ว่าเรียน แต่การศึกษาต้องเป็นการเห็นอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ด้วยตนเอง เรียนแล้วต้องปฏิบัติ โดยนำสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรม : จากการที่พระมหารัฐ ได้ปฏิบัติหน้าที่เผยแพร่ธรรมมาตลอด และให้ประชาชนได้นำหลักธรรมไปใช้อย่างถูกต้อง ไม่ประพฤตินิสัยที่เหลวไหลไร้สาระ โดยใช้สื่อบรรยายบ้าง มีหนังสือ และเทปหรือวีดีโอบ้าง เพื่อให้ประชาชนได้รับฟังอย่างทั่วถึง ท่านทำงานโดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน จนทำให้มีผลงานมากมายอันส่งผลดีต่อสังคมโดยส่วนรวม พระมหารัฐกล่าวว่า ธรรมะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลทุกประเภท ทุกอาชีพ ทุกฐานะ ทุกตำแหน่ง ไม่ว่าใครจะเป็นอะไร เด็กก็ต้องมีธรรมะ หนุ่มสาวก็ต้องมีธรรมะ พ่อบ้านแม่เรือนก็ต้องมีธรรมะ นักการเมืองก็ต้องมีธรรมะ คณะผู้บริหาร คณะรัฐบาลยิ่งต้องมีธรรมะมากเป็นพิเศษ เพราะถ้าขาดธรรมะก็เอาตัวไม่รอด จึงต้องมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับอยู่ตลอดเวลา ชีวิตจึงจะก้าวหน้า ฉะนั้นการเผยแพร่ธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องเพื่อต้องการให้ประชาชนทั่วไป ได้ประพฤติปฏิบัติอันเป็นผลดีต่อสังคมโดยส่วนรวม

การวางแผนในอนาคต

สำหรับการวางแผนในอนาคตนั้น พระมหารัฐกล่าวว่า คงจะไม่ย้ายไปไหนแล้ว จะอยู่เผยแพร่ธรรมที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์แห่งนี้ต่อไป นอกจากไปเพื่อพัฒนาที่อื่น ๆ เป็นครั้งคราวเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม และพระมหารัฐได้พยายามทำความดีแก่สังคม ความดีเหล่านี้คงจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เป็นผู้มีความสุข ในบั้นปลายชีวิต